

Sveriges nationella reformprogram **2016**

Europa 2020 – EU:s strategi för smart och hållbar tillväxt för alla

REGERINGSKANSLIET

Sveriges nationella reformprogram 2016

**Europa 2020 – EU:s strategi för smart och
hållbar tillväxt för alla**

Innehållsförteckning

1. Inledning	2
2. Makroekonomisk situation och scenario	6
3. Insatser och åtgärder för att möta huvudsakliga ekonomiska utmaningar	8
3.1 Privat skuldsättning	9
3.2 Bostadsmarknaden	12
4. Framsteg mot målen i Europa 2020-strategin	17
4.1 Sysselsättningsmålet	17
4.2 Utbildningsmålet	21
4.3 Målet för ökad social delaktighet	25
4.4 Forsknings- och utvecklingsmål	27
4.5 Klimat- och energimål	30
5. Europeiska struktur- och investeringsfonder 2014-2020	35
6. Institutionella frågor och deltagande av berörda parter	40
6.1 Institutionella frågor	40
6.2 Överläggningar med arbetsmarknadens parter	40
6.3 Lokal och regional förankring	40
6.4 Samråd med intresseorganisationer och civila samhällets organisationer	41
Bilaga med externa bidrag till Sveriges nationella reformprogram 2016	43

1. Inledning

Europa 2020-strategin utgör sedan juni 2010 EU:s gemensamma tillväxt- och sysselsättningsstrategi. Syftet med strategin är att förbättra förutsättningarna för full sysselsättning och hållbar tillväxt för alla till år 2020. Strategin bygger på tre prioriteringar som ska förstärka varandra:

- smart tillväxt: utveckla en ekonomi baserad på kunskap och innovation,
- hållbar tillväxt: främja en resurseffektivare, grönare och konkurrenskraftigare ekonomi, samt
- tillväxt för alla: stimulera en ekonomi med hög sysselsättning och med social och territoriell sammanhållning.

I april varje år ska medlemsstaterna överlämna nationella reformprogram till kommissionen vilka redogör för genomförandet av Europa 2020-strategin i den nationella politiken, gjorda åtaganden, uppnådda framsteg under det gångna året, och beskrivning av planerade insatser. Europa 2020-strategin baseras på de integrerade ekonomiska och sysselsättningspolitiska riktlinjerna.¹ Rapporteringen ska även reflektera de övergripande prioriteringarna för den europeiska terminen.

Sveriges nationella reformprogram för 2016 är i huvudsak baserat på regeringens förslag till åtgärder och reformambitioner i budgetpropositionen för 2016 och 2016 års ekonomiska vårproposition. Det reflekterar även de tre övergripande prioriteringarna för den europeiska terminen vilka Europeiska rådet ställde sig bakom i mars 2016:

- en ny ansats till investeringar,
- strukturreformer för att modernisera våra ekonomier och
- en ansvarsfull finanspolitik.

I en bilaga till årets program återfinns även bidrag som inkommit från arbetsmarknadens parter, SKL, regionala och lokala aktörer samt organisationer i det civila samhället. Regeringen har inte tagit ställning till dessa bidrag.

Reformpolitiken

Sverige ska vara ett land som håller ihop i jämlikhet, utveckling och arbete. Alla som kan arbeta ska arbeta. Sverige ska konkurrera med kunskap och kompetens, inte med låga löner. Varje barn ska utmanas i sin kunskapsörst. Klimatpåverkan ska fortsatt minska. Sverige ska bli ett av världens första fossilfria välfärdsländer. De människor som flyr till Sverige och som har asylskäl ska inte bara få trygghet. Deras kraft och kunskap behöver tas tillvara. Valfärden ska stärkas så att trygga och fria människor tillsammans kan fortsätta bygga Sverige starkt.

¹ Rådets rekommendation (EU) 2015/1184 av den 14 juli 2015 om allmänna riktlinjer för medlemsstaternas och Europeiska unionens ekonomiska politik. Rådets rekommendation (EU) 2015/1848 av den 5 oktober 2015 om riktlinjer för medlemsstaternas sysselsättningspolitik för 2015.

Nedan lyfts områden fram som berör Europa 2020-strategin och som återfinns i vårpropositionen från den 13 april vad gäller inriktningen för politiken under kommande år.

Ekonomiska förutsättningar

Svensk ekonomi utvecklas mycket starkt. Tillväxten var drygt 4 procent 2015, vilket är klart över den genomsnittliga tillväxten i Sverige de senaste 20 åren. Tillväxten var också mycket hög i jämförelse med många andra länder. Arbetslösheten minskade betydligt 2015 och är nu ca 7 procent. Det är den lägsta nivån på sju år. Även ungdoms- och långtidsarbetslösheten minskade påtagligt 2015. Men även om utvecklingen på arbetsmarknaden är positiv är arbetslösheten fortfarande alltför hög.

Ordning och reda i de offentliga finanserna är en förutsättning för en stabil finansiering av den gemensamma välfärden och för möjligheten att föra en aktiv arbetsmarknadspolitik i ett försvagat konjunkturläge. Regeringen har lagt om finanspolitiken och underskotten har minskat kraftigt sedan regeringen tillträdde 2014. Det stora antalet asylsökande till Sverige 2015, och de viktiga investeringar som görs för att de nyanlända snabbt ska kunna etablera sig i samhället och på arbetsmarknaden, innebär tillfälliga kostnader som temporärt försvagar det finansiella sparandet.

Hållbart mottagande och effektiv etablering

Miljoner människor flyr undan krig i världen. År 2015 sökte 163 000 människor asyl i Sverige. Det är det högsta antalet asylsökande i Sveriges moderna historia. Det är avsevärt fler än vad de flesta andra EU-länder tog emot i relation till sin befolkningsstorlek. Den humanitära insatsen ska vi vara stolta över. Antalet människor som hösten 2015 sökte sig till Sverige bort från krig och förtryck var mer än vad vår mottagningskapacitet klarade av att hantera på en gång. Regeringen har därför föreslagit förändringar gällande migrationspolitiken, bl.a. genom tillfälliga gräns- och ID-kontroller. Åtgärderna har haft effekt. Det krävs också åtgärder för att underlätta för nyanlända att etablera sig snabbare på den svenska arbetsmarknaden. Fokus ligger nu på att alla, såväl nyanlända som arbetslösa, ska kunna hitta ett arbete och bidra till samhällsbygget. Regeringen förstärker arbetet med att ge dem som flytt till Sverige goda förutsättningar att snabbt ta sig in i det svenska samhället. Det är en stor utmaning samtidigt som potentialen i ett framgångsrikt etableringsarbete är betydande. Arbete är nyckeln till nyanländas etablering i Sverige.

Många nyanlända har såväl utbildning som erfarenhet inom områden där det råder brist på arbetskraft. Regeringen har därför satsat på åtgärder för förstärkt validering och tillsammans med arbetsmarknadens parter presenterat ett flertal snabbspår inom yrken där det råder brist på arbetskraft. Regeringen ska klara flyktingsituationens alla dimensioner.

Arbetslösheten ska minska

Regeringens mål om lägst arbetslöshet i EU 2020 styr den ekonomiska politiken. Målet ska nås genom att antalet kvinnor och män som arbetar och antalet arbetade timmar i ekonomin ökar. Målet är ambitiöst och ställer stora krav på politiken. Samtidigt som utvecklingen är positiv är det alltför många som har en svag förankring på arbetsmarknaden. Det gäller särskilt personer med kort utbildning eller personer som

nyligen kommit till Sverige. Till följd av att många sökt asyl i Sverige 2015 kommer ett stort antal nya svenskar med olika förutsättningar att träda in på arbetsmarknaden de kommande åren. Detta innebär en ytterligare utmaning att nå regeringens ambitiösa mål. Behovet av en politik för fler i jobb har blivit ännu större.

För att öka sysselsättningen och minska arbetslösheten måste vi investera i Sverige. Investeringar i jobben görs inom regeringens jobbagenda. Den består av tre delar: investeringar i utbildning och aktiv arbetsmarknadspolitik, investeringar i bostäder och infrastruktur samt en aktiv näringspolitik för fler och växande företag. Satsningar på välfärden är också en central del i regeringens jobbpolitik.

För att fler ska komma i arbete behöver vi förbättra möjligheterna till utbildning och matchningsinsatser. Behovet av insatser är tydligt då det råder brist på arbetskraft inom flera områden samtidigt som arbetslösheten är hög bland dem med kort utbildning. Regeringen har inlett ett nytt kunskapslyft med en satsning som fullt utbyggd omfattar över 50 000 utbildningsplatser inom komvux, yrkesvux, folkbildning, högskola och yrkeshögskola. Ungdomsarbetslösheten minskade tydligt 2015 och är på i stort sett samma nivå som före finanskrisen. Då allt fler får jobb i breda ungdomsgrupper riktas regeringens insatser främst till de unga som står långt ifrån arbetsmarknaden.

Investeringarna i infrastruktur och bostäder förbättrar möjligheterna för människor att leva i hela landet, men också att pendla och flytta dit jobben finns. Regeringen genomför en ambitionshöjning på infrastrukturuområdet och den största bostadspolitiska satsningen på 20 år.

En aktiv närings- och innovationspolitik i hela landet förbättrar företagsklimatet. Regeringen har tillsatt ett innovationsråd direkt under statsministern som löpande identifierar åtgärder som kan stärka den svenska innovationsförmågan. Utöver detta har regeringen presenterat en ny struktur som påtagligt förbättrar tillgången till statligt marknadskompletterande riskkapital, en ny strategi för ökad export samt en strategi för nyindustrialisering av Sverige.

En jämlik kunskapsskola med tid för varje elev

En central del av samhällsbygget är en jämlik skola där alla barn får möjlighet att utvecklas. Ska Sverige kunna konkurrera med kunskap och kompetens i den globala ekonomin måste de svenska skolresultaten stärkas. Skolan lägger grunden för individens möjlighet till vidareutbildning och etablering på arbetsmarknaden. I skolan läggs också grunden för ett aktivt deltagande och ett samhälle som inte reproducerar den föregående generationens ojämlikheter.

Regeringens mål med skolpolitiken är en jämlik kunskapsskola där lärarna har tid för varje elev. Regeringen har därför prioriterat ökade investeringar i skolan. För 2016 har totalt 8,3 miljarder kronor tillförts skolan och förskolan. Den huvudsakliga inriktningen är att höja kunskapsresultaten genom ökad attraktivitet för läraryrket, tidiga insatser och ökad jämlikhet.

Klimatet är vår tids ödesfråga

Sverige ska bli ett av världens första fossilfria välfärdsländer. Klimatfrågan är regeringens högst prioriterade miljöfråga. Regeringen har vidtagit nya åtgärder för att minska utsläppen av växthusgaser i Sverige till 2020 och därefter. Med regeringens politik uppgår de statliga klimatinvesteringarna i Sverige och internationellt till 4,5 miljarder kronor 2016. Investeringarna görs inom framför allt fyra områden: förnybar energi, fossilfria resor samt lokala och internationella klimatinvesteringar. Regeringen stärker arbetet för att öka miljöskatternas styrande effekt.

Stärkt välfärd och ökad jämlikhet

Regeringens målsättning är att tillväxten och välståndet i Sverige ska komma alla till del. Gemensamt finansierad välfärd, såsom barnomsorg, äldreomsorg, utbildning och hälso- och sjukvård, är centrala delar i den svenska modellen. Den generella välfärden bidrar till sammanhållning och jämlikhet i samhället. Velfärden ska stärkas. Velfärdstjänsterna möjliggör också för fler att arbeta mer och bidrar till ett högt arbetskraftsdeltagande bland både kvinnor och män. Den svenska modellen kännetecknas också av de allmänna socialförsäkringarna med inkomstbortfallsprincip och arbetsvillkor. Dessa förstärker omställningsförmågan i den svenska ekonomin och bidrar till en mer rättvis fördelning av de ekonomiska resurserna.

Kampen mot ojämlikheten är viktig i samhällsbygget.

I ett fungerande välfärdssamhälle ska sjukdom eller arbetslöshet inte medföra ekonomisk utsatthet. Därför har regeringen höjt såväl taket som grundnivån i arbetslöshetsförsäkringen. Regeringen har också avskaffat den bortre tidsgränsen i sjukförsäkringen som medförde att många sjuka gick miste om sin ersättning. Det finns ett fortsatt behov av reformer för att stärka ekonomin för samhällets mest utsatta.

Ökad jämställdhet mellan kvinnor och män

Regeringens jämställdhetspolitik bygger på det övergripande målet att kvinnor och män ska ha samma makt att forma samhället och sina egna liv. Jämställdhet är i grunden en rättvis- och demokratifråga. Dagens skillnader i villkor och inkomster mellan kvinnor och män är inte acceptabla. Regeringen anser att jämställdhetsperspektivet ska beaktas i alla delar av politikutformningen samtidigt som särskilda satsningar genomförs för att öka jämställdheten mellan kvinnor och män. För att förbättra jämställdheten på arbetsmarknaden har regeringen infört en tredje reserverad månad för vardera föräldern i föräldrapenningen. Regeringen genomför också fortsatta satsningar på välfärden som har särskilt stor betydelse för kvinnors möjlighet till arbete.

Samhällsbygget går före stora skattesänkningar

Regeringen prioriterar samhällsbygget framför ytterligare skattesänkningar och nedskärningar. Vår svenska samhällsmodell utgör den bästa grunden för ett starkt framtida Sverige i jämlikhet och utveckling. Den ska inte raderas genom nedskärningar i välfärden, en politik som ökar klyftorna eller statlig inblandning i lönebildningen. Med den svenska modellen som grund och moderniseringen av samhället som verktyg tar vi oss an dagens och framtidens utmaningar. Vi utvecklar det som gör Sverige unikt och söker samarbetsmöjligheter för att ständigt ta nya steg för tillväxt, jämlikhet och hållbarhet.

2. Makroekonomisk situation och scenario

Svensk ekonomi utvecklades mycket starkt 2015. Tillväxten i BNP var drygt 4 procent, vilket är klart över den genomsnittliga tillväxten om 2,6 procent 1993–2015. Exporten och investeringarna växte över förväntan 2015. Ekonomin återhämtade sig i snabb takt och läget på arbetsmarknaden förbättrades. Sysselsättningstillväxten var hög och arbetslösheten minskade betydligt 2015.

BNP-tillväxten väntas bli hög även 2016. I takt med att resursutnyttjandet stiger bedöms BNP-tillväxten sakta in något 2017. En förhållandevis hög tillväxt i hushållens konsumtion, stora investeringar inom tjänstesektorn, inte minst bostadsinvesteringar, och ett positivt bidrag från utrikeshandeln bedöms driva BNP-tillväxten de kommande åren. De offentliga konsumtionsutgifterna väntas växa starkt, till stor del som en följd av den demografiska utvecklingen, asylmottagandet och regeringens satsningar inom vård, skola och omsorg.

Läget på arbetsmarknaden förbättrades tydligt 2015. Sysselsättningen utvecklades starkt och arbetslösheten minskade betydligt. Arbetslösheten bedöms fortsätta minska 2016 och 2017. Den starka efterfrågan i ekonomin förväntas leda till att sysselsättningen ökar snabbare än arbetskraften. Sysselsättningsökningen väntas vara stark i kommunsektorn. Även i näringslivets tjänstebranscher och i byggbranschen bedöms sysselsättningen öka i god takt. Det stora antalet asylsökande till Sverige bedöms inledningsvis öka efterfrågan i ekonomin och bidra till att arbetslösheten minskar på kort sikt. I takt med att allt fler av de nyanlända kommer in i arbetskraften förväntas dock nedgången i arbetslösheten stanna av från 2018 och framåt. Regeringen avser att återkomma med förslag för att Sverige ska ta ytterligare steg mot att nå målet om EU:s lägsta arbetslöshet 2020.

Tabell 1 Makroekonomiska nyckeltal

Procentuell förändring om inte annat anges. Utfall 2015, prognos för 2016–2020.

	2015	2016	2017	2018	2019	2020
BNP ¹	4,1	3,8	2,2	1,8	2,1	2,9
BNP ^{1,2}	3,8	3,5	2,5	2,0	2,2	2,7
BNP-gap ³	-0,9	0,2	0,5	0,3	0,0	0,0
Sysselsatta ⁴	1,4	1,7	1,6	0,8	0,7	0,9
Sysselsättningsgrad ⁴	66,7	67,1	67,5	67,2	67,0	67,0
Arbetade timmar ²	1,0	1,9	1,7	0,7	0,7	1,0
Produktivitet ^{2,5}	2,6	1,7	0,7	1,3	1,4	1,7
Arbetslöshet ⁶	7,4	6,8	6,3	6,4	6,5	6,6
Timlön ⁷	2,4	3,1	3,3	3,4	3,4	3,4
KPI ⁸	0,0	0,9	1,6	2,3	3,2	3,2
KPIF ⁸	0,9	1,3	1,8	2,0	2,1	2,0

¹ Fasta priser, referensår 2014.

² Kalenderkorrigerad.

³ Skillnaden mellan faktiskt och potentiell BNP i procent av potentiell BNP. Potentiell BNP kan inte observeras och utfall saknas således.

⁴ I åldern 15–74 år.

⁵ Förädlingsvärde till baspris per arbetad timme.

⁶ I procent av arbetskraften, 15–74 år.

⁷ Mätt enligt konjunkturlönestatistiken.

⁸ Årsgenomsnitt.

Anm.: Prognosen baseras på hittills genomförda reformer.

Källor: Statistiska centralbyrån, Medlingsinstitutet och egna beräkningar.

Den ekonomiska utvecklingen i omvärlden var dämpad 2015. Tillväxten tog inte fart och återhämtningen var trög. Inledningen av 2016 har kännetecknats av finansiell oro med stora rörelser på världens börser. Ovisshet om stabiliteten i den kinesiska tillväxten och tydligt svagare ekonomisk utveckling i många råvaruberoende ekonomier har bidragit till att skapa osäkerhet på de finansiella marknaderna. Även tecken på en försvagning av den ekonomiska utvecklingen i många avancerade ekonomier har bidragit till oron.

Låga räntor och en starkare investeringsutveckling i framför allt euroområdet väntas dock bidra till att den ekonomiska återhämtningen i omvärlden fortsätter. Det är en viktig förutsättning för en fortsatt positiv utveckling i den svenska ekonomin.

I euroområdet, som är Sveriges viktigaste exportmarknad, väntas tillväxten fortgå i en relativt låg takt, även om återhämtningen sker i fler länder och omfattar fler sektorer än tidigare. Arbetslösheten förväntas dock bli hög och inflationen låg.

I USA fortsatte återhämtningen 2015. En stark sysselsättningstillväxt har bidragit till att hushållens konsumtion växt i god takt. Det finns dock tecken på en inbromsning i BNP-tillväxten. Låga räntor bedöms ändå bidra till att upprätthålla tillväxten på en måttlig nivå framöver. Tillväxten i Kina väntas försvagas ytterligare något de kommande åren, men bedöms sedan stabiliseras på en fortsatt hög nivå jämfört med många andra länder.

Den offentliga sektorns finanser förstärktes mellan 2014 och 2015 med 1,6 procent av BNP. Regeringen har sedan den tillträdde fört en stram ekonomisk politik. Därutöver förklaras förstärkningen av den starka återhämtningen i ekonomin och ett antal tillfälliga faktorer. År 2016 och 2017 ökar kostnaderna för asylsökande. Underskottet i finanserna beräknas därför öka fram t.o.m. 2017. Den offentliga sektorns finansiella sparande beräknas nå balans 2019.

3. Insatser och åtgärder för att möta huvudsakliga ekonomiska utmaningar

I detta avsnitt redogörs övergripande för de insatser och åtgärder som regeringen har vidtagit och avser att vidta på områden som bedömts utgöra huvudsakliga ekonomiska utmaningar för svensk ekonomi och som också identifierats i den landsspecifika rekommendation som Sverige har fått inom ramen för den europeiska terminen.

I kommissionens förslag till landsspecifik rekommendation som publicerades den 13 maj 2015 framhålls sammanfattningsvis att Sveriges medelfristiga budgetmål, vilket speglar stabilitets- och tillväxtpaktens krav, kommer att uppfyllas under programperioden. Kommissionen pekar på ett antal utmaningar som Sverige fortfarande behöver hantera. En sådan utmaning utgör skuldsättningen i den privata sektorn, som bedöms som fortsatt oroande. En relaterad utmaning utgör den svenska bostadsmarknaden som, enligt kommissionen, förblir en potentiell källa till makroekonomisk instabilitet.

I rådets beslut från den 14 juli 2015 rekommenderas Sverige att under 2015 och 2016 vidta följande åtgärder:

1. Ta itu med hushållens ökande skuldsättning genom att korrigera skatteincitamenten, särskilt genom att stegvis begränsa ränteavdragen för bostadslån i beskattningen eller genom att höja fastighetsskatten, och genom att öka amorteringstakten på bostadslån. Åtgärda det strukturellt låga utbudet av bostäder, främja konkurrensen i byggsektorn, effektivisera plan- och överklagandeprocesser för byggnation och se över systemet för hyresreglering för att tillåta mer marknadsanpassade hyror.

Inom ramen för den europeiska terminen publicerade kommissionen den 26 februari 2016 en landrapport för Sverige. I rapporten bedöms Sveriges ekonomi mot bakgrund av kommissionens årliga tillväxtöversikt, som offentliggjordes den 26 november 2015 och som innehåller förslag till prioriteringar för den ekonomiska politiken och sysselsättningspolitiken för de kommande 12 månaderna. I landrapporten lyfter kommissionen bland annat fram hushållens skuldsättning, bostadsmarknaden och situationen för utrikes födda på arbetsmarknaden, inte minst mot bakgrund av det stora antalet asylsökande, som viktiga utmaningar för svensk ekonomi. I detta avsnitt hanteras hushållens skuldsättning och bostadsmarknaden. Övriga utmaningar hanteras i efterföljande avsnitt.

Regeringen välkomnar de granskningar som görs inom ramen för den europeiska terminen. Regeringen ser det arbete som sker inom ramen för den europeiska terminen som ett sätt att uppmuntra till en ansvarsfull ekonomisk politik och för att uppfylla de mål som medlemstaterna gemensamt kommit överens om.

3.1 Privat skuldsättning

Sammanfattning – exempel på insatser och åtgärder

- Amorteringskrav ska införas för nya bolånetagare. Planerat ikraftträdande för föreskrifterna är den 1 juni 2016.
- Finansinspektionen beslutade år 2015 att höja den kontracykliska kapitalbufferten.
- Basel 3-överenskommelsen implementerades i Sverige år 2014. En större andel av kapitalet ska fyllas av kapital med högre kvalitet. Kapitalbuffertkrav har introducerats vilket inneburit högre kapitaltäckningskrav för de svenska instituten.
- Riskviktsgolvet på 15 procent för svenska bolån som infördes av Finansinspektionen 2013 höjdes till 25 procent år 2014.
- Bolånetak infördes 2010: Nya lån bör inte överstiga 85 procent av bostadens marknadsvärde.

Regeringens syn på rekommendationen

Regeringen delar kommissionens bedömning att hushållens ökande skuldsättning utgör en risk för den makroekonomiska stabiliteten. En stor ökning av hushållens skulder har ofta tenderat att föregå djupare och mer utdragna konjunkturedgångar. Bostadspriserna och hushållens skulder har stigit i relativt snabb takt i Sverige sedan mitten av 1990-talet. Priserna ökade även i många andra OECD-länder under 1990-talet och i början av 2000-talet, men till skillnad från utvecklingen i dessa länder skedde ingen betydande priskorrigering i Sverige i samband med finanskrisen 2008 och 2009. Utlåningen till hushåll har ökat snabbt under de senaste åren och den årliga tillväxttakten uppgick till 7,5 procent i december 2015. Det är framför allt lån med bostäder som säkerhet som driver tillväxten. Även bostadspriserna har ökat betydligt de senaste åren, i synnerhet för bostadsrätter.

En stor del av ökningen av bostadspriserna och hushållens skuldsättning sedan mitten av 1990-talet kan förklaras av strukturella och makroekonomiska faktorer. Allt fler hushåll äger sin bostad. Utbudet av bostäder i framför allt storstäder har dock ökat långsammare än befolkningen och de bostadsrelaterade skatterna har sänkts, särskilt i samband med införandet av en kommunal fastighetsavgift 2008. Samtidigt har hushållens inkomster ökat i god takt och realräntan sjunkit. Med snabbt stigande bostadspriser ökar risken för att det ska ske en prisnedgång. En kraftig nedgång i bostadspriserna kan få stor påverkan på hushållens förmögenhet. Då hushållens reala förmögenhet minskar finns en risk för att hushållen också minskar sin konsumtion, vilket i sin tur utgör en risk för den makroekonomiska stabiliteten.

Finansinspektionen bedömer i sin årliga bolåneundersökning 2016 att hushållen har goda marginaler i sin ekonomi för att kunna hantera såväl ränteökningar som inkomstbortfall. Detta minskar risken för att banker och andra kreditinstitut ska göra kreditförluster på hushållens bolån.

Regeringen anser att det är av central betydelse att vidta väl avvägda åtgärder för att dämpa ökningstakten i hushållens skuldsättning, så att inte åtgärderna utlöser en snabb

och okontrollerad nedgång av bostadspriserna, med betydande negativa effekter på tillväxt och sysselsättning som följd.

Regeringen delar kommissionens bedömning att utformningen av skattesystemet kan påverka hushållens skuldsättning. Det är dock viktigt att upprätthålla stabila och förutsägbara regler för så viktiga beslut som köp av bostäder. Behovet av åtgärder på området måste ses långsiktigt och hanteras varsamt, till följd av de eventuella negativa effekter på tillväxten som en förändring kan få. Detta gäller särskilt frågan om ränteavdrag. En alltför snabb och omfattande utfasning av ränteavdragen skulle få negativa effekter på hushållens konsumtion och den ekonomiska återhämtningen.

Utöver en utfasning av ränteavdragen rekommenderar kommissionen en högre beskattning av privatägda fastigheter. I Sverige finns dock inget politiskt stöd för att skifta beskattningen i en sådan riktning. Den tidigare statliga fastighetsskatten ändrades till det nuvarande systemet med fastighetsavgifter på grund av att den kritiserades för att vara orättvis och att den saknade folkligt stöd.

Finansinspektionens årliga bolåneundersökningar visar att andelen nya bolåntagare som amorterar har ökat de senaste åren. År 2011 amorterade fyra av tio nya bolåntagare medan sju av tio nya bolåntagare amorterade 2015. Dock varierar beteendet betydligt beroende på hur hög belåningsgrad bolåntagarna har. År 2015 amorterade ungefär åtta av tio hushåll med belåningsgrader på 70–85 procent på sina nya bolån. Under samma år amorterade endast fem av tio hushåll med belåningsgrader på 50–70 procent på sina nya bolån.

Regeringens utgångspunkt är att ökade amorteringar på sikt minskar skuldsättningen och förbättrar hushållens motståndskraft mot störningar. I propositionen 2015/16:89 Amorteringskrav lämnas förslag som ger Finansinspektionen mandat att utfärda föreskrifter avseende amorteringskrav på nya bolån i syfte att motverka makroekonomiska stabilitetsrisker förknippade med hushållens skuldsättning. Propositionen överlämnades till riksdagen den 9 februari 2016. Riksdagen fattade beslut den 23 mars 2016.

Insatser och åtgärder

Flera åtgärder har vidtagits för att stärka det finansiella systemets motståndskraft. För att säkerställa att bankerna håller en kapitalbas som täcker riskerna i den svenska bolåneportföljen införde Finansinspektionen i maj 2013 ett riskviktsgolv på 15 procent för svenska bolån. Finansinspektionen höjde sedan riskviktsgolvet till 25 procent i september 2014. Högre riskvikter gör att bankerna, givet den befintliga utlåningen, behöver finansiera sig med mer kapital. Åtgärden bedöms i viss mån öka kostnaden för bankernas finansiering. Basel 3-överenskommelsen implementerades i EU under 2014 genom att tillsynsförordningen (CRR) började gälla samt att kapitaltäckningsdirektivet (CRD4) genomfördes i svensk rätt. Det nya regelverket innebär att en större andel av kapitalkraven ska fyllas av kapital med högre kvalitet d.v.s. bättre förlustabsorberandeförmåga. Genom det nya regelverket har även kapitalbuffertkrav introducerats, vilket har inneburit högre kapitaltäckningskrav för de svenska instituten, särskilt för de systemviktiga instituten. Finansinspektionen föreslog i maj 2015 att den

kontracykliska kapitalbufferten ska höjas från 1,0 procent till 1,5 procent. Höjningen av det kontracykliska kapitalbuffertkravet kommer att börja gälla i juni 2016.

Flera åtgärder har också vidtagits under de senaste åren för att minska riskerna med hushållens skuldsättning. Under hösten 2010 beslutade Finansinspektionen om ett allmänt råd för lån med bostaden som pant. Det s.k. bolånetaket innebär att nya lån inte bör överstiga 85 procent av bostadens marknadsvärde. Finansinspektionens årliga bolåneundersökningar har visat att andelen hushåll med nya bolån med belåningsgrader över 85 procent har minskat kraftigt sedan 2010.

Regeringen lämnade i februari 2016 ett förslag till lagändringar i propositionen 2015/16:89 Amorteringskrav som ska ge Finansinspektionen ett förtydligat lagstöd för att införa ett amorteringskrav. Riksdagen beslutade i mars att anta de föreslagna lagändringarna, med ett tillägg till ikraftträdandebestämmelsen och med vissa ställningstaganden avseende hur föreskrifter om amorteringskravet på lägre nivå än lag borde utformas. Finansinspektionen väntas lämna föreskrifter om hur amorteringskravet ska utformas med ikraftträdande den 1 juni 2016. Syftet med amorteringskravet är att minska de makroekonomiska riskerna som kan uppstå om något oväntat händer hushållen eller i omvärlden, vilket kan fördjupa konjunktturnedgångar och därmed få negativa effekter på tillväxten i ekonomin.

Regeringen har under våren 2016 inlett breda politiska samtal med flera av de övriga riksdagspartierna om bostadspolitik. Ett av områdena för samtalen är en översyn av vissa skattefrågor för att främja ökad rörlighet på bostadsmarknaden, inom ramen för dagens beskattning av bostadssektorn. Regeringen och ansvariga myndigheter följer utvecklingen noga för att se om ytterligare åtgärder kan komma att bli nödvändiga. Det är nu viktigt att utvärdera de åtgärder som redan har genomförts och de åtgärder som planeras vara på plats inom kort samt hur åtgärderna samverkar med varandra. Finansiella kriser har visat sig vara mycket kostsamma och utgör därför ett allvarligt hot mot en stabil ekonomisk utveckling och de offentliga finanserna. Arbetet med att säkerställa ett stabilt finansiellt system i spåren av den finansiella krisen är därför fortsatt högt prioriterat av regeringen.

3.2 Bostadsmarknaden

Sammanfattning – exempel på insatser och åtgärder

- Plan- och bygglagen har ändrats för att göra plan- och bygglovsprocessen enklare och effektivare. Ändringarna innebär sammantaget ett enklare och mer förutsägbart regelverk för planering och byggande av bostäder. Exempel på förändringar:
 - a) Förfarandet att upphäva så kallade tomtindelningar förenklas.
 - b) Bestämmelserna om detaljplanernas genomförandetid förtydligas.
 - c) Reglerna om hur markanvisningar och exploateringsavtal ska redovisas under detaljplaneprocessen samordnas.
 - d) Kretsen av personer som får överklaga ett beslut om startbesked utökas.
 - e) Regeringen får införa tidsgränser för byggnadsnämndens handläggning av så kallade anmälningsärenden.
- Miljöbalken har ändrats i fråga om omgivningsbuller. Regeringen har också beslutat om en ny förordning om trafikbuller vid bostadsbyggande. Förordningen syftar till att åstadkomma enhetliga regler på området vilket bör göra det lättare att planera för fler bostäder i bullerutsatta områden.
- I syfte att förkorta instanskedjan för detaljplaner och områdesbestämmelser ändras plan- och bygglagen från den 1 juni 2016. Ändringen innebär att kommunala beslut att anta, ändra eller upphäva detaljplaner eller områdesbestämmelser inte längre ska överklagas till länsstyrelsen utan direkt till mark- och miljödomstolen.

Regeringens syn på rekommendationen

Regeringen delar bedömningen att långa plan- och bygglovsprocesser kan dämpa nyproduktionen av bostäder samt ha en negativ inverkan på konkurrensen och kostnadsutvecklingen. Inte minst kan långa processer begränsa förutsättningarna för en effektiv konkurrens, då små och medelstora entreprenörer får svårt att delta i projekt som förutsätter planläggning. Små förbättringar kan göras successivt och kan sammantaget förbättra förutsättningarna för bostadsbyggandet, men regeringen konstaterar samtidigt att mycket redan har gjorts för att förbättra, förenkla och effektivisera de relevanta regelverken och processerna. I syfte att skapa långsiktigt goda förutsättningar för bostadsbyggandet har regeringen bjudit flertalet riksdagspartier till bostadspolitiska samtal som kommer att pågå under våren 2016.

Beredning pågår av flera betänkanden på området som under 2015 överlämnades av Planprocessutredningen, Bostadsplaneringskommittén, Riksintresseutredningen respektive Bygghkonkurrensutredningen.

Insatser och åtgärder

Institutionella förhållanden av betydelse för bostadsbyggandet

Enklare och effektivare plan- och byggprocess

I propositionen Nya steg för en effektivare plan- och bygglag och ökad rättssäkerhet för verksamhetsutövare (prop. 2014/15:122) föreslås ändringar i plan- och bygglagen för att göra plan- och bygglovsprocessen enklare och effektivare. Förslagen innebär sammantaget ett enklare och mer förutsägbart regelverk för planering och byggande av bostäder. Propositionen beslutades av riksdagen i november 2015 och lagändringarna trädde i kraft den 1 januari 2016.

Ändringarna innebär bland annat att förfarandet att upphäva så kallade tomtindelningar förenklas, att bestämmelserna om detaljplanernas genomförandetid förtydligas och att reglerna om hur markanvisningar och exploateringsavtal ska redovisas under detaljplaneprocessen samordnas. Kretsen av personer som får överklaga ett beslut om startbesked utökas och regeringen bemyndigas att reglera kommunens handläggningstid för ett anmälningssärende. Därutöver ändras bestämmelserna om hur till exempel beslut om lov och förhandsbesked ska expedieras. Till följd av förslagen har regeringen bland annat beslutat om tidsgränser i plan- och byggförordningen för byggnadsnämndens handläggning av s.k. anmälningssärenden, dvs. sådana åtgärder som kräver en anmälan till byggnadsnämnden för att få påbörjas. Enligt beslutet, som träder i kraft den 1 juli 2016, ska byggnadsnämnden handlägga en anmälan skyndsamt och meddela sitt beslut om startbesked inom fyra veckor från den tidpunkt då samtliga nödvändiga uppgifter inkom till nämnden. Om frågan är av större vikt eller av principiell betydelse, får dock nämnden meddela sitt beslut om startbesked inom åtta veckor från den tidpunkten.

Vidare kommer lagen om färdigställandeskydd att ändras med anledning av bestämmelserna om så kallade komplementbostadshus, vilket innebär att det inte ska krävas ett färdigställandeskydd för vissa åtgärder som har undantagits från kraven på bygglov.

Bestämmelser i miljöbalken ändrades den 1 januari 2016 i fråga om omgivningsbuller. Ändringarna syftar till att säkerställa verksamhetsutövares rättssäkerhet vid prövning av ett nytt eller ändrat tillstånd. Tillståndsmyndigheten ska inte få besluta om strängare krav för omgivningsbuller än vad som har angetts i en detaljplan eller i ett bygglov i samband med tillståndsprövning av miljöfarlig verksamhet. Vidare infördes ett undantag från straffansvaret för otillåten miljöverksamhet i det fall en verksamhetsutövare överskrider ett villkor i ett miljötillstånd om omgivningsbuller men följer det som har angetts i fråga om buller i en detaljplan eller i ett bygglov enligt plan- och bygglagen.

Regeringen har antagit en ny förordning om trafikbuller vid bostadsbyggande. Förordningen syftar till att åstadkomma enhetliga regler på området vilket bör göra det lättare för att planera för fler bostäder i bullerutsatta lägen. Förordningen innehåller riktvärden för buller i anslutning till bostadsbyggnader. De nya riktvärdena trädde i kraft den 1 juni 2015. Förordningen kommer att gälla såväl vid tillämpning i planskedet enligt plan- och bygglagen som vid tillståndsprövningar enligt miljöbalken.

Efter förslag i propositionen En kortare instanskedja för detaljplaner och områdesbestämmelser (prop. 2015/16:55), beslutade riksdagen den 9 mars 2016, att ändra plan- och bygglagen så att kommunala beslut att anta, ändra eller upphäva detaljplaner eller områdesbestämmelser inte längre överklagas till länsstyrelsen utan direkt till mark- och miljödomstolen. Förslaget syftar till att med bibehållen rättssäkerhet effektivisera prövningen av sådana beslut, bland annat genom att detaljplaner och områdesbestämmelser snabbare ska kunna få laga kraft. Avsikten är att angelägna samhällsbyggnadsprojekt, till exempel byggandet av nya bostäder, ska kunna påbörjas och färdigställas tidigare och till en lägre kostnad än i dag. Förslaget stärker samtidigt länsstyrelsens roll som samrådspart och pådrivare inom ramen för den kommunala planeringen av bostadsförsörjningen och i den fysiska planeringsprocessen. Länsstyrelsen kan därmed på ett aktivare sätt företräda statliga intressen och verka för att regeringens mål inom olika politikområden, inte minst inom bostadsförsörjningsområdet, blir tillgodosedda inom ramen för den kommunala planeringen. Bestämmelserna träder i kraft den 1 juni 2016.

Pågående reformarbete

I december 2015 överlämnade Planprocessutredningen sitt betänkande Bättre samarbete mellan stat och kommun vid planering för byggande (SOU 2015:109). Utredningen föreslår bland annat att kommunerna ska få tydliga planeringsbesked från länsstyrelsen inför och under detaljplaneprocessen, begränsningar av vad som får regleras i en detaljplan, tidsfrist för länsstyrelsens handläggning efter ett beslut om överprövning, att Lantmäteriet ska få i uppdrag att på begäran avge ett värdeutlåtande som ska vara vägledande för stat och kommun i förhandlingar om kommunalt förvärv av statlig mark samt att regeringen ger Boverket och länsstyrelserna i uppdrag att genomföra kompetensutvecklingsinsatser. Utredningen bedömer vidare att möjligheterna till en planmässig reglering av upplåtelseformer till bostäder, till exempel hyresrätt, bör utredas närmare. Betänkandet är för närvarande föremål för remissbehandling.

När det gäller möjligheterna att främja konkurrens inom byggsektorn överlämnade Byggkonkurrensutredningen i december 2015 sitt betänkande Plats för fler som bygger mer (SOU 2015:105). Betänkandet innehåller ett antal överväganden kring vad staten, kommunerna och de kommunala bostadsföretagen kan göra för att främja konkurrensen inom bostadsbyggnadssektorn. Betänkandet har remitterats.

Bostadsplaneringskommittén överlämnade sitt betänkande En ny regional planering – ökad samordning och bättre bostadsförsörjning (SOU 2015:59) i juni 2015 och föreslog bland annat en ny regional planering för ökad samordning och bättre bostadsförsörjning. Kommitténs tre huvudförslag är krav på ökad samordning mellan ett antal utpekade planeringsslag (regional planering för transportinfrastruktur, tillväxt och kollektivtrafik samt kommunernas planering för bostadsförsörjning), en regional fysisk planering och en nationell strategi för fysisk planering och bostadsförsörjning. Förslagen bör enligt kommittén genomföras den 1 januari 2019 genom bland annat en ny lag om regional fysisk planering. Förslaget har remitterats och bereds för närvarande inom Regeringskansliet.

I syfte att främja byggande av hyresbostäder, vilket kan bidra till att minska efterfrågetrycket och därmed bromsa prisutvecklingen på ägda bostäder, har regeringen avsatt medel i syfte att införa ett investeringsstöd till hyresbostäder och studentbostäder.

Riksintresseutredningen har sett över om de nuvarande så kallade riksintressena motsvarar dagens och framtidens behov och föreslår i betänkandet Planering och beslut för hållbar utveckling (SOU 2015:99) relativt genomgripande ändringar i systemet. Bland annat föreslås att länsstyrelsen och regeringen ska kunna göra undantag från kravet att tillgodose riksintressen om det är ett viktigt allmänt intresse att använda marken till exempelvis bostadsbebyggelse. Detta under förutsättning att det främjar en hållbar utveckling från ekologisk, social, kulturell och samhällsekonomisk synpunkt. Förslagen bereds inom Regeringskansliet.

Frågan om hur regleringen av planering och byggande kan bli mer ändamålsenlig och effektiv ligger högt på regeringens dagordning. För att uppmuntra kommunerna att främja byggande av nya bostäder har regeringen beslutat om två olika åtgärder. Den ena är ett bidrag mer direkt relaterat till bostadsbyggande inom kommunerna, den andra är ett bidrag för sanering av mark för att möjliggöra nya bostäder. Ett annat viktigt verktyg är stadsmiljöavtalen, som handlar om medfinansiering av kommunala investeringar för att främja en hållbar persontrafik i städerna. En annan åtgärd är Sverigeförhandlingen, där en särskild kommitté inrättats för att ta fram förslag som kan möjliggöra ett snabbt genomförande av att bygga höghastighetståg mellan Stockholm och Göteborg respektive Stockholm och Malmö. Det handlar om att föreslå finansieringsprinciper och en utvecklingsstrategi samt att identifiera rutt- och stationsalternativ i och runt städerna. Sverigeförhandlingen ska också komma med förslag om transportinfrastrukturinvesteringar och bostadsbyggande i de tre storstäderna Stockholm, Göteborg och Malmö.

Institutionella förhållanden av betydelse för bostadshyresmarknaden

De förändrade förutsättningarna för allmännyttan

2010 reformerades lagstiftningen om de allmännyttiga kommunala bostadsföretagen så att de nu ska kombinera affärsmässighet med samhällsansvar. Samtidigt gjordes ändringar i hyreslagen och i hyresförhandlingslagen. De senare ändringarna innebär att vid en direkt jämförelseprövning av en hyra ska inte längre jämförelsen i första hand ske mot hyran för bostäder i ett allmännyttigt bostadsföretag utan med bostäder där hyran är kollektivt förhandlad, oavsett om bostäderna ägs av allmännyttiga eller av privata hyresvärdar. Samtidigt blev det lättare för de förhandlande parterna att ändra hyran för bostäder där man kommit överens om att hyresnivån är felaktig i förhållande till bruksvärdet. Denna förändring innebär att hyran för befintliga hyresgäster, i förekommande fall, kan anpassas gradvis under loppet av några år medan nya hyresgäster kommer att få betala rätt bruksvärdeshyra från början.

Reformen skapade lika villkor för de allmännyttiga kommunala bostadsaktiebolagen och de privata hyresvärdarna och förväntas påverka hur hyresbostadsmarknaden fungerar på

sikt. Alla sådana processer tar dock tid men det har varit viktigt att genomföra förändringarna med stöd av organisationerna på hyresbostadsmarknaden.

Boverket har fått i uppdrag av regeringen att följa konsekvenserna av alla olika aspekter av de förändringar i lagstiftningen som trädde i kraft den 1 januari 2011. Detta i syfte att genomföra en fullskalig utvärdering när tillräcklig tid har gått för att göra en meningsfull uppföljning. Det kan samtidigt konstateras att hyrorna i nyproduktionen, oavsett hur de bestäms, är betydligt högre än i det redan befintliga beståndet. De särskilda reglerna för så kallade presumtionstider har också ändrats så att den avtalade hyran, satt för att ge rimlig avkastning på investeringen, gäller i 15 år innan någon bruksvärdesprovning kan ske.

Pågående processer

Regeringen tillsatte 2015 en utredning som ska se över hur hyresgästernas ställning ska kunna stärkas så att hyresrätten ska vara en attraktiv och trygg boendeform i framtiden (dir. 2015:83). Utredningen ska överlämna sitt betänkande senast den 1 februari 2017. I mars 2016 tillsatte regeringen även en förhandlingsledare som tillsammans med de tre stora intresseorganisationerna på hyresbostadsmarknaden – Fastighetsägarna Sverige, Hyresgästföreningen Riksförbundet och Sveriges Allmännyttiga Bostadsföretag SABO – ska ta fram förslag till åtgärder i syfte att utveckla hyressättningssystemet. Uppdraget ska avrapporteras senast den 10 maj 2016.

4. Framsteg mot målen i Europa 2020-strategin

Medlemsstaterna har fastställt nationella mål inom samma områden som de övergripande Europa 2020-målen med hänsyn till deras relativa utgångslägen och nationella förutsättningar och i enlighet med nationella beslutsprocesser.

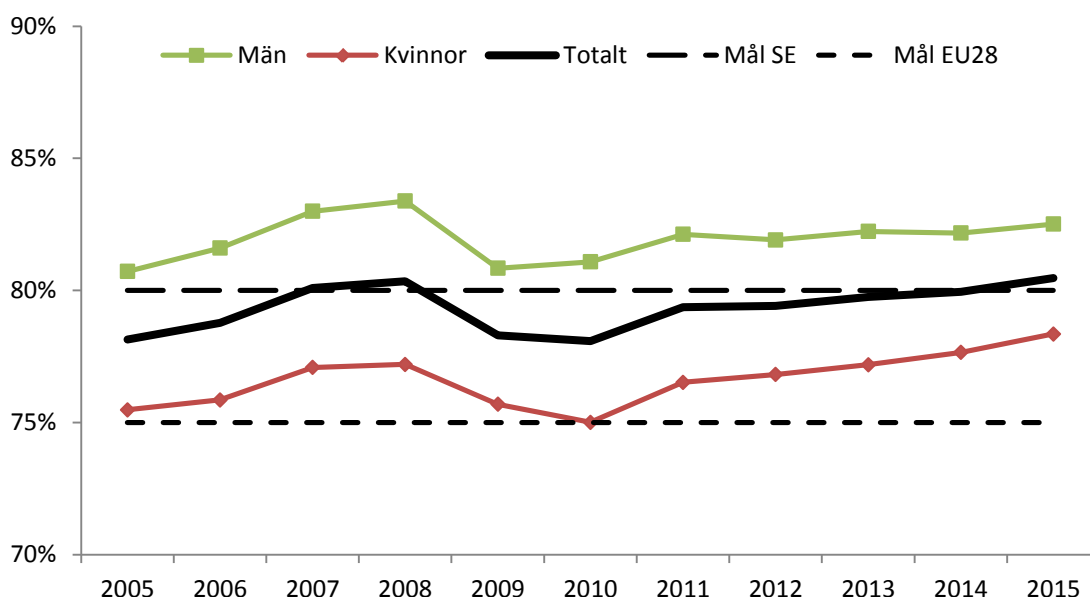
4.1 Sysselsättningsmålet

Sveriges nationella mål

Att eftersträva en höjning av sysselsättningsgraden till väl över 80 procent för kvinnor och män i åldrarna 20-64 till år 2020. Höjningen ska främst ske i grupper med en svag förankring på arbetsmarknaden, såsom unga och utrikes födda, och genom att motverka långa perioder utan arbete. Skillnaden i sysselsättningsgrad mellan kvinnor och män ska minska genom en ökning av kvinnors sysselsättningsgrad.

Lägesbeskrivning

Diagram 1. Utvecklingen av sysselsättningsgraden för kvinnor och män 20-64 år i Sverige 2005-2015 jämfört med Europa 2020 målet för Sverige (väl över 80 %) samt för hela EU (75 %).

Källa: Statistiska centralbyrån

Sverige har under i stort sett hela perioden 2005-2015 haft högst sysselsättningsgrad i EU. Sedan 2005 har sysselsättningsgraden för personer i åldersgruppen 20-64 år ökat med 2,4 procentenheter och uppgick 2015 till 80,5 procent (78,4 procent för kvinnor och 82,5 procent för män). Det är 11 procentenheter högre än genomsnittet i EU28 enligt Eurostat år 2014. En starkt bidragande orsak till den höga sysselsättningsgraden i Sverige är ett högt arbetskraftsdeltagande. Skillnaden mot övriga EU-länder blir särskilt tydlig för kvinnor, där det relativa arbetskraftstalet 2014 uppgick till drygt 83 procent i Sverige jämfört med knappt 71 procent i EU28.

Utvecklingen i Sverige har varit särskilt stark bland äldre (55-64 år) där sysselsättningsgraden har stigit med 5 procentenheter mellan 2005 till 2015 och uppgick till 75 procent 2015. Även om utrikes födda och ungdomar påverkades negativt åren efter finanskrisen har sysselsättningsutvecklingen sedan dess varit positiv. Totalt sett steg sysselsättningsgraden för utrikes födda mellan 2005 och 2015 med 3,5 procentenheter till 67 procent och för unga (20-24 år) med 2,4 procentenheter till 61 procent under motsvarande period. Regeringen har även infört ett arbetslöshetsmål som innebär att Sverige ska ha lägst arbetslöshet i EU år 2020. Målet ska nås genom att antalet kvinnor och män som arbetar och antalet arbetade timmar i ekonomin ökar.

Insatser och åtgärder

Jobb och utbildning för arbetslösa ungdomar

Efter flera år med stigande ungdomsarbetslöshet i samband med finanskrisen sjunker nu ungdomsarbetslösheten bland unga kvinnor och män i Sverige kraftigt. Andelen unga som varken arbetar eller studerar (NEET:s) i Sverige ligger klart under EU-genomsnittet. Regeringen har påbörjat ett stegvis införande av en 90-dagarsgaranti för ungdomar. Detta innebär en borte gräns för hur länge en ung person ska kunna vara arbetslös innan han eller hon erbjuds ett jobb, en insats som leder till jobb eller en utbildning.

För att möjliggöra 90-dagarsgarantin görs flera satsningar: utbildningskontrakt och traineejobb har införts, möjligheten till det högre studiebidraget inom studiemedlen för unga i åldern 20-24 år som återgår till studier har utvidgats och möjligheterna till studiemotiverande kurs på folkhögskolan har förlängts. Regeringen anser att även unga utan slutförd gymnasieutbildning ska kunna anställas via traineejobb.

Regeringen har inrättat Delegationen för unga till arbete (A 2014:06), vars uppdrag är att verka för att arbetsmarknadspolitiska insatser mot ungdomsarbetslöshet får större genomslag på lokal nivå, att främja statlig och kommunal samverkan samt utveckling av nya samverkansformer. Detta sker genom att främja att lokala överenskommelser om insatser för att minska ungdomsarbetslösheten ingås mellan kommuner och Arbetsförmedlingen. I dagsläget har 287 av landets 290 kommuner utarbetat en överenskommelse med lokalt arbetsförmedlingskontor. Överenskommelserna innehåller mätbara mål, handlingsplan för att nå målen och också en kartläggning över vilka unga i kommunen som varken arbetar eller studerar.

Insatser för att långtidsarbetslösheten ska minska ytterligare

Långtidsarbetslösheten minskar och Sverige har den lägsta andelen långtidsarbetslösa i EU och ligger därmed långt under OECD-snittet. En reformering av jobb- och utvecklingsgarantin har genomförts. Jobb- och utvecklingsgarantins tidigare tre på varandra följande faser med olika insatser har nu ersatts av en mindre detaljreglerad och mer individanpassad garanti. Det är viktigt att Arbetsförmedlingen kan erbjuda insatser som utgår från varje individs behov och förutsättningar för att öka utflödet till arbete och studier. Samtidigt ökar regeringen möjligheterna för arbetsträning och har genomfört en ny satsning på yrkesinriktade kurser inom bristyrken som genomförs på folkhögskola i upp till 24 månader. Det blir dessutom möjligt att deltidsstudera under sex månader vid sidan om deltagande i garantin. Regeringen förlänger också möjligheten till studier i svenska för invandrare inom garantin från sex till tolv månader. Sedan tidigare har

regeringen infört extratjänster i välfärden som syftar till att ge långtidsarbetslösa en fot in på arbetsmarknaden. Därtill har långtidsarbetslösa getts möjlighet att studera med bibehållet aktivitetsstöd i ett år. Regeringen har beslutat att ge Tillväxtverket i uppdrag att i samverkan med Arbetsförmedlingen genomföra en treårig satsning med ytterligare medel för sysselsättningsfrämjande för långtidsarbetslösa genom arbetsintegrerade sociala företag. Regeringen avser även utvidga traineejobben och yrkesintroduktionsanställningarna till långtidsarbetslösa.

En snabbare etablering på arbetsmarknaden underlättas genom lägre trösklar in på arbetsmarknaden. RUT-avdraget bedöms vara effektivt för att skapa sysselsättning på både kortare och längre sikt. Det beror främst på att fler arbetstillfällen bedöms tillkomma för personer med svagare anknytning till arbetsmarknaden. Regeringen föreslår därför att RUT-avdraget från den 1 augusti 2016 ska kompletteras med en skattereduktion för trädgårdsarbete i form av beskärning och borttagande av träd och buskar, flyttjänster och it-tjänster.

För att göra det lättare för egenföretagare att göra sin första anställning föreslår regeringen att införa ett växa-stöd. Förslaget innebär att enskilda näringsidkare som inte har haft någon anställd och som anställer en person bara behöver betala drygt 10 procent i arbetsgivaravgift för den anställde under de 12 första månaderna. Syftet är att uppmuntra fler företag att våga ta steget att göra sin första anställning. En stor andel av de enskilda näringsidkare som omfattas av reformen förväntas vara utrikes födda. Förslaget är därför även värdefullt för att stärka etableringen för nyanlända på arbetsmarknaden.

Insatser för nyanländas etablering på arbetsmarknaden

De närmaste åren förväntas befolkningen i Sverige öka i snabbare takt än tidigare, främst till följd av oroligheter i omvärlden som gör att många människor ansöker om asyl i Sverige. Under 2015 tog Sverige emot drygt 163 000 asylsökande. Av dessa var drygt 71 000 personer under 18 år varav 35 000 ensamkommande. Många är i yrkesverksam ålder och det är av största vikt att snabbt tillvarata nyanländas kompetens och påskynda och underlätta etableringen på arbetsmarknaden. Regeringens politik för nyanländas etablering syftar till att nyanlända och deras anhöriga ska ges förutsättningar att etablera sig och bli delaktiga i samhälls- och arbetslivet. Regeringen anser att arbete är främsta nyckeln till etablering i Sverige. Arbete ger möjligheter att utveckla språket, få kunskap om det svenska samhället och få ett utökat nätverk.

För att korta tiden från nyanländas ankomst till arbete reformeras arbetet för nyanländas etablering. Åren 2016–2019 genomförs ett antal investeringar som ska leda till en snabbare etablering på arbetsmarknaden, däribland förstärkta arbetsmarknadsinriktade insatser, validering, underlättande för nyanlända att starta företag och en rejäl höjning av ersättningen till kommunerna för flyktingmottagande. Regeringen har även tillfört mer resurser till Arbetsförmedlingens förvaltningsanslag för etableringsuppdraget i syfte att förstärka arbetet att underlätta och påskynda nyanländas etablering. Vidare gör regeringen en satsning för att fler asylsökande ska få del av tidiga insatser redan under asyltiden i syfte att underlätta etableringen för dem som beviljas uppehållstillstånd. Det handlar bland annat om att erbjuda språkintrouktion på svenska och samhällsinformation. I detta arbete kommer det civila samhällets organisationer att ha en fortsatt viktig roll.

Regeringens samtal med arbetsmarknadens parter, Arbetsförmedlingen och andra berörda myndigheter för att skapa så kallade snabbspår in på arbetsmarknaden för nyanlända inom etableringsuppdraget har lett till att flera snabbspår har presenterats. Under första halvåret 2016 påbörjas snabbspår för bland annat kockar, styckare/slaktare, lärare samt en rad hälso- och sjukvårdsyrken.

Regeringen har även tagit initiativ till den så kallade 100-klubben som är en satsning där större arbetsgivare och företag erbjuder jobb och praktik för nyanlända. Genom 100-klubben erbjuder Arbetsförmedlingen skräddarsydda paket av insatser till de företag som vill ta emot minst 100 nyanlända. Inom offentlig sektor har också drygt 200 statliga myndigheter fått i uppdrag att ta emot nyanlända för praktik under åren 2016-2018.

För att tillvarata nyanländas kompetens och underlätta etableringen på arbetsmarknaden är validering av kompetens och bedömning av utländsk utbildning av stor betydelse. En kartläggning av utbildningsbakgrund och arbetslivserfarenhet kommer att erbjudas av Arbetsförmedlingen redan under asyltiden. Regeringen har även tillfört medel för förstärkta valideringsinsatser inom etableringsuppdraget samt tillsatt en nationell Valideringsdelegation. Arbetsförmedlingen ges även möjlighet att inom etableringsuppdraget erbjuda kortare kompletteringsutbildningar så att nyanlända med motsvarande högskoleutbildning snabbare kan matchas mot arbete på den svenska arbetsmarknaden och möta arbetsgivarnas rekryteringsbehov. Regeringen avser att göra traineejobben och yrkesintroduktionsanställningarna tillgängliga även för nyanlända och regeringen undersöker också möjligheterna för att bättre anpassa yrkesutbildningar till nyanlända med kort tidigare utbildning. För att ytterligare förbättra möjligheten för unga avser regeringen möjliggöra studier i svenska för invandrare (sfi) som en insats i ungdomsgarantin.

En arbetsmiljöstrategi för det moderna arbetslivet

Målet för arbetslivspolitikerna är goda arbetsvillkor och möjlighet till utveckling i arbetet för både kvinnor och män. För att förebygga utslagning från arbetslivet genomför regeringen satsningar på arbetsmiljöområdet. Regeringen har tagit fram en ny arbetsmiljöstrategi i samråd med arbetsmarknadens parter.² Strategin tar avstamp i konkreta åtgärder inom tre prioriterade områden:

- Nollvision mot dödsolyckor och förebyggande av arbetsolyckor
- Ett hållbart arbetsliv
- Psykosocial arbetsmiljö

² Regeringens skrivelse 2015/16:80 En arbetsmiljöstrategi för det moderna arbetslivet 2016-2020

Det krävs en samlad ansträngning för att olyckor som leder till att personer omkommer eller allvarligt skadas fortsätter att minska. Även om antalet dödsfall i arbetsolyckor i jämförelse med andra EU-länder är lågt, behövs en nollvision för att föra arbetet framåt och för att engagera fler aktörer. Vidare måste arbetet för att uppnå ett hållbart arbetsliv fortsätta. Det finns många arbetsmiljöåtgärder som regeringen kan initiera för att bidra till ett hållbart arbetsliv i alla åldrar. Ett delområde som måste ges särskild plats är den psykosociala arbetsmiljön, särskilt i de kvinnodominerade sektorerna, eftersom organisatoriska eller sociala faktorer är den vanligaste orsaken till arbetssjukdom hos kvinnor. Ett antal uppdrag ges till Arbetsmiljöverket inom ramen för strategin.

Validering – ett viktigt verktyg för det livslånga lärandet

Validering är ett viktigt verktyg i det livslånga lärandet, för ökad anställningsbarhet och för ökad rörlighet på arbetsmarknaden. För att valideringssystemet ska bli mer effektivt, långsiktigt och överblickbart har regeringen tillsatt en nationell delegation som fram till i december 2019 ska följa, stödja och driva på ett samordnat utvecklingsarbete inom valideringsområdet på den nationella och regionala nivån (dir. 2015:120).

4.2 Utbildningsmålet

Sveriges nationella mål

- *Att andelen 18–24-åringar som inte har en minst tvåårig utbildning på gymnasial nivå och som inte heller deltar i någon form av studier ska vara mindre än 7 procent 2020.*
- *Att andelen 30–34-åringar som har minst en tvåårig eftergymnasial utbildning ska uppgå till 45–50 procent 2020.*

Revidering av de nationella målen på utbildningsområdet

Sveriges nationella mål inom Europa 2020-strategin fastställdes ursprungligen i 2011 års ekonomiska vårproposition (prop. 2010/11:100). I budgetpropositionen för 2016 (prop. 2015/16:1) redovisar regeringen en bedömning av vilka de nya svenska nationella målen för utbildningsområdet bör vara. Av nämnda proposition framgår följande:

Den tidigare nationella målnivån att andelen 18–24-åringar som inte har en minst tvåårig utbildning på gymnasial nivå och som inte studerar ska vara mindre än 10 procent 2020, är sedan länge uppnådd och avspeglar inte regeringens ambitionsnivå. De satsningar regeringen nu genomför i syfte att alla ungdomar, oberoende av bakgrund, ska kunna fullfölja en gymnasial utbildning, liksom satsningarna på kunskapslyftet, bedöms ha en positiv effekt på målluppfyllelsen. Effektens storlek är dock svår att kvantifiera. Regeringen anser därför att Sveriges nationella mål bör vara att andelen 18–24-åringar som inte har en minst tvåårig utbildning på gymnasial nivå och som inte studerar, ska vara mindre än 7 procent 2020. Regeringen bedömer att det nationella målet kan nås inom ramen för den beslutade politiken och de aviserade åtgärderna på området.

Andelen högutbildade förutses komma att sjunka något fram till 2020. Det beror framför allt på att studiedeltagandet minskade 2003–2008. Samtidigt har regeringen inom kunskapslyftet presenterat kraftiga investeringar inom yrkeshögskolan och högskolan. Regeringen anser därför att det nationella målet bör revideras till att 45–50 procent av

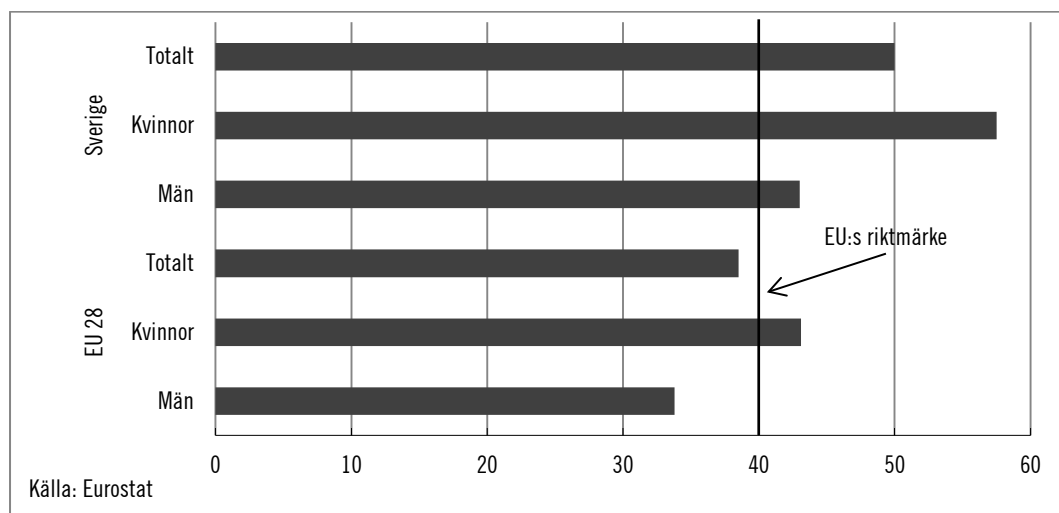
befolkningen i åldern 30–34 ska ha minst två års eftergymnasial utbildning 2020 (från det tidigare målet på 40–45 procent). Regeringen bedömer att det nationella målet kan nås inom ramen för den beslutade politiken och de aviserade åtgärderna på området.

Lägesbeskrivning

Andelen svenska 18–24-åringar utan minst tvåårig utbildning på gymnasial nivå och som inte befinner sig i utbildning har fortsatt minska och uppgick 2015 till 6,6 procent (7,2 procent bland män och 6,1 procent bland kvinnor) vilket är bättre än både EU:s riktmärke och Sveriges nationella mål.

Andelen 30–34-åringar som har minst två års eftergymnasial utbildning uppgick 2015 till 50 procent (43,0 procent bland män och 57,5 procent bland kvinnor) vilket ligger över EU:s riktmärke och i linje med Sveriges nationella mål (se diagram 2.). Andelen har ökat kontinuerligt sedan mer än ett decennium tillbaka. Eftergymnasial utbildning inkluderar högskoleutbildning, kvalificerad yrkesutbildning³ och utbildning inom yrkeshögskolan.⁴

Diagram 2. Andel kvinnor och män 30–34 år med minst två års eftergymnasial utbildning (2015)

Insatser för att minska avhopp från gymnasieskolan

Regeringen har ett fortsatt fokus på att höja kunskapsnivån, förbättra kvaliteten i undervisningen och öka jämlikheten i den svenska skolan. Grundläggande utgångspunkter ska vara goda skolresultat, en likvärdig skola och ett attraktivt läraryrke. För att vända de fallande skolresultaten krävs skolreformer med fyra huvudsakliga inriktningar: tidiga insatser, ökad attraktivitet i läraryrket, en jämlik kunskapsskola där lärarna har tid för varje elev samt att alla elever ska kunna påbörja och fullfölja en gymnasieutbildning.

³ En eftergymnasial yrkesutbildning som upphörde den 31 december 2013. Utbildningen har ersatts av de utbildningar som ingår i yrkeshögskolan.

⁴ Källa: Eurostat, Labour Force Survey, preliminära data.

För att möjliggöra för alla elever att fullfölja sin gymnasieutbildning är det av största vikt att satsa på tidiga insatser, i syfte att tidigt identifiera elever som riskerar att inte nå målen för utbildningen så att relevanta stödinsatser sätts in när så behövs. Regeringen genomför därför omfattande insatser redan under elevernas första år i skolan med ett särskilt fokus på basfärdigheterna läsa, skriva och räkna. Exempelvis har regeringen tillsatt en utredning som ska utreda förutsättningarna för att införa en särskild läsa-skriva-räknagaranti och lämna förslag om hur en sådan bör utformas. Utredningen presenterar sina förslag hösten 2016. Regeringen har även infört ett statsbidrag på 2 miljarder kronor per år som syftar till att öka antalet anställda så att lärare i förskoleklasser och lågstadiet kan ägna mer tid åt varje elev. Vidare införs kunskapskrav i läsförståelse samt obligatoriska bedömningsstöd i läs- och skrivutveckling och matematik i årskurs 1 under hösten 2016. Därutöver genomför regeringen riktade insatser till skolor med låga studieresultat och tuffa förutsättningar. Exempelvis har Skolverket fått ett uppdrag kallat för Samverkan för bästa skola vilket innebär att staten arbetar med och ger stöd till huvudmän i skolor med låga kunskapsresultat och särskilt tuffa förutsättningar. Bedömningen av vilka skolor som ska prioriteras och vilka utvecklingsområden som är relevanta sker utifrån underlag från Statens skolinspektion och vilka insatser som kan vara aktuella identifieras sedan i samverkan med varje berörd skolhuvudman. Satsningen omfattar grund- och gymnasieskolan samt motsvarande skolformer.

Regeringen fortsätter även att genomföra olika insatser för att förbättra undervisningen och studieresultaten för nyanlända elever, till exempel har lagändringar genomförts för att stärka utbildningen för nyanlända elever där bland annat kartläggningen av nyanlända elevers kunskaper gjorts obligatorisk. Skolverket har ett omfattande uppdrag att genomföra systematiska insatser i syfte att stärka huvudmännens förmåga att på kort och lång sikt erbjuda nyanlända elever en utbildning av hög och likvärdig kvalitet. Det finns även ett statsbidrag för att skolhuvudmännen ska kunna utöka undervisningstiden i svenska.

Det behövs en bredd av insatser för att motverka studieavbrott och skapa en attraktiv gymnasieutbildning för alla. Regeringen beslutade därför i mars 2015 att låta en utredare analysera vilka åtgärder som behöver vidtas för att alla ungdomar ska påbörja och fullfölja en gymnasieutbildning. Utredningen ska bland annat omfatta kopplingar mellan gymnasial utbildning och elevernas framtida arbetsmarknad och bestämmelserna om stöd i gymnasieskolan. Utredaren har sedermera fått en utökning av uppdraget vad gäller bland annat teknikprogrammet samt frågor om ämnesbetyg och har även fått förlängd tid till oktober 2016. Skolverkets uppdrag att erbjuda fortbildning för studie- och yrkesvägledare, främst för att tydligare koppla studie- och yrkesvägledningen till arbetsmarknaden, fortsätter även under 2016. Arbetet ska ske i samråd med Arbetsförmedlingen.

I november 2015 beslutade regeringen om strategin Vågar framåt – strategi för unga som varken arbetar eller studerar. I strategin redovisas åtgärder som regeringen har vidtagit eller avser att vidta under åren 2015–2018 för att förbättra möjligheterna för dessa unga personer att etablera sig i arbets- och samhällslivet. Olika åldersgrupper av unga är i olika faser och situationer och har således olika behov och rättigheter. För unga i gruppen 15–19 år som varken arbetar eller studerar bör åtgärderna främst vara inriktade på att

motivera ungdomarna att påbörja eller återgå till samt fullfölja en gymnasieutbildning medan det för ungdomar 20–25 år kan handla om att motivera till annan utbildning eller arbete. Ett individuellt och samordnat stöd är av största vikt.

Den 1 december 2015 utsåg regeringen en nationell samordnare för unga som varken arbetar eller studerar. Samordnarens uppdrag är att främja en förbättrad samverkan mellan myndigheter, kommuner, landsting och organisationer på nationell, regional och lokal nivå kring insatser för unga som varken arbetar eller studerar. Samordnaren ska arbeta i nära samarbete med Delegationen för unga till arbete, som regeringen inrättade i december 2014 för att främja lokala överenskommelser mellan kommuner och Arbetsförmedlingen om insatser för att minska ungdomsarbetslösheten.

Den 1 januari 2015 förtydligades skollagen vad gäller kommunernas aktivitetsansvar för ungdomar i kommunen som inte går i gymnasieskolan eller gymnasiesärskolan och som inte fyllt 20 år. Aktivitetsansvaret innebär att kommunen ska hålla sig informerad om vilka ungdomar som omfattas av ansvaret, och erbjuda dessa ungdomar lämpliga individuella åtgärder. Åtgärderna ska i första hand syfta till att motivera den enskilde att påbörja eller återuppta en utbildning. Skolverket har i början av 2016 publicerat allmänna råd inom området som stöd för kommunerna.

Insatser för att öka andelen med eftergymnasial utbildning

Kunskapslyftet ska ge människor chans att utbilda sig för att kunna få ett jobb, omskola sig till ett nytt yrke, få behörighet till högre utbildning, vidareutbilda sig för bättre karriärmöjligheter och bilda sig för ökat deltagande i samhällslivet eller för personlig utveckling. Satsningen innebär att regeringen fortsätter att öka sina satsningar på ett stadigvarande kunskapslyft med permanenta utbildningsplatser inom universitet och högskolor, yrkeshögskolan och folkhögskolan samt när det gäller såväl allmänna ämnen som yrkesämnena inom kommunal vuxenutbildning (komvux).

För att fler ska kunna genomgå högskoleutbildning inledde regeringen under 2015 en stegvis utbyggnad som beräknas innebära att ytterligare resurser motsvarande ungefär 14 600 helårsstudenter ska ha tillförts högskolan 2019. Ytterligare kvalitetsförstärkningar, till exempel i form av mer lärarledd tid i undervisningen, kan bidra till att öka möjligheterna för fler att klara av sin utbildning. Regeringen har avsatt 250 miljoner kronor för höjda ersättningsbelopp för humaniora, samhällsvetenskap, juridik, teologi samt undervisning och verksamhetsförlagd utbildning för 2016. Regeringen beräknar motsvarande summa för 2017 och 2018.

Den svenska högskolan ska vara välkomnande och ett möjligt val för alla som har förutsättningar att klara högskolestudier – oavsett bakgrund, kön eller funktionsnedsättning. Regeringen har därför gett Universitets- och högskolerådet i uppdrag att kartlägga och analysera lärosätenas arbete med breddad rekrytering till och breddat deltagande i högskolan. I uppdraget ingår att presentera goda exempel och att sprida information om dessa.

Sverige behöver ta tillvara alla individers kompetens, vare sig den införskaffats inom landet eller i någon annan del av världen. Regeringen har därför avsatt 30 miljoner kronor

under 2016 – och beräknar samma summa årligen under 2017 och 2018 – till stöd för lärosätenas arbete med att utveckla processer och strukturer för bedömning av reell kompetens vid prövning av behörighet och tillträde till en utbildning samt för tillgodoräknande när sökanden har antagits till en utbildning. För att stärka Universitets- och högskolerådets arbete med bedömning av utländsk kompetens samt arbete i övrigt med bedömning av reell kompetens i högskolan har regeringen föreslagit att ytterligare 8 miljoner kronor tillförs Universitets- och högskolerådet 2016.

Den bärande tanken med yrkeshögskolan är att säkerställa att eftergymnasiala utbildningar som svarar mot arbetslivets behov kommer till stånd. För att fler ska få tillgång till yrkeshögskolans utbildningar har regeringen föreslagit en utbyggnad av yrkeshögskolan genom att avsätta 150 miljoner kronor för detta ändamål 2016. Det motsvarar cirka 2 500 utbildningsplatser. Från och med 2017 beräknar regeringen att satsningen uppgår till 360 miljoner kronor årligen, vilket motsvarar 6000 nya utbildningsplatser årligen. I syfte att öka mångfalden inom yrkeshögskolan har Myndigheten för yrkeshögskolan bland annat fått i uppdrag att stimulera utbildningsanordnare att i större omfattning använda validering som ett verktyg i antagningsförfarandet.

4.3 Målet för ökad social delaktighet

Sveriges nationella mål

Att öka den sociala delaktigheten genom att minska andelen kvinnor och män 20–64 år som är utanför arbetskraften (utom heltidsstuderande), långtidsarbetslösa eller långtidssjukskrivna till väl under 14 procent 2020.

Lägesbeskrivning

Andelen kvinnor och män 20–64 år som är utanför arbetskraften enligt Sveriges nationella mål fortsätter att minska och uppgick 2015 till 12,4 procent vilket är en minskning med cirka 92 000 personer sedan 2010. Andelen kvinnor och män i risk för fattigdom enligt den övergripande EU-indikatorn fortsätter dock att öka något och uppgick år 2014 till 16,9 procent (18,2 procent för kvinnor och 15,6 procent för män).

Tabell 2. Andel kvinnor och män 20–64 år som är utanför arbetskraften (utom heltidsstuderande), långtidsarbetslösa eller långtidssjukskrivna

	2010	2011	2012	2013	2014	2015
totalt	14,4 %	13,4 %	13,1 %	12,7 %	12,6 %	12,4 %
kvinnor	17,3 %	15,9 %	15,5 %	15,0 %	14,8 %	14,5 %
män	11,6 %	10,9 %	10,7 %	10,5 %	10,4%	10,3 %

Insatser och åtgärder

Utöver nedan bedöms ett flertal reformer som tas upp under kapitel 4.1 och 4.2 ha bäring på det nationella målet för ökad social delaktighet. Nedan redovisas även insatser som bedöms bidra till Europa 2020-strategins mål för social delaktighet.

Förtydligande av kraven på den som söker försörjningsstöd

Regeringen har i proposition till riksdagen föreslagit en ny bestämmelse i socialtjänstlagen som tydliggör vilka krav som kan ställas på den som söker försörjningsstöd. Det övergripande målet är att öka förutsättningar för den som är arbetslös att bli självförsörjande.

Arbete mot hemlöshet

För att få bättre kunskap om omfattningen av hemlöshet och utestängning från bostadsmarknaden har Socialstyrelsen fått regeringens uppdrag att under 2016 förbereda en nationell kartläggning av hemlöshet som ska genomföras 2017.

Höjt underhållsstöd

Från och med september 2015 har underhållsstöd för barn med särlevande föräldrar höjts. Vidare träder nya bestämmelser i kraft i april 2016 som innebär ökat stöd till föräldrar för att de i större utsträckning ska reglera underhåll till barn civilrättsligt i stället för via underhållsstödet. Båda dessa förändringar innebär en ekonomisk förbättring för barn med särlevande föräldrar, och det gäller särskilt för barn i hushåll i de lägsta inkomstgrupperna.

Föräldraförsäkringen blir mer jämställd

Antalet dagar för vilka en förälder inte kan avstå rätten till föräldrapenning till förmån för den andra föräldern har ökats år 2016. Detta som ett led i arbetet för att öka jämställdheten avseende det obetalda hem- och omsorgsarbetet samt jämställdheten på arbetsmarknaden.

Höjd grundnivå i föräldrapenningen

Den 1 januari 2016 höjdes grundnivån i föräldrapenningen från 225 kronor per dag till 250 kronor per dag. Höjningen stärker ekonomin för hushåll med låga inkomster. En höjd grundnivå når framför allt unga föräldrar som inte hunnit etablera sig på arbetsmarknaden och de som av andra skäl inte uppfyller kraven för att få föräldrapenning på sjukpenningnivå. Även hushåll där en eller båda föräldrarna är födda utomlands har en relativt sett hög andel föräldrapenning på grundnivå.

Fonden för europeiskt bistånd till dem som har det sämst ställt

Det övergripande målet för det svenska programmet är att socialt utsatta personers förutsättningar för social delaktighet och egenmakt ska öka. Målgruppen för insatserna i Sverige är de personer som är socialt och ekonomiskt utsatta EES-medborgare när de vistas tillfälligt i Sverige, dvs. under högst tre månader, utan uppehållsrätt. Fem projekt har fått medel ur fonden och arbetet pågår för närvarande.

Reformpaket för minskad sjukfrånvaro

Minskning av sjukfrånvaron är en av regeringens mest prioriterade frågor. För att uppnå detta behövs åtgärder på bred front. Regeringen beslutade i september 2015 om ett

åtgärdsprogram för ökad hälsa och minskad sjukfrånvaro. I åtgärdsprogrammet har regeringen identifierat sju områden som behöver utvecklas och där åtgärder behöver vidtas. De åtgärder som vidtas ska bidra till förbättrad hälsa och bättre möjligheter för människor att stanna kvar på arbetsmarknaden eller återgå till arbete. Det bedöms även bidra till att skillnaderna i sjukfrånvaro mellan kvinnor och män minskar vilket bidrar positivt till regeringens jämställdhetspolitiska målsättning.

Förbättringar för de ekonomiskt sämst ställda pensionärerna

Bostadstillägget till personer över 65 år förbättrades den 1 september 2015 så tillvida att bostadskostnaden som ersätts höjdes från 93 till 95 procent av kostnaden. Den 1 januari 2016 sänktes skatten för alla pensionärer med inkomster upp till 20 000 kronor per månad. Åtgärderna är utformade så att de främst riktar sig till pensionärer med små ekonomiska resurser. Det innebär att andelen pensionärer med låg ekonomisk standard har minskat något. Med anledning av att kvinnor som grupp har lägre pensioner än män som grupp så är det också åtgärder som i störst utsträckning når kvinnor. Ett särskilt projekt har inletts som ska analysera könsskillnader i pensioner samt hur dessa kan minskas.

Ökad jämlikhet och jämställdhet i hälsa samt tillgång till hälso- och sjukvård av hög kvalitet

Tillgång till hälso- och sjukvård av god kvalitet bidrar till såväl ett mervärde för den enskilde som till ett aktivt deltagande i samhället. Regeringens insatser fokuserar bland annat på att alla ska erbjudas vård utifrån sina behov och på lika villkor. Vården ska vara patientfokuserad, tillgänglig, säker, kunskapsbaserad, effektiv, jämlik och jämställd. Den 1 januari 2015 trädde en ny patientlag i kraft som syftar till att stärka patientens ställning och valfrihet. Ytterligare exempel på åtgärder under 2015 utgörs av särskilda satsningar inom till exempel områdena jämlik vård, psykisk ohälsa, en mer tillgänglig cancervård samt kvinnors hälsa. Under 2015 tillsattes en kommission för jämlik hälsa.

4.4 Forsknings- och utvecklingsmål

Sveriges nationella mål

Att offentliga och privata investeringar i forskning och utveckling ska uppgå till ungefär 4 procent av BNP 2020.

Lägesbeskrivning

Regeringens mål för forskningspolitiken är att Sverige ska vara en framstående forskningsnation, där forskning bedrivs med hög kvalitet och bidrar till samhällets utveckling och näringslivets konkurrenskraft.

SCB publicerar vartannat år officiell statistik om utgifterna för forskning och utveckling (FoU) i Sverige. Den senaste officiella statistiken för universitet, högskolor och företag avser 2013 och den för staten avser 2015. De totala utgifterna för FoU uppgick 2013 till knappt 124,6 miljarder kronor, vilket är en ökning från 118 miljarder kronor 2011. FoU-utgifternas andel av BNP uppgick 2013 till cirka 3,30 procent, vilket är ungefär samma nivå som 2007. Sedan 2013 har de statliga avsättningarna ökat med drygt 600 miljoner kronor. En jämförelse över tid visar att företagen med minst 50 anställda har ökat sina

FoU investeringar från cirka 83 miljarder kronor år 2011 till cirka 86 miljarder kronor år 2013. Det skedde en minskning i företagens investeringar i FoU mellan 2001 och 2005 då en lägsta nivå på 73,5 miljarder kronor uppmättes.

Insatser och åtgärder

De statliga resurserna för forskning och utveckling huvudsakligen vid universitet och högskolor har ökat kraftigt sedan 2009. Sammanlagt utgör de genomförda och beräknade höjningarna under denna åttaårsperiod ett tillskott på cirka 9 miljarder kronor till svensk forskning och innovation. Samtidigt har avsättningarna för FoU minskat inom några andra utgiftsområden, speciellt inom försvaret. Enligt SCB:s prognos innebär dessa tillskott att de statliga FoU-investeringarnas andel av BNP uppgår till 0,8 procent av BNP år 2015. Sammantaget uppgår statens och övriga offentliga investeringar i FoU till 1.1 procent av BNP.

Åtgärder för att förverkliga det europeiska forskningsområdet

Effektivare nationella forskningssystem

2015 fördelades 30 procent av de statliga medlen för forskning genom utlysningar via de forskningsfinansierande myndigheterna Vetenskapsrådet, Vinnova, Formas, Forte och Energimyndigheten. Fördelning genom utlysningar leder till konkurrens och höjer kvaliteten inom svensk forskning. De direkta medlen till universitet och högskolor utgjorde 50 procent av den totala finansieringen 2015. Regeringen anser att det är viktigt att skapa incitament för ökad kvalitet i forskning. Sedan 2014 fördelas därför 20 procent av de befintliga direkta medlen med utgångspunkt i kvalitetskriterier.

Optimalt transnationellt samarbete och konkurrens

En tydlig utveckling inom det europeiska forsknings- och innovationssamarbetet är den ökade omfattningen av partnerskapsprogram där medlemsstaterna, unionen och näringslivet står för finansieringen. För att öka förutsättningarna för svenskt deltagande i partnerskapsprogram framöver bedömde regeringen (se prop. 2012/13:30 Forskning och innovation) att medlen som fördelas för deltagande i programmen bör ökas med sammanlagt 200 miljoner kronor till år 2016. Vidare bedömdes att en funktion för prioritering av svenskt deltagande inrättas, kallad EU-SAM, med representanter från de statliga forskningsfinansiärerna ovan samt Rymdstyrelsen. Under 2014 uppgår dessa statliga forskningsfinansiärers deltagande i partnerskapsprogrammen till cirka 413 miljoner kronor.

Svenskt engagemang inom Europeiska forskningsområdet (ERA) är stort och Sverige deltar på olika nivåer i alla de tio gemensamma programmen (s.k. Joint Programming Initiatives, JPI) och koordinerar ett program inom antimikrobiell resistens (JPIAMR).

Sverige fortsätter att avsätta stora resurser för konstruktion av forskningsinfrastruktur. Regeringen har i budgetpropositionen för 2014 bemyndigats besluta om medlemskap i ett konsortium för europeisk forskningsinfrastruktur (ERIC) för konstruktion och drift av den europeiska spallationskällan (ESS). Konsortiet inrättades i augusti 2015 med elva medlemsländer och fyra observatörländer. Betydande statliga resurser avsätts också för finansiering av Max IV och SciLifeLab.

En öppen arbetsmarknad för forskare

I syfte att säkra återväxten av framstående unga forskare beslutade regeringen 2015 att ge en särskild utredare i uppdrag att se över villkor och karriärvägar för unga forskare. Den 29 mars 2016 överlämnades utredningen Trygga villkor och attraktiva karriärvägar för unga forskare till regeringen.

Jämställdhet

Regeringens satsning på jämställdhetsintegrering i myndigheter har utvidgats från att omfatta den största statliga forskningsfinansiären Vetenskapsrådet till att inkludera övriga statliga forskningsfinansiärer, vissa myndigheter samt lärosäten. Regeringen har avsatt 5 miljoner kronor för 2016 och beräknar samma summa årligen fram till 2019 för en stödfunktion för universiteten och högskolorna i arbetet med att nå de jämställdhetspolitiska målen. Under 2015 tillsatte regeringen även en expertgrupp för ökad jämställdhet i högskolan som ska bidra med kunskaper och erfarenheter i jämställdhetsfrågor.

Optimal spridning, tillgång till och överföring av forskningsbaserad kunskap

Idébanker som etablerats vid alla universitets respektive holdingbolag fortsätter utvecklas. Dessa idébanker stöder forskare som inte själva kan eller vill driva sin idé vidare. Proof-of-Concept eller fördjupad teknisk verifiering inom life science infördes för första gången 2015. Detta innebär att forskare kan söka medel för att ta sina resultat vidare i en nyttiggörandeprocess. Förinkubation eller fördjupad kommersiell verifiering inom life science sjuksattes också vilket innebar att ett antal innovationskontor fick i uppgift att etablera förinkubation vid innovationskontoren.

Proof-of-Concept eller fördjupad teknisk verifiering inom life science infördes för första gången 2015. Detta innebär att forskare kan söka medel för att ta sina resultat vidare i en nyttiggörandeprocess. Förinkubation eller fördjupad kommersiell verifiering inom life science sjuksattes också vilket innebar att ett antal innovationskontor fick i uppgift att etablera förinkubation vid innovationskontoren.

I januari 2015 överlämnade Vetenskapsrådet sitt förslag till hur nationella riktlinjer för öppen tillgång till vetenskapliga publikationer bör utformas till regeringen. Förslaget bereds för närvarande i Regeringskansliet.

Internationellt samarbete

Sverige har genomfört ett flertal aktiviteter i syfte att främja synergier mellan samarbeten och initiativ på EU-nivå samt på nationell nivå. Ett exempel på detta är kunskapshöjande initiativ om samarbete med tredjeland.

De forskningsfinansierande myndigheterna har i sina regleringsbrev krav på att redovisa sina internationella aktiviteter och samarbeten. De särskilda uppdragen att fördjupa samarbetet med Kina och Indien fortlöper väl. Under 2015 har gemensamma kommittémöten hållits med Indien, USA, Sydkorea, Brasilien och Sydafrika.

Regeringen har under 2015 genomfört nationella dialoger med de svenska lärosätena i syfte att stärka lärosätenas internationalisering.

4.5 Klimat- och energimål

Sveriges nationella mål

Riksdagen har antagit klimat- och energipolitiska mål för år 2020, varav tre också utgör Sveriges nationella mål inom Europa 2020-strategin:

- *Andelen förnybar energi ska 2020 utgöra minst 50 procent av den totala energianvändningen.*
- *20 procent effektivare energianvändning till 2020. Målet uttrycks som ett sektorsövergripande mål om minskad energiintensitet med 20 procent mellan 2008 och 2020.*
- *40 procents minskning av utsläppen av klimatgaser jämfört med 1990. Målet gäller för de verksamheter som inte omfattas av systemet för handel med utsläppsrätter inom EU (EU-ETS). Minskningen sker genom utsläppsreduktioner i Sverige och i form av investeringar i andra EU-länder eller flexibla mekanismer som Clean Development Mechanism (CDM). Regeringens ambition är att i ökad utstäckning nå målen genom nationella insatser.*

Sverige ska enligt EU:s ansvarsfördelning minska utsläppen av växthusgaser med 17 procent till 2020 jämfört med 2005 och öka andelen förnybar energi till 49 procent 2020. I ett längre tidsperspektiv finns en vision om att Sverige 2050 inte ska ha några nettoutsläpp av växthusgaser i atmosfären. Regeringen har höjt ambitionen i elcertifieringssystemet, till 30 TWh 2020, motsvarande 5 TWh ny förnybar el och att Sverige på sikt ska ha ett 100 procent förnybart energisystem.

Lägesbeskrivning

I kontrollstationen för de klimat- och energipolitiska målen samt klimatanpassning (skr. 2015/16:87) bedöms de tre nationella målen, för utsläppsminskningar, förnybart och energieffektivisering, att nås med befintliga styrmedel. Regeringen har också vidtagit åtgärder för att uppnå ambitionen att en större andel av utsläppsminskningarna ska ske nationellt än vad riksdagen beslutat om.

Nyckeln till den svenska klimatpolitiken är koldioxidskatten. Sveriges svåraste utmaning i att nå våra klimatåtaganden är om koldioxidskatten, på grund av pågående diskussioner utifrån EU:s statsstödsregler med kommissionen, inte längre kan fungera som det kostnadseffektiva styrmedel det har varit de senaste decennierna. Sverige verkar på EU-nivå för att även fortsättningsvis ha möjlighet att använda koldioxidskatten som styrmedel utanför EU ETS, utan att det får orimliga konsekvenser för till exempel beskattningen av biodrivmedel.

Insatser och åtgärder

Åtgärder för förnybar energi

Regeringens ambition är att Sverige på sikt ska ha ett energisystem som baseras på 100 procent förnybar energi. För att främja en fortsatt omställning av energisystemet har regeringen föreslagit ytterligare åtgärder för att öka andelen förnybar energi.

Regeringen har höjt ambitionen i elcertifikatssystemet till 30 TWh 2020, motsvarande 5 TWh ny förnybar el. Ambitionshöjningen bidrar till att öka utbyggnaden av den förnybara energin. Ytterligare satsningar sker på solceller och regeringen ökar därför solinvesteringsstödet kraftigt till 225 miljoner kronor år 2016 och därefter till 390 miljoner kronor årligen 2017–2019.

För att öka möjligheterna att lagra egenproducerad el inför regeringen ett bidrag till anläggningar för energilagring i hushåll, samt genomför en satsning på kommersialisering och utveckling av teknik för energilagring. Totalt omfattar satsningarna 25 miljoner kronor 2016 och 50 miljoner kronor per år 2017–2019.

Regeringen har även påbörjat arbetet med ett nationellt skogsprogram för Sverige. Detta program är en långsiktig skogsstrategi som optimerar skogens möjligheter att bidra i utvecklingen av en biobaserad ekonomi som tar tillvara skogens hela värdekedja. Det nationella skogsprogrammet ska bidra till att stimulera flera strategiska satsningar och politikområden som till exempel klimat. Skogsstyrelsen har i Skogliga konsekvensanalyser (SKA) 2015 särskilt tittat på effekter av ett förändrat klimat.

Utbyggnaden av vindkraft bidrar till att öka andelen förnybar energi. Utöver de ekonomiska förutsättningarna avgörs vindkraftsutbyggnaden av en rad andra förhållanden som bland annat acceptansfrågor, tillståndsfrågor och tillgång till kompetent personal. Regeringen förlänger därför stödet till samordnings- och informationsinsatser i syfte att främja utbyggnaden av vindkraft. Smarta elnät bidrar till ett effektivt utnyttjande av förnybar elproduktion, energieffektivisering och minskad total energianvändning. Regeringen har inrättat ett forum för smarta elnät, som har till uppgift att i bred samverkan mellan berörda myndigheter, branschaktörer och konsumentföreträdare främja utvecklingen för smarta elnät.

För att intensifiera arbetet med att fasa ut de fossila drivmedlen tillförs Energimyndigheten resurser för att samordna energiomställningen inom transportsektorn. På Energimyndigheten inrättas även en samordningsfunktion för utvecklingen av laddinfrastruktur för elfordon.

Åtgärder för energieffektivisering

Energieffektivisering främjas av generella ekonomiska styrmedel, såsom energiskatt, koldioxidskatt och utsläppshandel. Samtidigt finns även mer riktade administrativa styrmedel som bland annat reglerar krav på energiprestanda och energimärkning för energirelaterade produkter och byggnader.

Flera av de satsningar som genomförs för att främja förnybar energi kan även bidra till en lägre energiintensitet, till exempel utvecklingen av smarta elnät, främjande av energiomställningen i transportsektorn och investeringar i vindkraft och solenergi. Dessutom bidrar stödet till lokala klimatinvesteringar och stödet till lokal och regional kapacitetsutveckling för klimat- och energiomställning.

För att få upp takten på renoveringarna och energieffektivisera det befintliga bostadsbeståndet inför regeringen ett stöd för energieffektivisering och renovering av

flerbostadshus och utomhusmiljöer. Totalt satsar regeringen 1 miljard kronor årligen 2016–2019 på renovering och energieffektivisering av bostäder. En satsning på upprustning av skollokaler genomförs också. Satsningen syftar till att ge elever en förbättrad lär- och arbetsmiljö och samtidigt minska lokalernas miljöpåverkan, till exempel genom energieffektivisering.

Åtgärder för minskade koldioxidutsläpp

Sammanlagt avsätts 4,5 miljarder kronor under 2016 till klimatinvesteringar i Sverige och internationellt. Investeringarna görs inom framför allt fyra områden: Omställningen till förnybar energi, fossilfria resor, lokala klimatinvesteringar och internationella klimatinvesteringar. Energiskatten på drivmedel höjdes med 48 öre per liter för bensin och med 53 öre per liter för dieselbränsle den 1 januari 2016. Koldioxidskatten på bränslen för uppvärmning och drift av stationära motorer inom industri och kraftvärmeanläggningar utanför EU ETS samt inom jord-, skogs- och vattenbruksverksamheter höjs stegvis med start 2016 till den generella skattenivån som uppnås 2018.

Flera av regeringens nya satsningar kommer att leda till reducerade utsläpp mot 2020 och på längre sikt. Inom jordbruket bidrar ökad rötning av stallgödsel till dubbla miljöfördelar: dels genom minskade utsläpp av metan, dels genom produktion av biogas som kan ersätta fossil energi. Regeringen satsar därför totalt 60 miljoner kronor årligen 2016–2019 på att gynna en sådan utveckling och har därmed förstärkt det existerande metanreduceringsstödet med 30 miljoner kronor per år.

För att främja hållbara stadsmiljöer erbjuder regeringen statlig medfinansiering för lokala och regionala investeringar i kollektivtrafik i tätorter. Regeringens satsning på stadsmiljöavtal uppgår till 500 miljoner kronor per år 2015–2018. Regeringen aviserar i budgetpropositionen för 2016 investeringar i förbättrad kollektivtrafik också i landsbygden. Trafikverket har i uppdrag att samråda med länen om hur avsatta medel, 850 miljoner kronor totalt för perioden 2016–2019, bäst används i respektive län. Förbättrad kollektivtrafik kan bidra till minskade persontransporter med bil vilket innebär minskade växthusgasutsläpp.

Regeringen önskar att särskilt satsa på elektrifiering av transportsektorn. Supermiljöbilspremien ger stöd vid köp av bilar med utsläpp på maximalt 50 gram koldioxid per kilometer, vilket bidrar till ökad elektrifiering av fordonsflottan. Från 2016 sätts premien ned med 50 procent för laddhybrider för att premiera de rena elbilarnas introduktion på marknaden. Även nedsättningen av förmånsvärdet för vissa miljöanpassade bilar avses förlängas till och med 2019, men med en lägre högsta nivå. Eldrivna bussar har stor potential att minska utsläppen av växthusgaser och luftföroreningar samt buller. Elbussar kan också potentiellt frigöra biodrivmedel för tunga fordon som är svårare att elektrifiera. En elbusspremie införs 2016 för att främja marknadsintroduktionen av dessa fordon.

Regeringen avser att i dialog med berörda aktörer ta fram en nationell cykelstrategi som planeras att presenteras innan sommaren 2016. Som ett led i detta föreslår regeringen en tvåårig satsning på cykelfrämjande åtgärder. Satsningen föreslås uppgå till 25 miljoner

kronor 2016 och 75 miljoner kronor 2017. En fungerande järnväg bidrar till den önskade överflytten av transporter från väg till järnväg, med mindre klimatutsläpp till följd. Totalt har regeringen aviserat satsningar på järnvägsunderhåll som uppgår till över 1,4 miljarder kronor per år under perioden 2016–2018.

Regeringen införde 2015 det breda investeringsstödet Klimatklivet. Kommuner, företag och organisationer med flera kan ansöka om investeringsstöd för åtgärder som minskar klimatpåverkan, såsom satsningar på biogas eller laddningsstationer för elfordon. För 2016–2018 har 600 miljoner kronor årligen avsatts till Klimatklivet. Regeringen genomför också satsningar inom områdena hållbar konsumtion, miljöteknik samt lokal och regional kapacitetsutveckling för klimat- och energiomställning som också kan ha viss påverkan på växthusgasutsläppen.

Vägsplitageskattekommittén (dir. 2015:47) ska analysera hur en avståndsbaserad vägsplitageskatt för tunga lastbilar kan utformas. Genom en sådan skatt kan den tunga trafiken i högre grad bära sina kostnader för samhällsekonomin. En vägsplitageskatt kan även bidra till att minska klimatutsläppen. Det finns även ett behov av att flyget i högre utsträckning bär sina egna klimatkostnader. Därför har regeringen tillsatt en utredning som ska analysera och föreslå hur en skatt på flygresor kan utformas (dir. 2015:106). Slutligen, Bonus–malus-utredningen (dir. 2015:59) ska föreslå hur ett system kan utformas där miljöanpassade fordon med relativt låga utsläpp av koldioxid premieras vid inköpstillfället genom en bonus medan fordon med relativt höga utsläpp av koldioxid belastas med högre skatt.

Regeringen bedömer att Nationellt kunskapscentrum för klimatanpassning vid SMHI fyller en viktig funktion i arbetet med klimatanpassning. Centrumet har till uppgift att samla in, sammanställa och tillgängliggöra kunskap som tas fram regionalt, nationellt och internationellt om klimatets förändring och om klimatanpassning. Man arbetar i bred samverkan med aktörer inom klimatanpassningsområdet och fungerar som en nod för kunskap om klimatanpassning bland annat avseende nätverksbyggande, expertis, nyhetsförmedling, dialog, samverkan med mera.

Omställningen till en grön ekonomi innebär möjligheter för utveckling av svensk miljöteknik, inklusive hållbara varor, tjänster, nya affärsmodeller och produktionssystem, och kan därigenom minska miljöpåverkan nationellt och globalt samt har potential att skapa fler jobb.

Ytterligare reformåtgärder

I december 2014 gav regeringen i uppdrag till den parlamentariskt sammansatta miljömålsberedningen att föreslå hur ett klimatpolitiskt ramverk och en strategi för en samlad och långsiktig klimatpolitik kan utformas. Beredningen delredovisade uppdraget i mars och underlaget remitteras för närvarande. Samtidigt identifieras behovet av nationella insatser för resurseffektivitet och en cirkulär ekonomi. Aktiva insatser görs för att integrera dessa aspekter inom skilda politikområden. Ett nära samarbete med näringslivet pågår också. Som en del av detta arbete fortsätter en kartläggning av potentiellt miljöskadliga subventioner. Naturvårdsverket rapporterar årligen hur man bidrar till genomförandet av Europa 2020-strategin nationellt och har konstaterat att

Sveriges nationella miljö kvalitetsmål stämmer väl överens med milstolparna i EU:s färdplan för resurseffektivitet.

5. Europeiska struktur- och investeringsfonder 2014-2020

Partnerskapsöverenskommelsen

Sverige har ingått en partnerskapsöverenskommelse som ska fungera som en övergripande strategi och förbättra samordningen mellan de fyra struktur- och investeringsfonderna; Europeiska regionala utvecklingsfonden, Europeiska socialfonden, Europeiska jordbruksfonden för landsbygdsutveckling samt Europeiska havs- och fiskerifonden. Partnerskapsöverenskommelsen har som främsta syfte att bidra till att uppnå Europa 2020-målen och stärka EU:s och Sveriges konkurrenskraft. Överenskommelsen syftar även till att främja synergier och undvika överlappning mellan fonderna samt öka förutsättningarna för samordning med instrument på EU-nivå och nationell nivå. Partnerskapsöverenskommelsen har tagits fram i brett partnerskap med berörda myndigheter och andra aktörer.

Tillväxtverket, Rådet för Europeiska socialfonden i Sverige och Statens jordbruksverk har på regeringens uppdrag inlett ett fördjupat samarbete kring fondgemensamma frågor. En av insatserna är att inrätta nätverk för berörda aktörer inom ramen för en fondsamordningsgrupp. Fonderna ska investera i projekt som verkar för att Sverige ska uppnå Europa 2020-målen.

Regionalfonden

Genomförandet av regionalfondens insatser inom målet investering för tillväxt och sysselsättning har påbörjats under 2014. Under 2015 fattades beslut för cirka 3 miljarder kronor i EU-stöd. Insatserna syftar till stärkt regional konkurrenskraft och hållbar tillväxt. Utgångspunkten är att nationella och regionala satsningar ska komplettera varandra och skapa mervärden inom den regionala tillväxtpolitiken och verka för strukturförändrande insatser inom de prioriterade områdena innovation, entreprenörskap och grön ekonomi. Cirka 80 procent av de totala medlen om ca 16 miljarder kronor beräknas därför gå till dessa tre prioriterade områden. Övriga medel går huvudsakligen till områdena informations- och kommunikationsteknologi samt hållbara transporter.

En tydlig ambition inför programperioden 2014–2020 är ett ökat fokus på företagande, därför är det viktigt med näringslivets deltagande i genomförandet av programmen. En nyhet för att understryka detta är att privat medfinansiering nu ingår i programmen, vilket innebär att privata, liksom offentliga, medel används för att medfinansiera medel från EU.

Den totala omfattningen, inklusive EU-medel samt offentlig och privat nationell medfinansiering, av de nio regionalfondsprogrammen är cirka 16 miljarder kronor. Nytt under perioden 2014–2020 jämfört med tidigare är ett nationellt program med en omfattning på 2 236 miljoner kronor inklusive medfinansiering. Programmet har tillkommit för att bland annat komplettera och bidra till synergier till de regionala programmen och omfattar insatser för att stärka forskning och utveckling, riskkapital och att stödja övergången till en koldioxidsnål ekonomi.

Större satsningar kommer också att genomföras i form av finansieringstekniska instrument. Utöver detta planeras för två satsningar i det nationella programmet. En avser

en fond-i-fond för att stimulera privata riskkapitalfonder och en avser en fond för investeringar i tidiga faser i företag med inriktning på en koldioxidsnål ekonomi.

Totalt för alla nio program fördelas medlen (i SEK, inklusive medfinansiering) på följande områden;

- Innovation, forskning och teknisk utveckling: 4,5 miljarder
- Entreprenörskap: 5,1 miljarder
- Energieffektivisering och grön ekonomi: 2,9 miljarder
- Ökad tillgång till, och användning av informations- och kommunikationsteknik (IKT): 1,6 miljarder
- Hållbara transporter: 1,3 miljarder
- Tekniskt stöd: 0,6 miljarder

Europeiskt territoriellt samarbete 2014–2020

Samarbetsprogrammen finansieras av regionalfonden och syftet är att genom gränsöverskridande samarbete stärka konkurrenskraften i EU:s länder och regioner. Sverige deltar i totalt tretton olika samarbetsprogram. Under 2015 fattades de första besluten. Samtliga län i Sverige är berörda av minst ett av dessa program. Den totala omfattningen, inklusive EU-medel, medel från tredjeland samt offentlig och privat nationell medfinansiering, av de sex gränsregionala och tre transnationella programmen som Sverige deltar i, uppgår totalt till cirka 13,7 miljarder kronor.

Programmets huvudsakliga inriktning och avsatta medel i SEK, inklusive nationell medfinansiering är följande;

- Stärka forskning och innovation: ca 3,5 miljarder.
- Skydd av miljön och hållbar användning av resurser: ca 2,3 miljarder.
- Stödja övergången till en koldioxidsnål ekonomi: ca 1,6 miljarder.
- Öka konkurrenskraften hos små och medelstora företag: ca 1,3 miljarder.
- Främja hållbara transporter: ca 2,3 miljarder.
- Arbetskraftens rörlighet och livslångt lärande: ca 0,9 miljarder.
- Anpassning till klimatförändringar: ca 0,7 miljarder.
- Tekniskt stöd och institutionell kapacitet: ca 1,1 miljarder.

Socialfonden

Inom målet investering för tillväxt och sysselsättning genomförs vidare det svenska nationella socialfondsprogrammet 2014–2020. Socialfondsprogrammet beslutades av kommissionen i december 2014. Programmet, som omfattar cirka 13,2 miljarder kronor varav ungefär hälften nationell medfinansiering, ska bidra till en väl fungerande arbetsmarknad och en varaktigt ökad sysselsättning på lång sikt. En viktig utgångspunkt för programmet är att det ska förstärka och utveckla den nationella arbetsmarknadspolitiken och bidra till att nå Europa 2020-strategins målsättningar. Insatserna syftar till att stimulera kompetensutveckling som stärker individers ställning på arbetsmarknaden, förstärka kopplingen mellan utbildning och arbetsliv, öka övergångarna till arbete bland personer som står långt ifrån arbetsmarknaden, samt underlätta ungas

etablering i arbetslivet och deltagande i utbildning. EU:s sysselsättningsinitiativ för unga avser åren 2014–2018 och genomförs som en del av det nationella socialfondsprogrammet. Initiativet ska komplettera och utöka de befintliga arbetsmarknadspolitiska insatserna för unga i regionerna Sydsverige, Norra Mellansverige och Mellersta Norrland.

Under 2015 beviljades 131 ansökningar inom socialfondsprogrammet, till en total budget om 3,2 miljarder kronor. Närmare hälften av medlen avser projekt riktade till unga, inklusive sysselsättningsinitiativet för unga. I en första utvärderingsrapport om sysselsättningsinitiativet görs bedömningen att det i huvudsak är en väl fungerande satsning.

Under året har möjligheterna att göra insatser med anledning av flyktingsituationen uppmärksammas. Det kan konstateras att nyanlända med uppehållstillstånd ingår i målgrupperna för socialfondsprogrammet och insatser avseende nyanländas etablering på arbetsmarknaden särskilt ska prioriteras i arbetet med programmet under 2016.

Landsbygdsfonden

Landsbygdsfonden operationaliseras i Sverige genom Landsbygdsprogrammet vars totala budget för programperioden 2014-2020 är cirka 36 miljarder kronor. Dessa medel är fördelade på programmets prioriteringar på följande sätt:

Tabell 3. Landsbygdsprogrammets prioriteringar 2014-2020

Prioritering	Andel av budget i procent
2. Jordbrukets konkurrenskraft	8,3
3. Livsmedelskedjan och djurvälstånd	4,4
4. Miljö	61,0
5. Klimat	1,8
6. Social inkludering och ekonomisk utveckling på landsbygden	20,8
TA-medel	3,6

Kunskap och innovation utgör programmets första prioritering som är horisontell och som saknar egen budget. Istället ska innovation och kunskapsöverföring främjas inom samtliga delar av program.

Programmets tyngdpunkt ligger liksom i föregående programperioder på ersättningar för miljöinsatser. Genom att lantbrukare och andra som är intresserade av att förvalta miljön på ett hållbart sätt deltar i programmets miljöåtgärder skapas förutsättningar för en hållbar livsmedelsproduktion och öppna landskap. Därutöver har landsbygdsprogrammet för perioden 2014-2020 liksom i föregående programperioder en bred profil med åtgärder som på olika sätt ska främja företagande på landsbygden, såväl inom som utanför lantbrukssektorn, och insatser för att göra det enklare att bo och bedriva verksamhet på landsbygden. Kunskapsöverföring och innovation är även fortsatt viktiga prioriteringar i programmet. I denna programperiod kompletteras dessa insatser med en särskild satsning på innovationer för ett hållbart och konkurrenskraftigt jordbruk. Denna satsning görs inom ramen för det Europeiska innovationspartnerskapet (EIP) som ska främja

samverkan mellan forskare och företagare samt bidra till att ny kunskap snabbare kan komma till nytta som affärsidéer och innovationer hos landsbygdens företag.

Havs- och fiskerifonden

Havs- och fiskerifonden operationaliseras i Sverige genom Havs- och fiskeriprogrammet vars tre övergripande mål som direkt kopplar till Europa 2020-målen är:

- Öka konkurrenskraften hos små och medelstora företag.
- Skydda miljön och främja en hållbar användning av naturresurserna.
- Främja sysselsättning.

Havs- och fiskeriprogrammets prioriteringar möjliggör stöd till utvecklingen inom flera segment i den blå ekonomin. Regeringens förväntningar är att detta ger förutsättningar för tillväxt, stärkt konkurrenskraft och ökad sysselsättning inom berörda näringar utan att kompromissa med miljöskydd och en hållbar användning av naturresurser. Programmet omfattar cirka 1,5 miljarder kronor som fördelas mellan programmets sex unionsprioriteringar med fokus på främjande av hållbart fiske och vattenbruk, genomförandet av den gemensamma fiskeripolitiken, ökad sysselsättning och territoriell sammanhållning, främjande av saluföring och beredning samt främjande av den integrerade havspolitik.

Lokalt ledd utveckling genom Leadermetoden

I samband med den nya programperioden gavs möjligheter att arbeta integrerat med lokalt ledd utveckling inom flera fonder. Arbete med Leadermetoden, som bygger på underifrånperspektiv och trepartnerskap mellan privat, offentlig och ideell sektor, har sedan tidigare funnits inom landsbygdsfonden och fiskerifonden. I den nya programperioden har Sverige valt att arbeta integrerat med alla fyra ESI-fonder.

Runtom i Sverige har 48 lokala utvecklingsområden arbetat fram lokala utvecklingsstrategier, som tar sikte på hur man på lokal nivå bäst löser de lokala utmaningar som finns. Med utgångspunkt i dessa strategier beslutas lokalt om vilka projekt som ska genomföras. Statens jordbruksverk är förvaltande myndighet för arbetet.

Tabell 4. Program och medel inom de europeiska struktur- och investeringsfonderna 2014-2020

Program inom målet investering för tillväxt och sysselsättning	Omfattning (Mnkr)	totalt	varav EU medel
<i>Regionalfondsprogram</i>	15940		7857
Stockholm	621		311
Östra Mellansverige	1175		587
Småland och öarna	1108		554
Sydsverige	1024		512
Västsverige	1166		470
Norra Mellansverige	2467		1234
Mellersta Norrland	2585		1292
Övre Norrland	3558		1779
Nationellt regionalfondsprogram	2236		1118
Nationellt socialfondsprogram	13224		6797
Europeiskt territoriellt samarbete (regionalfonden)			
<i>Gränsregionala program</i>			
Nord	698		352
Botnia- Atlantica	565		305
Sverige-Norge	1 228		396
Öresund-Kattegatt-Skagerrak	2 559		1 138
Mellersta Östersjön	1 346		1 027
Södra Östersjön	864		696
<i>Transnationella program</i>			
Östersjön	2 808		2 214
Nordsjön	2 927		1 403
Norra periferin och Arktis	737		421
Totalt gränsregionala och transnationella	13 732		7 952
Landsbygdsprogrammet (EJFLU)	36 055		14 796
varav lokalt ledd utveckling	1 680		840
Havs- och fiskeriprogrammet (EHFF)	1 445		1 002
varav lokalt ledd utveckling	140		70
Lokalt ledd utveckling med stöd från regionala utvecklingsfonden (ERUF) och socialfonden (ESF)	282		141
varav lokalt ledd utveckling ERUF	137		68
varav lokalt ledd utveckling ESF	134		67
Totalt	80 678		38 545

6. Institutionella frågor och deltagande av berörda parter

6.1 Institutionella frågor

Sveriges nationella reformprogram för 2016 är i huvudsak baserat på regeringens förslag till åtgärder och reformambitioner i budgetpropositionen 2016 och 2016 års ekonomiska vårproposition. Vid framtagandet har hänsyn tagits till den landsspecifika rekommendation som Sverige fick inom ramen för den europeiska terminen 2015 och programmet reflekterar även de övergripande prioriteringarna för den ekonomiska politiken som Europeiska rådet ställde sig bakom i mars 2016. Riksdagens finansutskott har informerats om det nationella reformprogrammet. Under rådets behandling av de landsspecifika rekommendationerna sommaren 2015 informerades riksdagen vid ett flertal tillfällen.

6.2 Överläggningar med arbetsmarknadens parter

För att utveckla dialogen med arbetsmarknadens parter inom europeiska terminen och den nationella beslutsprocessen har regeringen upprättat en referensgrupp med företrädare för berörda departement i Regeringskansliet och arbetsmarknadens parter (Svenskt näringsliv, LO, TCO, SACO, Sveriges Kommuner och Landsting, Arbetsgivarverket och Företagarna). Referensgruppen träffas regelbundet under året vid strategiska tidpunkter för att diskutera och samråda om genomförandet av strategin i Sverige. Initiativet har tagits efter samråd med arbetsmarknadens parter. I mars 2016 inbjöd statsministern de centrala arbetsmarknadsorganisationerna till ett samråd på ordförandenivå om de bredare tillväxtfrågorna inför Europeiska rådets möte den 17-18 mars. Samrådsmöten har även ägt rum på tjänstemannanivå vid tre tillfällen sedan 2015 års nationella reformprogram färdigställdes.

Arbetsmarknadens parter har i likhet med tidigare år inbjudits att bidra med texter till årets nationella reformprogram. I bilagan med externa bidrag återfinns de bidrag som har inkommit från arbetsmarknadens parter och som redogör för exempel på det arbete parterna bedriver i enlighet med strategins riktlinjer och målsättningar samt kommentarer på regeringens politik vad gäller åtgärder med bäring på rekommendationerna.

6.3 Lokal och regional förankring

En lokal och regional förankring av Europa 2020-strategins mål och intentioner i det regionala och lokala tillväxtarbetet i Sverige är avgörande för ett framgångsrikt genomförande. Under åren 2007–2013 utgjorde den nationella strategin för regional konkurrenskraft, entreprenörskap och sysselsättning ett viktigt instrument för att omsätta EU:s gemensamma målsättningar för tillväxt och sysselsättning i regionala och lokala prioriteringar. Regeringen har fattat beslut om en ny nationell strategi för hållbar regional tillväxt och attraktionskraft 2015-2020. Strategin innehåller regeringens prioriteringar för den regionala tillväxtpolitiken under perioden 2015–2020 och är vägledande för bland annat regionala utvecklingsstrategier, strukturfondsprogram och andra relevanta strategier och program i det regionala tillväxtarbetet. Den nationella strategin skapar tillsammans med de regionala utvecklingsstrategierna förutsättningar för ett ökat samspel mellan nationell och regional nivå och ett mer effektivt och

resultatinriktat tillväxtarbete. Regionala aktörer bidrar därmed till genomförandet av Europa 2020-strategin utifrån sina särskilda förutsättningar och prioriteringar inom ramen för det regionala tillväxtarbetet. Den lokala nivån har, i ljuset av det kommunala självstyret i Sverige, en central roll i att genomföra delar av de målsättningar som regeringen har lagt fast, bland annat genom samverkan med den regionala nivån i olika projekt och insatser i länet.

För att vidareutveckla dialogen mellan den nationella, regionala och lokala nivån om frågor av betydelse för den regionala tillväxten har regeringen inrättat ett Forum för hållbar regional tillväxt och attraktionskraft 2015–2020. Forumet består av en politisk del och en tjänstemannadel där respektive gruppering träffar regeringen för dialog fyra gånger per år. Utgångspunkten är att ett delat ansvar för genomförandet av den regionala tillväxtpolitiken mellan regional och nationell nivå förutsätter en nära dialog och samverkan om viktiga utvecklingsfrågor. Det är också ett sätt att öka möjligheterna till lokalt och regionalt inflytande och ansvar. Exempel på frågor som har diskuterats vid de senaste forumen under hösten 2015 och våren 2016 är innovation, digitalisering, regeringens arbete med en exportstrategi respektive nyindustrialiseringsstrategi, landsbygdsfrågor, sammanhållningspolitiken efter 2020 samt miljö- och klimatfrågor.

I bilagan återfinns även det bidrag som inkommit från Sveriges Kommuner och Landsting, som representant för den lokala och regionala nivån, och som redogör för exempel på det arbete som där bedrivs i enlighet med strategins riktlinjer och målsättningar.

6.4 Samråd med intresseorganisationer och civila samhällets organisationer

Det finns idag en rad befintliga samrådsförfaranden som är en del av regeringens beslutsprocess. Dessa täcker även in frågor som berör Europa 2020-strategin. Berörda intressenter ingår ofta i referensgrupper inom utredningsväsendet och ges möjlighet att framföra synpunkter på utredningsförslag genom remissförfarandet på sina respektive områden. Det förekommer också att regeringen bjuder in till hearings för att föra dialog kring specifika frågeställningar. Det förs även kontinuerliga diskussioner inom olika samrådsorgan.

Efter önskemål om att utveckla dialogen med organisationer i det civila samhället om genomförandet av Europa 2020-strategin ägde ett första horisontellt samråd med det civila samhället rum hösten 2011, och detta arbetssätt välkomnades av deltagarna och årliga samråd har därefter ägt rum. Den 24 februari 2016 kallade därför statsministerns statssekreterare återigen berörda organisationer till ett årligt horisontellt informations- och samrådsmöte om Europa 2020-strategin. Syftet med mötet var att informera om regeringens arbete och hur respektive organisation genom sin verksamhet kan bidra till att de nationella målen inom Europa 2020-strategin uppnås. Jämfört med tidigare år avsattes mer tid för diskussion och dialog kring strategins genomförande och organisationernas verksamhet i relation till de nationella Europa 2020-målen. Berörda organisationer inbjöds också att bidra med texter till det nationella reformprogrammet som lyfter fram goda exempel på hur det svenska civilsamhället bidrar till Europa 2020-strategins genomförande i Sverige. Regeringskansliet fick efter samrådet in bidrag från Civos, Folkbildningsrådet, Lika Unika, Riksidrottsförbundet, Sveriges Kvinnolobby, Sveriges

förenade studentkårer, Verdandi och Vetenskap & Allmänhet. Bidragen återfinns i en bilaga till reformprogrammet.

Bilaga med externa bidrag till Sveriges nationella reformprogram 2016

Innehåll

1. Bidrag från arbetsmarknadens parter	45
Inledning	45
Kort om lönebildning i Sverige	45
Exempel på parternas aktiviteter som bidrar till måluppfyllelsen av Europa 2020-strategin	45
Kommentarer till det nationella reformprogrammet	53
2. Bidrag från Sveriges Kommuner och Landsting – företrädare för den regionala och lokala nivån	56
Lokalt och regionalt arbete med Europa 2020-strategin	56
Vikten av flernivåstyrning och de europeiska struktur- och investeringsfonderna för strategins genomförande	56
Regionala och lokala exempel på projekt som bidrar till att uppfylla Sveriges nationella mål	56
Exempel från SKL	57
Regionala exempel	59
Lokala exempel	61
3. Bidrag från organisationer i det civila samhället	65
Civos – Civilsamhällets organisationer i samverkan	65
Folkbildningsrådet	68
Lika unika	70
Riksidrottsförbundet	72
Sveriges Kvinnolobby	74
Sveriges förenade studentkårer	77
Verdandi	79
Vetenskap & Allmänhet	82

1. Bidrag från arbetsmarknadens parter

Inledning

De centrala arbetsmarknadsorganisationerna i Sverige – Landsorganisationen (LO), Tjänstemännens centralorganisation (TCO), Sveriges akademikers centralorganisation (Saco), Svenskt Näringsliv, Sveriges Kommuner och Landsting (SKL) samt Arbetsgivarverket – ger i det följande exempel på aktiviteter som vi menar bidrar till uppfyllelsen av målen för Europa 2020-strategin.

Exemplen är inte en heltäckande redovisning utan ett urval. Några av dem baseras på gemensamma överenskommelser med alla organisationerna medan andra är överenskommelser mellan vissa av organisationerna. Övriga exempel är ensidiga åtgärder från någon av de centrala arbetsmarknadsorganisationerna och/eller deras medlemsförbund.

Kort om lönebildning i Sverige

Arbetsmarknadens parter har ansvar för lönebildningen på den svenska arbetsmarknaden och värnar om partsautonomin. Grundläggande delar i modellen är fackliga organisationer med hög organisationsgrad, arbetsgivarparter med hög anslutningsgrad, en stark ställning för kollektivavtalet, företrädare på arbetsplatserna med förhandlingsmandat samt självständighet och oberoende från staten för arbetsmarknadens parter.

Självständigheten manifesteras bland annat av att den största delen av arbetsmarknaden regleras av ett antal huvudavtal som har träffats på central nivå mellan arbetsgivare och fackliga organisationer och som bland annat reglerar förhandlingsordningen, ordning vid tvistemål och utvecklingsfrågor. Det finns idag ca 680 centrala kollektivavtal om löner och allmänna anställningsvillkor i Sverige.

Exempel på parternas aktiviteter som bidrar till måluppfyllelsen av Europa 2020-strategin

1. Sysselsättning – 80 % av kvinnor och män 20-64 år ska arbeta

1.1. Integration av ungdomar på arbetsmarknaden

Yrkesintroduktionsavtal

Till grund för yrkesintroduktionsanställningar ligger kollektivavtal som tecknas självständigt mellan parterna på arbetsmarknaden. Målgruppen för avtalen är unga personer som saknar relevant yrkeserfarenhet. Avtalens konstruktion varierar mellan branscherna men genomgående är att arbete kombineras med utbildning (tiden i utbildning är begränsad till max 25 procent av arbetstiden). Utbildningen kan antingen vara arbetsplatsförlagd eller tillhandahållas via arbetsgivaren av extern utförare. Tiden i utbildning är inte lönegrundande.

Centrala överenskommelser om yrkesintroduktionsavtal har tecknats inom följande branscher: Handeln (Svensk Handel och Handelsanställdas förbund), den kommunala sektorn (SKL/Pacta och Kommunal), Skogsindustrierna (TMF, SLA, GFF och GS facket

för skogs-, trä- och grafisk bransch), delar av tillverkningsindustrin (Teknikarbetsgivarna/IKEM/Svemek/GAF/Stål och Metallarbetsgivarförbundet och IF Metall), byggsektorn (EIO och SEF), livsmedelsproduktion (Livsmedelsföretagen och Svenska Livsmedelsarbetarförbundet) och Fastighetsbranschen (Almega Tjänsteförbunden och Fastighetsanställdas förbund).

Den kommunala sektorn (SKL/Pacta och Kommunal) har också tecknat ett avtal (BAL13) som riktar sig till arbetslösa ungdomar mellan 19-25 år och som saknar tidigare erfarenhet från branschen. Anställningsformen är tidsbegränsad och arbetstagaren anställs under ett år. Sedan avtalstecknandet har Arbetsförmedlingen beviljat subvention för sammantaget 345 arbetstagare. För närvarande är 82 unga i anställning på BAL.

Regeringen stödjer parternas tecknande av yrkesintroduktionsavtal för arbetslösa ungdomar mellan 19-25 år genom stödstrukturer för avtalen:

- Lönesubvention motsvarande en ordinarie arbetsgivaravgift (31,42 procent)
- Handledarstöd motsvarande 2 500 kronor i månaden och anställd
- Ekonomiskt stöd för särskilda informationsinsatser gällande både introduktionsanställningar och för studentmedarbetaranställningar

Studentmedarbetare

Det finns sedan 2014 kollektivavtal om så kallade studentmedarbetare inom privat, kommunal och statlig sektor. Avtalet i privat sektor avser fastighetsbranschen. Avtalen ser olika ut men riktar sig till personer som studerar vid universitet, högskola eller eftergymnasial utbildning och avser kvalificerat arbete med en tydlig koppling till pågående studier. Anställning utgörs av en tidsbegränsad anställning av olika längd, allt från terminsvisa anställningar (SKL) till maximalt fyra terminer (staten) med en veckoarbetstid som uppgår till i genomsnitt högst 10 till 15 timmar per vecka. För den anställda ger avtalet möjlighet att arbeta med kvalificerade arbetsuppgifter och underlättar övergången mellan studier och arbetsliv. Arbetsgivaren får möjlighet att ta tillvara kompetens hos universitets-, högskole- eller eftergymnasialt studerande och får samtidigt en chans att visa upp verksamheten för att kunna locka till sig kompetent arbetskraft.

Under 2015 har parterna arbetat fram informationsmaterial för spridning till arbetsgivare och lokala arbetstagarorganisationer. Både inom det statliga (Arbetsgivarverket, Saco-S och OFR/S,P,O) och kommunala avtalsområdet (SKL/Pacta, AkademikerAlliansen och OFR:s förbundsområde Allmän kommunal verksamhet) sker under 2016 fortsatta informationsinsatser i syfte att sprida kunskap om de olika avtalen. Parterna på det kommunala området har även tagit fram en webbsida riktad direkt till studenter via www.pluggjobb.se.

Bestämmelser för arbetstagare i traineejobb

November 2015 träffade SKL/Pacta överenskommelse med Kommunal om bestämmelser för traineejobb. Med utgångspunkt i förordningen om särskilt anställningsstöd kan ungdomar som uppfyller förutsättningarna i förordningen och som varit arbetslösa i sex månader för vissa områden inom välfärdssektorn eller tre månader inom bristyrkesområden erbjudas traineejobb.

Särskilt anställningsstöd får lämnas för 50 procent av en anställning på heltid under högst 24 månader inom välfärdssektorn respektive 12 månader i bristyrkesområden. Arbetstagare anställs för viss tid, som längst under två år. 85 procent av lönekostnaden ersätts om den anställda har traineejobb på halvtid inom välfärdssektorn. Som mest kan arbetsgivaren få 510 kronor per arbetad dag när den anställda jobbar halvtid och 100 kronor per arbetad dag för att hjälpa och handleda den anställda på arbetsplatsen. Om traineejobbet inom välfärdssektorn har förlängts efter 12 månader för att den anställda ska kunna fullfölja sina studier utges 50 procent av lönekostnaden, högst 300 kronor per arbetad dag. Bidrag för handledning utgår inte under förlängningsperioden.

Nya och bredare rekryteringsvägar

Svenska kommuner, landsting och regioner står inför framtida rekryteringsutmaningar. Sammanlagt skulle 530 000 nya medarbetare behöva rekryteras fram till 2023. Arbetsgivarna har möjligheter att påverka den framtida kompetensförsörjningen genom att förändra och utveckla arbetssätt, organisation och bemanning. Genom satsningen Sveriges Viktigaste Jobb (SVJ) har SKL identifierat nio strategier för att klara rekryteringsutmaningarna; att bredda rekryteringen och använda kompetensen rätt är några av lösningarna. Det handlar om att ta tillvara kompetens hos nyanlända, personer med funktionsnedsättning och bryta normer för kön. SKL fortsätter med det arbetet i samarbete med de fackliga organisationerna och andra aktörer, myndigheter och intresseorganisationer genom en förstudie, "Fler vägar in", finansierad av Europeiska socialfonden. Syftet är att skapa hållbara och gemensamma strukturer och strategier för breddad rekrytering till välfärdssektorn.

Sveriges kommuner och landsting/regioner anordnade 2015 cirka 84 000 feriejobb för ungdomar som ska börja eller studerar på gymnasiet. Dessa feriejobb är många ungas första kontakt med arbetsmarknaden och ger många värdefulla erfarenheter och referenser inför framtiden. SKL vill nu bidra till att utveckla feriejobben så att fler ungdomar kan få en möjlighet till ett feriejobb och att fler arbetsgivare kan vara med och bidra samtidigt som de själva får en möjlighet att marknadsföra sig själva och sin bransch. I detta arbete ingår SKL:s satsning Sveriges viktigaste jobb där feriejobben är en väg att marknadsföra jobb inom kommuner och landsting/regioner.

Under året kommer arbetet fortsätta med att lyfta fram yrkesintroduktionsavtalen som en möjlighet för kommuner att kunna rekrytera och samtidigt utbilda ungdomar som är intresserade av att arbeta inom den kommunala sektorn. SKL:s arbete med gymnasieavbrott är fortsatt pågående i projektet Plug In 2.0 och kommer ha ett ännu större fokus på att utveckla metoder inom gymnasieskolan som motverkar avbrott.

Vägledning för ungdomar

Saco ger årligen ut ett antal skrifter på temat studieval och studier. I första hand riktar de sig till elever som snart ska avsluta sina gymnasiestudier. Faktaboken om högskoleyrken, "Välja yrke", med information om arbetsinnehåll, utbildningsvägar, lönenivåer m.m. ges ut varje höst. Rapporten "Framtidsutsikter" innehåller arbetsmarknadsprognoser för ett urval av högskoleyrken på fem års sikt och uppdateras också årligen. "Konsten att välja utbildning" ger tips och studievalsinspiration och "Hur pluggar du" är en inspirerande guide till effektiv studieteknik som ska hjälpa flera att våga ta steget till högskolestudier.

Via www.saco.se/studieval kan man också göra personlighetstest, få planeringsstöd och ställa yrkesrelaterade frågor. Sajten hade ca 2 miljoner sidvisningar under år 2015.

Saco Studentmässor anordnas varje år i Stockholm och Malmö. På mässorna finns representanter för svenska och internationella utbildningsanordnare, framtida arbetsgivare och flera myndigheter och organisationer (inklusive Sacos förbund) som är specialister på de yrkesgrupper de representerar. Mässorna besöktes år 2015 av drygt en fjärdedel av alla sistaårsgymnasister i Sverige. Saco genomför också kompetensutvecklingsprogram för studievägledare.

Samverkan och kvalitetssäkring.

Att gymnasieskolan håller hög kvalitet och relevans är avgörande för att elever ska kunna skaffa sig sitt första jobb eller få en bra övergång till vidare studier. För företagen är kompetensförsörjningen en av de allra största utmaningarna. Därför är många branscher i hög grad involverade i olika arbeten som syftar till att öka kvaliteten och relevansen i gymnasieskolan.

Exempel på sådant engagemang är att de ledande företrädarna för svenska arbetsgivar- och arbetstagarorganisationer inom industrisektorn sedan 2004 bedriver arbetet med Teknikcollege. Idag finns 26 regioner med nära 150 Teknikcollegecertifierade utbildningsanordnare och över 2000 samverkansföretag från norr till söder. Inom byggindustrin finns möjligheter för gymnasieskolor med bygg- och anläggningsprogrammet att ansöka om en kvalitetsmärkning. Skolor som uppfyller kriterierna bedöms ha förutsättningar att ge grundläggande yrkesutbildning som uppfyller byggbranschens krav och blir branschrekommenderade. Liknande upplägg finns inom VVS med konceptet "förstklassig skola".

1.2. Integration av utrikes födda på arbetsmarknaden

Snabbspår för nyanlända

Snabbspår för nyanlända syftar till att korta vägarna och effektivisera processerna som gör att nyanlända med yrkes- och utbildningsbakgrund kan börja arbeta i Sverige. Det handlar också om att tänka nytt och innovativt kring vägarna in på arbetsmarknaden.

Syftet är att förbättra vår förmåga att ta tillvara den kompetens som nyanlända har med sig i form av utbildning och yrkeserfarenhet. Detta underlättar för den framtida kompetensförsörjningen. Snabbspåren tas fram genom trepartssamtal med arbetsmarknadens parter.

Snabbspår har hittills förhandlats fram mellan arbetsmarknadsparter för kockar, legitimationsyrken inom hälso- och sjukvården (läkare, sjuksköterskor, tandläkare och apotekare/receptarier), lärare och förskollärare samt styckare och slaktare. Snabbspåren omfattar bland annat bättre kombinationer av utbildningsinsatser, språkundervisning och praktik. Vad gäller snabbspåret för lärare kan man genom att tidigare än i dag identifiera och validera den utländska utbildningen direkt när man kommer in i etableringen påbörja sin kompletteringsutbildning (på arabiska) och sen eventuellt fullfölja den inom ordinarie ULV (Utländska lärares vidareutbildning). Detta förutsätter i sin tur att universiteten i

ett första steg tillhandahåller utbildningsplatser. Deltagarna gör detta i kombination med att man lär sig svenska och har praktik där man får komma ut på en skola. Yrkessvenska bidrar ytterligare till att öka progressionen på att tillägna sig språkkunskaper på ett effektivt sätt. Sammantaget kommer detta att korta tiden till lärarlegitimation. Det innebär att arbetsgivarna inledningsvis under höstterminen 2016 måste kunna erbjuda praktikplatser till cirka 180 arabisktalande lärare. Bedömningen är för närvarande att detta ska kunna öka med ytterligare cirka 500 personer fram till april 2017. Förhandlingar pågår mellan parterna om snabbspår även för många andra olika yrken bl.a. ingenjörer, socionomer, undersköterskor, mekaniker, industriarbetare, samhällsvetare m.fl.

Regeringen har i sitt förslag till budget för 2016 avsatt 260 miljoner kronor till snabbspår för nyanlända. Det kommer vara möjligt att söka främjandemedel för utvecklingsinsatser inom ramen för snabbspåret.

De statliga arbetsgivarna har fått i uppdrag av regeringen att ta emot minst 1000 praktikplatser för nyanlända arbetssökande under 2016-2018. Just nu pågår ett arbete hos de statliga arbetsgivarna med att ta fram praktikplatser. Arbetsgivarverket, Arbetsförmedlingen m.fl. samarbetar med de statliga arbetsgivarna för att matchning och andra frågor kring genomförandet ska gå så smidigt som möjligt.

Nyligen har också kontakter initierats mellan Arbetsförmedlingen, Arbetsgivarverket och arbetstagarorganisationerna inom den statliga sektorn, Saco-S, Seko och OFR/S,P,O för att diskutera snabbspårsfrågor i förhållande till de statliga arbetsgivarna.

Rådet för integration i arbetslivet

Svenskt Näringsliv, SKL, Arbetsgivarverket, LO, TCO och SACO driver tillsammans Rådet för integration i arbetslivet (Ria). Rådet syftar till att stödja, följa upp och vidareutveckla arbetet för integration i arbetslivet. Ria arbetar för ett arbetsliv som tar vara på varje människas kvaliteter oavsett etnisk bakgrund och som är fritt från diskriminering.

Ria träffade den 30 mars 2015 arbetsmarknadsminister Ylva Johansson och lämnade över rapporten "Aktörskartläggning - Arbete på lika villkor". Ria lyfte fram behovet av en mer flexibel etableringsperiod och ett mer individanpassat stöd till de nyanlända från exempelvis Arbetsförmedlingen. Aktörskartläggningen är en översiktlig kartläggning av offentliga aktörers uppdrag och stöd till etablering på arbetsmarknaden för personer som av olika anledningar flyttar till Sverige. Rapporten identifierar otydligheter i de offentliga aktörernas uppdrag för att underlätta integration av skyddsbehövande personer, anhöriga, arbetskraftsinvandrare, studenter osv.

Ria kommer under våren 2016 att publicera en rapport om etablering och karriärvägar för utrikes födda på svensk arbetsmarknad.

Webbportalen Omstart

Omstart(www.saco.se/omstart) är en webbportal för invandrade akademiker. Webbportalen har vidareutvecklats även under 2015. Omstart och Sacos integrationsarbete har under året presenterats vid olika tillfällen, bland annat vid Sacos

studentmässan i Malmö, för olika beslutsfattare och skolor samt vid arbetsmarknadsutbildningen Korta vägen i Jönköping och i Stockholm.

Bazaren

Bazaren är en mässan i Stockholms kulturhus som varje år lockar cirka 70 utställare och 10 000 besökare. Saco har deltagit i arbetsgruppen som arrangerar Bazaren som leds av Länsstyrelsen i Stockholms län. På Bazaren deltar Saco och ett antal Sacoförbund med monter för att informera om utbildning och arbetsmarknad för akademiker samt arrangerar ett 70-tal träningsintervjuer för dem som vill testa att gå på en anställningsintervju.

Mentorsprogram

Flera Sacoförbund har mentorsprogram för nyanlända akademiker. I programmen paras en nyanländ akademiker ihop med en professionskollega. Målen för den invandrade akademikern är att utöka det professionella kontaktnätet och att få ett ökat självförtroende i karriärarbetet.

1.3. Integration av individer med svagare anknytning till den reguljära arbetsmarknaden

Särskilt villkorsavtal inom staten för vissa tidsbegränsade anställningar som arbetsgivaren ingår inom ramen för arbetsmarknadspolitiska målsättningar

Inom den statliga sektorn finns sedan 2013 ett särskilt villkorsavtal för vissa tidsbegränsade anställningar. Avtalet reglerar anställningsvillkoren för de anställningar om högst 12 månader som arbetsgivaren bedömer kan motiveras inom ramen för en arbetsmarknadspolitisk målsättning, dvs. tidsbegränsade anställningar av personer som omfattas av arbetsmarknadspolitiska åtgärder. Avtalsvillkoren har utformats för att arbetsgivaren vid beslut om en sådan anställning ska ha större möjlighet att forma anställningen utifrån den enskilda arbetstagarens behov av stöd, utveckling och erfarenhet. Genom avtalet tar parterna ett gemensamt ansvar för att tillhandahålla relevanta anställningsvillkor för de arbetstagare som avtalet kan tillämpas på. Individer kan genom en sådan anställning få arbetslivserfarenhet och därmed en ökad anställningsbarhet.

1.4. Jämställdhet mellan kvinnor och män på arbetsmarknaden

Jämställdhetsintegrering

SKL är en av initiativtagarna till webbportalen Jämställ.nu. Portalen är en nationell resurs för jämställdhet och jämställdhetsintegrering. På portalen finns fakta och nyheter om jämställdhet, praktiska exempel och konkreta verktyg för jämställdhetsintegrering. Jämställ.nu drivs idag som en unik samverkanssatsning mellan Nationella sekretariatet för genusforskning, länsstyrelserna, Svenska ESF-rådet, Sveriges Kommuner och Landsting och VINNOVA.

Jämställ.nu finansierades under åren 2011-2013 genom medel från Sveriges Kommuner och Landstings Program för hållbar jämställdhet (HåJ). Från och med 2014 finansieras portalen av regeringen.

1.5. Omställning

Omställningsavtal

De första trygghetsavtalen, eller omställningsavtalen, tecknades på 1970-talet då tjänstemän för första gången blev uppsagda och arbetslösa i större utsträckning. Under årens lopp har avtal tecknats för nya avtalsområden och befintliga avtal har omförhandlats. Majoriteten av de anställda på svensk arbetsmarknad omfattas av omställningsavtal. Sådana avtal avser att underlätta för anställda som blivit eller riskerar att bli uppsagda att få hjälp till nytt arbete genom aktivt omställningsarbete och ekonomiska förmåner vid uppsägning på grund av arbetsbrist. Parterna på den svenska arbetsmarknaden har omställningsavtal på såväl privat, statlig som kommunal sektor. Sverige är unikt i och med att arbetsmarknadsparterna på detta sätt tar ansvar för så stor del av aktiva arbetsmarknadspolitiska åtgärder.

Inom den statliga sektorn finns sedan 2015 två omställningsavtal som utifrån ett helhetsperspektiv stödjer en effektiv omställning i den statliga sektorn. Det är dels "Avtal om lokala omställningsmedel" vars syfte är att stärka det proaktiva omställningsarbetet hos respektive arbetsgivare, dels "Avtal om omställning" som reglerar villkoren för det individuella stöd som arbetstagare kan ta del av vid uppsägning på grund av arbetsbrist eller när en tidsbegränsad anställning om minst två år löper ut. Avtalen utgår från behoven på arbetsmarknaden och bildar tillsammans en omställningskedja som stödjer arbetslinjen, individens möjlighet till längre arbetsliv samt den förändring och utveckling av statliga verksamheter som krävs vid var tid.

Även för Svensk Scenkonst, Teaterförbundet och Sveriges Yrkesmusikerförbund finns sedan början av 2015 nya avtal för omställning och karriärväxling för konstnärliga yrken. Det är ett omfattande stöd till anställda som behöver byta yrke efter sin konstnärliga karriär

2. Utbildning – Andelen elever utan gymnasiebetyg ska vara lägre än 10 %

Minskade gymnasieavbrott och Plug In 2.0

Plug In 2.0 är en direkt fortsättning på SKLs fleråriga satsning Plug In - Sveriges största samverkansprojekt för att motverka avhopp i gymnasieskolan. Huvudfokus i det nya projektet är att arbeta vidare med och utveckla de områden som i Plug In identifierats som framgångsfaktorer. Ambitionen är att uppnå strategisk påverkan både nationellt och internationellt. På lokal nivå hoppas projektet även kunna spela en positiv roll i enskilda ungdomars liv. Totalt beräknas 3 000 ungdomar spritt över ett 40-tal kommuner nås under projektiden. Plug In 2.0 är precis som sin föregångare finansierat av Europeiska socialfonden (ESF) med medfinansiering från medverkande kommuner och regioner. Projektet leds av SKL i samverkan med åtta regioner.

Unga som inte slutfört gymnasiestudierna har svårare än de med avslutade studier att etablera sig på arbetsmarknaden. SKLs rapport "Utbildning - nyckeln till arbete" visar att de som inte har avslutat sin gymnasieutbildning har betydligt svårare att få och behålla ett arbete även vid 29 års ålder. Detta ökar beroendet av ekonomiskt bistånd och risken för utanförskap.

SKL arbetar också aktivt med att sprida kunskap och erfarenheter kring avbrottsfrågan, främst genom den digitala plattformen PlugInnovation.se. Där kan man läsa om och låta sig inspireras av hur kommunerna som medverkar i projektet arbetar. Det finns exempel på allt ifrån hur man minskar skolfrånvaro, hittar effektivare studievägar för nyanlända och stöttar unga killar och tjejer som har hoppat av skolan till att återgå i studier eller annan sysselsättning.

Arbetet sker till en del via kommunikationssatsningen Sveriges Viktigaste Jobb för att uppmuntra ungdomar att välja inriktningar som ger jobb, med målet att rekrytera till välfärdssektorn.

Kommentarer till det nationella reformprogrammet

Kommentarer från LO, TCO och Saco

År 2015 hade Sverige ett högt flyktingmottagande. På kort sikt innebär detta vissa utmaningar för svensk arbetsmarknad, då ett stort antal människor behöver ges möjlighet att etablera sig. Samtidigt är förutsättningarna för etablering goda hos dem som idag beviljas asyl. Av dem som fanns inskrivna i arbetsförmedlingens etableringsuppdrag i december 2015 var sju av tio under fyrtio år och fyra av tio under trettio år. En fjärdedel av de inskrivna nyanlända har en eftergymnasial utbildning om mer än två år. Den andelen har stigit de senaste åren. En lika stor andel har utbildning på gymnasial nivå eller en kortare eftergymnasial utbildning. Närmare hälften har dock endast förgymnasial utbildning.

Vi vill se breda satsningar för att höja utbildningsnivån hos de som kommer till Sverige så att fler snabbt kan etablera sig på arbetsmarknaden.

Vi delar kommissionens farhågor för en bostadsbubbla som riskerar att spricka i Sverige. Grundproblemet är att bostadsbyggandet har varit alldeles för lågt och nu måste upp kraftigt. Det är centralt att regeringen tar bort de hinder som fördröjer den nödvändiga ökningen i bostadsproduktionen, bland annat när det gäller trögheter i planförfarandet.

Det är också oroande hur kraftigt hushållens skuldsättning har ökat. Det är därför viktigt att regeringen, Riksbanken och Finansinspektionen sammantaget ser till att stävja de makroekonomiska riskerna med de höga skulderna. Det räcker sannolikt inte med de makrotillsynsåtgärder Finansinspektionen har i sin verktygslåda. Regeringen bör också se över hur skattesystemet bidrar till ökad skuldsättning och Riksbanken hur penningpolitiken bidragit till den uppkomna situationen. För detta krävs en bättre dialog mellan berörda myndigheter i det Finansiella stabilitetsrådet, makrotillsynsverktygen bör vara samlade i en institution och ramverket behöver utvecklas.

Penningpolitiken under åren 2010 – 2014 har varit omtvistad. Vi välkomnar den aviserade översynen av riktlinjerna för penningpolitiken och av riksbankslagen.

Vi välkomnar ytterligare en pappamånad i föräldraförsäkringen. Men för att nå en jämställd arbetsmarknad där kvinnorna har samma karriärmöjligheter och möjligheter att tjäna in lika mycket pension som män krävs ytterligare steg. Regeringen bör gå vidare med en tredelning av föräldraförsäkringen och även främja en jämnare fördelning av deltidsarbetet efter föräldraledigheten.

Vi anser att överskottsmålet för de offentliga finanserna har spelat ut sin roll. Den demografiska utvecklingen med en ökande andel äldre, en historiskt lång period med en mycket hög strukturell arbetslöshet och en, relativt andra länder, mycket låg statsskuld talar för att det är motiverat att ersätta överskottsmålet med ett balansmål.

Vi välkomnar regeringens snabbspår för att snabbt få in nyanlända på arbetsmarknaden som tas fram tillsammans med arbetsmarknadens parter. Snabbspåren omfattar dock endast individer med bakgrund inom vissa yrken där det råder brist på arbetskraft i

Sverige. Det krävs större satsningar på yrkesrelevant språkundervisning, validering och praktik även för dem som inte deltar i snabbspåren.

Däremot säger vi bestämt nej till lagstiftning om lägre ingångslöner för utrikesfödda. Det strider helt mot den svenska modellen där arbetsmarknadens parter sätter lönerna. En reglering via kollektivavtal är mer flexibel och anpassningsbar till olika branscher än vad lagstiftning någonsin kan vara. Arbetsmarknadens parter är de som tillsammans är bäst lämpade att fastställa hur stort löneutrymme är och hur lönen ska balanseras mot andra villkor som arbetstid, semester, pensionsavsättningar med mera. Tack vare en ansvarsfull lönebildning har den svenska konkurrenskraften inte försämrats trots stora reallöneökningar de senaste tjugo åren.

Vi efterlyser en skatteöversyn där skatten på arbete sänks och där skatten på konsumtion och miljöskadliga aktiviteter höjs. En reform krävs för att komma till rätta med alla de möjligheter till skatteundandragande som uppstått när den tidigare skattereformen successivt urholkats. Det totala skatteuttaget kan knappast sänkas ytterligare. De utmaningar som den offentliga sektorns utgifter nu står inför när det gäller bland annat flyktingmottagningen, ökade sjukskrivningar och det säkerhetspolitiska läget talar snarare för att det finns tryck uppåt på de statliga utgifterna.

Kommentarer från Svenskt Näringsliv

Svenskt Näringsliv önskar lämna följande kommentarer till det nationella reformprogrammet 2016. Kommentarna ska läsas i relation till att Europa 2020-strategin syftar till att skapa en smart och hållbar tillväxt som kommer alla till del.

Den svenska ekonomin står sig stark jämfört med många andra EU-länder. BNP-tillväxten förväntas överstiga tre procent för 2016. Dock är BNP-tillväxten per capita i Sverige mycket låg. Tillväxten drivs främst av expansion i offentlig konsumtion tillsammans med att de mycket låga räntorna ger styrka åt den privata konsumtionen.

Svenskt Näringsliv välkomnar EU-kommissionens analys av situationen på bostadsmarknaden och de risker som hushållens höga skuldsättning innebär. Svenskt Näringsliv konstaterar likt EU-kommissionen att regeringens insatser för att förbättra bostadsmarknadens funktionssätt, specifikt avseende hyresmarknaden, har varit obefintliga och/eller otillräckliga.

Svenskt Näringsliv konstaterar att den svenska arbetsmarknaden fungerar relativt väl och att sysselsättningen är hög. Men de strukturella utmaningarna består. De höga ingångslönerna i kombination med en mycket sammanpressad lönestruktur medför att många individer har svårt att varaktigt etablera sig på arbetsmarknaden. Detta gäller i synnerhet personer som har låga kvalifikationer. Sverige har jämförelsevis en låg andel jobb som inte har krav på lång erfarenhet eller gedigen utbildning vilket försvårar etableringen för individer med låga kvalifikationer.

För att underlätta för individer med lägre kvalifikationer att etablera sig på arbetsmarknaden behöver kvaliteten och relevansen i utbildningssystemen stärkas. Dessutom bör åtgärder vidtas som stimulerar framväxten av fler såväl enklare jobb som

högkvalificerade jobb. I detta avseende har både politiken och arbetsmarknadens parter ett ansvar.

2. Bidrag från Sveriges Kommuner och Landsting – företrädare för den regionala och lokala nivån

Lokalt och regionalt arbete med Europa 2020-strategin

Kommuner och landstings verksamhet utgör ca 21 procent av Sveriges BNP och står för ca 30 procent av sysselsättningen. Europa 2020-strategin berör flera politikområden som kommuner, landsting och regioner ansvarar för i Sverige. Många av Sveriges kommuner, landsting och regioner har integrerat målsättningarna i Europa 2020-strategin i sina utvecklingsplaner, verksamhetsplaner och årsbudgetar. Det finns på lokal och regional nivå i Sverige ett gediget strategiskt arbete kring uppföljning av mål och indikatorer som fastställts i enlighet med strategin. I detta sammanhang betonas att för de regioner och landsting som har det regionala tillväxtansvaret ingår det i deras grunduppdrag att arbeta med och driva många av de frågor som lyfts upp inom strategin. Även majoriteten av kärnverksamheterna hos Sveriges 290 kommuner har en tydlig koppling till målen inom Europa 2020.

I början av 2015 arrangerade Sveriges Kommuner och Landsting (SKL), Regeringskansliet och EU-kommissionen en konferens om Europa 2020-strategins genomförande i Sverige. En bred diskussion mellan aktörer från olika sektorer och samhällsnivåer om de landsspecifika rekommendationerna hölls. Bland annat diskuterades bostadsbyggande och ungas sysselsättning. Denna typ av arrangemang ökar känslan av delaktighet för alla aktörer i genomförandet av Europa 2020-strategin och bidrar därigenom till måluppfyllelsen. En ny gemensam konferens planeras till andra halvan av 2016.

Vikten av flernivåstyrning och de europeiska struktur- och investeringsfonderna för strategins genomförande

Europa 2020-strategin har satt en trovärdig och ändamålsenlig ram för de europeiska struktur- och investeringsfonderna och bidragit till att fokusera insatser i medlemsstaterna. SKL anser att fonderna är det viktigaste verktyget och en viktig mobiliserande kraft för att uppnå måluppfyllelse i Europa 2020-strategin.

De europeiska struktur- och investeringsfonderna tillför inte enbart stora ekonomiska resurser utan även ett mer strukturerat arbetssätt för att bemöta identifierade problembilder och utmaningar med satsningar som utnyttjar de regionala styrkorna och möjligheterna. Detta arbetssätt präglar numera genomförandet av i stort sett all politik på lokal och regional nivå. Därför betonar SKL vikten av att involvera lokal och regional nivå i alla delar av Europa 2020-strategin: i dialog om målsättningar, prioriteringar, beslut och genomförande.

Regionala och lokala exempel på projekt som bidrar till att uppfylla Sveriges nationella mål

Runt om i Sverige pågår en mängd olika projekt på lokal och regional nivå som syftar till att uppfylla Europa 2020-strategins mål. De exempel som redovisas är ett axplock av många goda exempel på framgångsrikt arbete från olika delar av landet. Urvalet ska spegla den bredd av projekt som finns inom ramen för smart, hållbar och inkluderande tillväxt runt om i landet.

Exempel från SKL

Nya och bredare rekryteringsvägar

Svenska kommuner, landsting och regioner står inför framtida rekryteringsutmaningar. Sammanlagt skulle 530 000 nya medarbetare behöva rekryteras fram till 2023. Arbetsgivarna har möjligheter att påverka den framtida kompetensförsörjningen genom att förändra och utveckla arbetssätt, organisation och bemanning. Genom satsningen Sveriges Viktigaste Jobb (SVJ) har SKL identifierat nio strategier för att klara rekryteringsutmaningarna; att bredda rekryteringen och använda kompetensen rätt är några av lösningarna. Det handlar om att ta tillvara kompetens hos nyanlända, personer med funktionsnedsättning och bryta normer för kön. SKL fortsätter med det arbetet i samarbete med de fackliga organisationerna och andra aktörer, myndigheter och intresseorganisationer genom en förstudie, "Fler vägar in", finansierad av Europeiska socialfonden. Syftet är att skapa hållbara och gemensamma strukturer och strategier för breddad rekrytering till välfärdssektorn.

SKL:s vision är att det år 2020 är konkurrens om att få jobba inom välfärden. För att möta den stora rekryteringsutmaningen krävs en breddad rekrytering. En förstudie som kallas "Fler vägar in" kommer att genomföras och innefatta kartläggning och analys av kompetensförsörjning ur ett icke diskrimineringsperspektiv genom att inventera kunskap och erfarenheter, liksom genom framtagande av strategier, innovativa metoder och arbetssätt för breddad rekrytering. Fokus kommer att vara på vård, skola och omsorg, det vill säga de sektorer som har de största rekryteringsbehoven. Målet är att skapa långsiktiga och varaktiga lösningar för ett hållbart och inkluderande arbetsliv. Lösningar som har betydelse för att vara en attraktiv arbetsgivare för såväl befintliga som presumtiva medarbetare, oavsett etnicitet, funktionalitet och kön.

SKL driver även en satsning för fler män till förskolan. Breddad rekrytering är en nyckel för att möta rekryteringsutmaningarna i förskolan och idag arbetar cirka tre procent män i kommunal förskola. Kön ska inte vara avgörande i val av yrke och det är konstaterat att både tjejer och killar kan tänka sig att jobba i förskolan. Det behövs fler vägar in i förskolan och kunskapen om och förståelsen för vad jobben innebär måste öka.

SKL har ett nätverk med åtta kommuner som arbetar för fler män till förskolan och deras utvecklingsarbete följs av följeforskning. SKL samverkar med nationella aktörer, lärosäten och fackliga organisationer kring utmaningar och har tagit fram stödmaterial i frågan, bland annat antologin "Fler män till förskolan" som under våren 2016 kommer ut i en engelsk version.

Bestämmelser för arbetstagare i traineejobb

November 2015 träffade SKL/Pacta överenskommelse med Kommunal om bestämmelser för traineejobb. Med utgångspunkt i förordningen om särskilt anställningsstöd kan ungdomar som uppfyller förutsättningarna i förordningen och som varit arbetslösa i sex månader för vissa områden inom välfärdssektorn eller tre månader inom bristyrkesområden erbjudas traineejobb.

Särskilt anställningsstöd får lämnas för 50 procent av en anställning på heltid under högst 24 månader inom välfärdssektorn respektive 12 månader i bristyrkesområden. Arbetstagare anställs för viss tid, som längst under två år. 85 procent av lönekostnaden ersätts om den anställda har traineejobb på halvtid inom välfärdssektorn. Som mest kan arbetsgivaren få 510 kronor per arbetad dag när den anställda jobbar halvtid och 100 kronor per arbetad dag för att hjälpa och handleda den anställda på arbetsplatsen. Om traineejobbet inom välfärdssektorn har förlängts efter 12 månader för att den anställda ska kunna fullfölja sina studier utges 50 procent av lönekostnaden, högst 300 kronor per arbetad dag. Bidrag för handledning utgår inte under förlängningsperioden.

Unga till arbete

Sveriges kommuner och landsting/regioner anordnade 2015 cirka 84 000 feriejobb för ungdomar som ska börja eller studerar på gymnasiet. Dessa feriejobb är många ungas första kontakt med arbetsmarknaden och ger många värdefulla erfarenheter och referenser inför framtiden. SKL vill nu bidra till att utveckla feriejobben så att fler ungdomar kan få en möjlighet till ett feriejobb och att fler arbetsgivare kan vara med och bidra samtidigt som de själva får en möjlighet att marknadsföra sig själva och sin bransch. I detta arbete ingår SKL:s satsning Sveriges viktigaste jobb där feriejobben är en väg att marknadsföra jobb inom kommuner och landsting/regioner.

Under året kommer arbetet fortsätta med att lyfta fram yrkesintroduktionsavtalen som en möjlighet för kommuner att kunna rekrytera och samtidigt utbilda ungdomar som är intresserade av att arbeta inom den kommunala sektorn. SKL:s arbete med gymnasieavbrott är fortsatt pågående i projektet Plug In 2.0 och kommer ha ett ännu större fokus på att utveckla metoder inom gymnasieskolan som motverkar avbrott.

Plug In 2.0

SKL:s och medlemmarnas arbete för att minska avhoppet från gymnasieskolan har fortsatt under 2015 bland annat genom projektstart för Plug In 2.0. Projektet är en direkt fortsättning på Plug In, Sveriges största samverkansprojekt för att motverka avhopp i gymnasieskolan.

Huvudfokus i det nya projektet är att arbeta vidare med och utveckla de områden som i Plug In identifierats som framgångsfaktorer. Ambitionen är att uppnå strategisk påverkan både nationellt och internationellt. På lokal nivå hoppas projektet även kunna spela en positiv roll i enskilda ungdomars liv. Totalt beräknas 3 000 ungdomar spritt över ett 40-tal kommuner nås under projektiden.

Plug In 2.0 är precis som sin föregångare finansierat av Europeiska socialfonden (ESF) med medfinansiering från medverkande kommuner och regioner. Projektet leds av SKL i samverkan med Göteborgsregionens kommunalförbund (GR), Region Jämtland Härjedalen, Regionförbundet i Kalmar län, Region Västerbotten, Region Östergötland samt Kommunförbundet Skåne.

Unga som inte slutfört gymnasiestudierna har svårare än de med avslutade studier att etablera sig på arbetsmarknaden. SKL:s rapport "Utbildning - nyckeln till arbete" visar att de som inte har avslutat sin gymnasieutbildning har betydligt svårare att få och behålla ett

arbete även vid 29 års ålder. Detta ökar beroendet av ekonomiskt bistånd och risken för utanförskap.

SKL arbetar också aktivt med att sprida kunskap och erfarenheter kring avbrottsfrågan, främst genom vår digitala plattform PlugInnovation.se. Där kan man läsa om och låta sig inspireras av hur kommunerna som medverkar i projektet arbetar. Det finns exempel på allt ifrån hur man minskar skolfrånvaro, hittar effektivare studievägar för nyanlända och stöttar unga killar och tjejer som har hoppat av skolan till att återgå i studier eller annan sysselsättning.

Regionala exempel

Region Dalarna blickar mot en ny horisont

I Region Dalarna bedrivs två projekt under rubriken Next Horizon som syftar till ökad sysselsättning och tillväxt i regionen genom nya samverkansstrukturer inom energieffektivt samhällsbyggande respektive innovativ upplevelseproduktion. Projekten finansieras av Europeiska regionala utvecklingsfonden (ERUF) och är en del av regionens arbete med smart specialisering.

Det ena projektet samordnar aktörer som tillsammans stärker Dalarnas position inom energieffektivitet, minskat beroende av fossila energikällor och ett långsiktigt energiförsörjningssystem baserat på förnybara energikällor. Projektet syftar dels till att skapa nya produkter och tjänster på området och därigenom även nya arbetstillfällen och dels till att mer generellt förbättra innovationsklimatet i regionen.

Det andra projektet handlar om att med besöksnäringen (klustret Destination Dalarna) som hävstång sammanföra aktörer och intressenter för att utveckla den potential som finns inom film, musik, spel, IT och sport som grund för nya tjänster och produkter för besöksnäringen. I projektet byggs även innovationsprocesser och forsknings- och innovationsinfrastruktur upp.

Business Incubation 2020 för ökat entreprenörskap i Skåne och Blekinge

Projektet Business Incubation 2020 som löper mellan åren 2015-2018 finansieras via ERUF och syftar till att främja entreprenörskap och företagande i regionen.

Skåne och Blekinge har goda förutsättningar att bli en tillväxtmotor med bra internationellt anseende, men fortfarande växer befolkningen i Skåne mer än sysselsättningen. Den etablerade industrin inom länens styrkeområden har de senaste åren dragit ner sin verksamhet vilket bidrar till en lägre sysselsättning och tillväxt nationellt.

I projektet ska Teknopol tillsammans med Blekinge Business Inkubator, Ideon Innovation, Krinova, Minc och Lund Life Science Incubator göra en gemensam satsning för att ge entreprenörer nödvändigt stöd i utvecklingsfasen, oavsett var i regionen de befinner sig. Den gemensamma satsningen innebär att deltagande aktörer når en betydligt större kritisk massa än vad som är möjligt inom deras ordinarie organisationer.

Satsningen syftar bland annat till att öka antalet entreprenörer (framförallt antalet kvinnor och utrikesfödda), öka antalet entreprenörer som får stöd av inkubatorsystemet, öka tempot i utvecklingen av s.k. startups genom utvecklat samarbete med befintligt näringsliv och att entreprenörerna upplever att en effektivare inkubation har skett tack vare inkubatorernas stöd.

Hållbara resor i Västernorrland

Med erfarenheter från Landstinget Västernorrlands arbete med tjänsteresor har länets kommuner tillsammans med landstinget startat ett projekt för att i större utsträckning göra kollektivtrafik, gång, cykel och distansmöten till förstahandsval för tjänste- och arbetsresor. Projektets övergripande mål är minskade koldioxidutsläpp och förbättrad folkhälsa och finansieras av ERUF.

Varje dag genomförs över 50 000 arbetsresor till och från jobbet i länets kommuner. Om hållbara resvanor utvecklas kan kollektivtrafikens marknadsandel öka och dess kostnader minska. Ökad vardagsmotion via gång och cykel ger även fördelar ur folkhälsosynpunkt och ökad användning av distansmötesteknik sparar arbetstid. Förändrade resvanor leder till minskade kostnader för både den enskilde och organisationerna.

Genom att kunna anställa reserådgivare i kommunerna och hos Kollektivtrafikmyndigheten i Västernorrland kan omställningen stödjas och resandet följas upp. Genom investeringar i gång- och cykelanläggningar kan klimatsmarta resealternativ för personal och besökare vid större arbetsplatser, offentliga servicepunkter och strategiska bytespunkter i kollektivtrafiken förbättras och underlättas.

Energieffektiva företag i Östra Mellansverige

Projektet Energieffektiva Företag i Östra Mellansverige (ÖMS) som fått finansiering via ERUF ger små och medelstora företag i Södermanlands län, Uppsala län, Västmanlands län, Örebro län och Östergötlands län hjälp och stöd i energifrågor. Projektet är en satsning för att få företagen i ÖMS att öka verksamhetens energieffektivitet och konkurrenskraft samtidigt som klimatpåverkan minskar.

Bakgrunden till projektet är de stora möjligheter till energieffektivisering som finns hos svenska företag. Sverige har historiskt sett haft låga energikostnader vilket har lett till att svenska företag inte prioriterat energieffektivisering i lika hög grad som konkurrerande företag i andra länder. Samtidigt saknar många små och medelstora företag tid, pengar och kunskap om hur man energieffektiviserar i praktiken. Målet är att få minst 200 deltagande företag som genomför eller planerar att genomföra energieffektiviserande åtgärder under projektiden. I projektet ingår också att samla offentliga aktörer och förbättra deras gemensamma arbete gentemot företag inom energi- och klimatområdet.

Energieffektiva Företag genomförs av Energikontoret i Mälardalen, Energikontoret i Region Örebro län och Energikontoret Östra Götaland. Finansiärerna är ERUF, Energikontoret i Mälardalen, Länsstyrelsen i Västmanland, Regionförbundet Sörmland, Regionförbundet Uppsala län, Region Örebro län och Region Östergötland.

Värmlands framtid - Strategisk vision för ett gemensamt utvecklingsarbete i Värmland

Värmlands läns samtliga kommuner samverkar för att minska arbetslöshet och utanförskap bland unga. Projektet Värmlands framtid har beviljats medel från Europeiska socialfonden (ESF) och ska från maj 2015 till december 2017 stötta cirka 900 av länets ungdomar i åldern 15-24 år. Fokus är på unga som varken arbetar eller studerar med prioritering på ungdomar som saknar fullständiga gymnasiebetyg.

Värmland har hög ungdomsarbetslöshet och en stor andel unga kvinnor och män befinner sig i utanförskap, då de varken arbetar eller studerar. Projektet är ett samarbete mellan länets samtliga kommuner, Arbetsförmedlingen, Försäkringskassan, Landstinget och Samordningsförbunden i Värmland. I ett framtida utvecklingsarbete ser aktörerna behov av ett förebyggande arbete för att förhindra skolavhopp samt utveckling av nya samarbetsformer och effektivare arbetsmetoder för att undvika att ungdomar slussas mellan olika aktörer.

Kompetensnavet

Kompetensnavet, som finansieras med hjälp av ESF, ska medverka till att Västra Götalandsregionens tillverkningsindustri stärker anställda kvinnors och mäns kompetens och möjligheter på arbetsmarknaden genom att implementera ledningssystem för strategisk kompetensförsörjning. Implementeringen ska bidra till att undanröja diskriminerande strukturer och skapa jämställda, inkluderande arbetsplatser. Detta förväntas på sikt leda till att kvinnors och mäns positioner och inflytande stärks i samspel med företagens behov av att attrahera rätt kompetens oavsett kön, könsidentitet, etnicitet, funktionsvariationer, trosuppfattning, sexualitet och ålder.

Projektet ska möta ett identifierat behov av strategisk kompetensförsörjning inom små och medelstora industriföretag. Industrin är starkt mansdominerad och för att säkra framtida kompetensförsörjning krävs ett värdegrundsbaserat arbete med arbetsplatskulturen så att kvinnor och män med olika bakgrunder ska uppleva industrin som en attraktiv arbetsmiljö med goda utvecklingsmöjligheter. Kompetensnavet har som mål att skapa villkor för implementering av standarden i 180 industriföretag i Västsverige. Arbetet kommer att omfatta kartläggning, analys, uppsättande av mål för kompetensutveckling och utveckling av företagskultur, samt kompetenshöjande insatser både på strategisk och på individuell nivå. Projektet följs upp kontinuerligt med avseende på effekter på jämställdhet på både individ- och organisationsnivå.

Lokala exempel

Integration Halland

I projektet Integration Halland samverkar de sex halländska kommunerna för att förenkla nyanländas väg in på arbetsmarknaden. Riktade aktiviteter genomförs parallellt med att en kunskapsplattform byggs upp. Projektet finansieras via ESF och startade under 2015.

Projektet syftar till att förstärka det arbete som Arbetsförmedlingen gör inom ramen för etableringsinsatsen. Målet är att förkorta vägen till en första anställning för de individer som deltar i projektet och att öka samverkan mellan kommuner samt förenings- och näringsliv inom integrationsområdet.

Den primära målgruppen är nyanlända personer med permanent uppehållstillstånd, såväl de som befinner sig inom Arbetsförmedlingens etableringsuppdrag som de som ännu inte har fått kommunplacering. Individer i målgruppen kan delta i de riktade aktiviteter som projektet tillhandahåller. Den sekundära målgruppen är kommuninvånare, arbetsgivare och personal i offentlig och privat sektor samt verksamheter i förenings- och civilsamhället.

Boost By FC Rosengård

Boost by FC Rosengård är ett arbetsmarknadsprojekt i Malmöregionen som finansieras av ESF. Projektet vänder sig till ungdomar som behöver ett individualiserat och skräddarsytt program för att lättare komma in på arbetsmarknaden. Projektägare är föreningen FC Rosengård, som även ligger bakom de tre tidigare arbetsmarknadsprojekten Mabi Match, Mabi Utveckling och Mabi Mål. Boost by FC Rosengård sker i samverkan med Malmö Stad, Staffanstorps kommun, Lomma kommun, Trelleborgs kommun, Region Skåne, Arbetsförmedlingen i Malmö och Arbetsförmedlingen i Burlöv och Staffanstorp.

Projektet bygger vidare på de tidigare projekt där man har konstaterat att unga arbetssökande kan ha svårt att tillgodogöra sig traditionella arbetsmarknadsinsatser, framförallt då de har brister i grundläggande utbildning och saknar arbetslivserfarenhet. Boost by FC Rosengård är ett stöd som utgår från ungdomarnas situation och tar hänsyn till deras olika behov och förutsättningar.

Integrationsprojekt med fokus på utbildning i svenska för invandrare

Göteborgsregionens kommunalförbund (GR) drev under 2013-2015 integrationsprojektet GRINT med fokus på utbildning i svenska för invandrare (sfi). GRINT, som finansierades med hjälp av Europeiska integrationsfonden, syftade till att genomföra en kartläggning av arbetet i Göteborgsregionen för att bedöma framsteg av utbildningsinsatser kopplade till sfi.

Utöver den primära målgruppen nyanlända tredjelandsmedborgare ingick även lärare, utbildningssamordnare, tjänstemän i ledningspositioner samt andra relevanta aktörer i kartläggningen. Under projektet skedde samverkan med andra regioner och kommuner i landet för att dela erfarenheter och jämföra resultat kring hur en framgångsrik sfi- och språkstödsundervisning kan bedrivas och organiseras.

Genom GRINT ska lärande exempel, kunskapsdelning och målgruppens egen röst ges en långsiktig och hållbar utveckling av sfi- och språkstödsundervisning, både på ett pedagogiskt och organisatoriskt plan. Målet är att öka integrationen genom språket och ta tillvara på de framgångsrika metoder av sfi- och språkstödssatser som finns i Göteborgsregionen. Arbetet inom GRINT mynnade ut i två metodstöd för sfi-undervisning, ett med fokus på systematiskt kvalitetsarbete och ett med pedagogisk inriktning med lärare som målgrupp.

Jokkmokks kommuns arbete för en innovativ energiförsörjning

Jokkmokks kommun är svensk partner i projektet RECENT (Renewable Community Empowerment in Northern Territories) som drivs inom ramen för programmet Interrreg

NPA (Northern Periphery and Arctic programme). I projektet ingår partners från Norra Irland, Irland, Skottland, Sverige (Jokkmokks kommun) och Finland, vilka står inför likartade utmaningar och möjligheter vad det gäller att använda vattenkraft i energiproduktionen.

Projektet syftar till att öka kunskapen om och skapa energieffektiv och motståndskraftig infrastruktur för energiförsörjning. Detta för att hantera klimatrelaterade risker i glesbygdsområden. För Jokkmokks vidkommande är syftet med projektet att möjliggöra att små kommuner i Norrbotten och Västerbotten kan verkställa smarta energilösningar. Totalt ska 24 pilotprojekt genomföras i de fem deltagande länderna, med fokus på innovativ vattenkraft. Arbetet i projektet ska mynna ut i ett online-utbildningsverktyg, ett mentorsnätverk för erfarenhetsutbyte, utveckling av riktlinjer och informationsspridning.

Energieffektivisering i miljonprogramslägenheter

Växjö kommun är med i det EU-finansierade 5-åriga projektet READY som går ut på att utveckla och testa innovativa lösningar för att drastiskt sänka energibehovet i miljonprogramslägenheter och kontor. Befintliga byggnader står inför ett renoveringsbehov vilket möjliggör för flertalet företagspartners att testa nya innovativa idéer i stor skala. Även Linnéuniversitet är med för att bidra med vetenskaplig kunskap vid utvecklingen av nya metoder.

I projektet ingår även att testa nya metoder för ännu mer energieffektiva fjärrvärmeleveranser och utveckla metoder för att bättre ta om hand spillvärme. Växjö kommun deltar tillsammans med Århus kommun och Kaunas i projektet. Projektet är finansierat av EU:s forskningsprogram FP7, numera Horisont 2020, inom ramen för SmartCities, och löper fram till 2019.

Hållbart resande i Örebro kommun

Örebro kommun arbetar aktivt för att främja hållbara transporter och ett hållbart resande i kommunen, bland annat genom projektet Push & Pull som fokuserar på parkeringshantering och parkeringsincitament som en del av att skapa energieffektiva transporter. Projektet syftar bland annat till att ta fram en parkeringsnorm för att bättre nyttja ytor i städer och samhällen, stimulera hållbart resande, initiera bilpooler och minska bilinnehavet.

Örebro tagit fram en handlingsplan för ökat cyklande. Handlingsplanen innehåller åtgärder för cykelvägnätet, cykelparkering, drift- och underhåll, cykelvägvisning, trafiksäkerhet, kommunikation och marknadsföring samt uppföljning. Även dessa aktiviteter är inkluderade i Push & Pull-projektet. Projektet har femton deltagare, däribland Örebro, Krakow, Gent, Nottingham, Tarragona och Bacau. Projektet som löper under tre år startade i mars 2014 och finansieras via Intelligent Energy Europe.

Celsius

I projektet Celsius som leds av Göteborg Energi tillsammans med Göteborgs Stad ska fördelar med fjärrvärme och fjärrkyla demonstreras genom kunskapsutbyte mellan olika

städer i Europa. Projektet finansieras av EU:s tidigare ramprogram för forskning och innovation FP7 och löper under fyra år.

Celsius-projektet utgörs av fem medlemsstäder: Göteborg, London, Rotterdam, Köln och Genua. Målet är att rekrytera 50 nya Celsius-städer till år 2017. Städerna som deltar i Celsius-projektet har var och en olika förutsättningar att arbeta med fjärrvärme och fjärrkyla. I vissa städer är fjärrvärmenätet utbrett och i andra ligger det i startgroparna.

Varje stad utvecklar och demonstrerar smarta integrationslösningar med fjärrvärmenätet. På så sätt bidrar man inte bara till stadens klimatförbättringar.

3. Bidrag från organisationer i det civila samhället

Civos – Civilsamhällets organisationer i samverkan

Civos är en nationell paraplyorganisation vars syfte är att stärka och öka förutsättningarna för civilsamhällets organisationer att verka enligt sina medlemmars intressen. För att uppnå visionen om ett starkt och självständigt civilsamhälle för Civos dialog med beslutsfattare, agerar opinionsbildare och remissinstans samt verkar för att synliggöra civilsamhällets betydelse för enskildas liv och samhällets utveckling. Organisationen bildades 2009 och har idag ett femtontal nationella paraplyorganisationer som medlemmar. Verksamheten finansieras helt av medlemsavgifter och är därför fristående från staten utan något offentligt ekonomiskt stöd.

Civilsamhället i Sverige och Europa 2020

Europa 2020-strategin beskriver på många sätt vår tids stora samhällsutmaningar, där Civos bild är att det civila samhället har en nyckelroll för att de europeiska medlemsländerna ska kunna nå målen. Det gäller såväl genom den omfattande verksamhet det civila samhällets organisationer bidrar med för att strategin ska få acceptans och stöd från allmänheten.

Statistik från Statistiska centralbyrån visar omfattningen av den civila sektorn, där det civila samhällets bidrag till Sveriges BNP år 2013 var 3,3 procent. Samma år var den totala produktionen 219 miljarder kronor, varav endast 34 miljarder var betalningar från offentlig förvaltning. Förädlingsvärdet i det civila samhället uppgick till 124 miljarder kronor. Totalt bedömdes det finnas 232 000 organisationer som utgör det civila samhället i Sverige, organiserat genom drygt 30 miljoner individuella medlemskap.

Sysselsättningsmålet

Det totala antalet förvärvsarbetande inom det civila samhället bedöms uppgå till drygt 191 000 personer, varav 58 procent utgörs av kvinnor. Civos kommer att fortsätta sträva efter att idéburna organisationer även fortsatt ska utvecklas som en omfattande och trygg arbetsgivare. Bland årets aktiviteter är exempelvis Civilsamhället som arbetsgivare ett tema som Civos medverkar i inom ramen för Partsgemensamt forum.

Vi fortsätter att arbeta för att exempelvis de skattepolitiska lättnader som idag endast idrottsrörelsen har kring sociala avgifter ska breddas till hela det civila samhällets organisationer. Civos har även tagit kontakt med Arbetsförmedlingen med målsättningen att fler ideella organisationer via ett nationellt avtal ska kunna medverka i satsningar som nystartsjobb, praktikplatser och etablering på arbetsmarknaden. Genom arbetet i den nationella Överenskommelsen¹ vill vi fortsätta se hur fler idéburna organisationer får förutsättningar för tillväxt som utförare i välfärden samt genom sociala verksamheter och företagande där hela det eventuella överskottet återinvesteras i verksamheten. Samlat bedömer vi att det finns stor potential att det civila samhällets organisationer starkt kan bidra till att nå Sveriges nationella mål, under förutsättning att sektorn identifieras av

¹ <http://overenskommelsen.se/>

regeringen som en medproducent för att öka sysselsättningsgraden och att skapa fler jobb.

Utbildningsmålet

Det civila samhällets organisationer har idag en viktig roll för att Sverige ska uppfylla målen om att fler unga har en fullföljd gymnasieutbildning. Forskning visar att unga som deltar i föreningsliv i högre utsträckning än unga som inte är delaktiga klarar skolan med bättre resultat och i lägre utsträckning hamnar i utanförskap eller kriminalitet. Riksidrottsförbundet har påvisat att unga som är aktiva i idrottsrörelsens organisationer lider mindre av stress och får en ökad självkänsla och bättre hälsa, något som också påvisas av friluftslivsorganisationerna som ger unga tillgång till den svenska naturen.

Det civila samhället är också genom folkbildningen, studieförbund och rörelsefolkhögskolor en viktig aktör som står för omfattande bildningsverksamhet. Det handlar om såväl gymnasieförberedande utbildning som SFI och studiecirklar. Rörelsefolkhögskolorna bidrar därmed direkt till att uppfylla målet genom att med sin unika pedagogiska och didaktiska verksamhet anpassa utbildningen till varje ung människa, och genom s.k. allmän kurs ge gymnasiebehörighet till fler. Civos kommer att fortsätta arbeta för att resurserna till det civila samhällets folkbildningsaktörer ska öka och andra förutsättningar bli bättre. På detta område behövs flera omfattande reformer som stimulerar tillväxten av rörelsefolkhögskolor som inte sker på bekostnad av befintliga skolor.

Målet för ökad social delaktighet

Det civila samhället bidrar idag på ett omfattande sätt till att Sverige bättre ska nå målen för ökad social delaktighet. Civos kommer fortsätta uppmärksamma regeringen på den betydelse ett ideellt engagemang har för en människa som befinner sig i olika former av utanförskap och vikten av att detta stimuleras av samhället. Exempelvis drabbas idag en arbetslös som fortsätter att vara ideellt aktiv av risken att förlora sin ersättning då det ideella engagemanget bedöms synliggöra en arbetsförmåga. Istället kan det vara en form av rekreation och väg tillbaka till full arbetsförmåga som måste stimuleras snarare än begränsas.

I arbetet mot hemlöshet bidrar idag Stadsmissioner och sociala verksamheter till att ge människor stöd. Arbetet för att hjälpa barn i ekonomisk och social utsatthet fortsätter med ett ökat fokus när Barnkonventionen nu kommer att införlivas i svensk lag. Här vill även Civos bidra till att lagens förarbeten också speglar Europa 2020-strategin för att garantera barnets rättigheter, oavsett dess rättsliga status i Sverige. Inte minst gäller detta nu personer på flykt, asylsökanden och så kallade papperslösa. Civos bidrar även genom sina medlemsorganisationer, bland andra Famna, till arbetet för ökad jämlikhet i hälsa och sjukvård.

Forsknings- och utvecklingsmål

Civos har under 2015 arbetat med underlag till den kommande forskningspolitiska propositionen och vill fortsätta verka för att civilsamhällesforskningen ska inkluderas som ett prioriterat och långsiktigt område. Civos fortsätter att arbeta för att det inrättas ett nytt område i forskningspolitiken som innefattar strukturstöd för miljöer som bidragit till

forskningsområdets framväxt i Sverige, att det inrättas ett antal internationella professurer för forskning om civilsamhället och att det inrättas ett fristående forskningsinstitut.

Civos är därtill representerat i Myndigheten för ungdoms- och civilsamhällesforskning referensgrupp för forskning och kunskap om det civila samhället. Vi fortsätter därtill att sprida kunskap inom det civila samhället kring deltagande i nationella forskningsstrukturer och att sprida resultat och kunskap på ett lättillgängligt sätt.

Samråd och dialog med civila samhällets organisationer

Civos är en aktiv part som deltar i löpande dialog med Regeringskansliet med syfte att förbättra villkoren för det civila samhällets organisationer i enlighet med reformagendan i propositionen En politik för det civila samhället (prop. 2009/10:55). Bland annat ingår Civos i Partsgemensamt forum med fem platser. Dessutom ingår Civos under 2016 i forumets presidium, genom vice ordförande, i urvalskommittén till 2017-års forum och ordnar öppna förmöten för att bredda dialogen till fler av det civila samhällets organisationer. Civos har även varit representerat i referensgrupperna i Utredningen för ett stärkt civilsamhälle (U 2014:04) och Utredning om delaktighet i EU (Ju 2014:20). Civos kan genom denna löpande dialog bidra till att täcka in frågor som berör Europa 2020- i de olika samrådsformer som regeringen har med det civila samhällets organisationer.

Folkbildningsrådet

Folkbildning och vuxenutbildning för demokratisk utveckling i Sverige och EU

I ett demokratiskt samhälle ges utrymme för mångfald och människors lika värde respekteras. Samtidigt kan mångfalden väcka motkrafter. Kopplingen mellan ett samhälles bildnings- och utbildningsnivå och demokratisk utveckling är tydlig. Ju mer utbildad och informerad befolkningen är, desto fler står upp för demokratiska värderingar och förhållningssätt och den grund som demokratin vilar på stärks.

Målen i Europa 2020-strategin baseras i hög grad på åtgärder för ökad ekonomisk tillväxt. Det perspektivet har fortsatt relevans. Samtidigt finns det skäl att i ökad utsträckning vidga fokus och analysera hur genomförandet av strategin kan bidra till en hållbar demokratisk samhällsutveckling i Europa. De senaste åren har präglats av snabbt växande sociala och politiska spänningar i många av EU:s medlemsländer, vilket har tagit sig uttryck i att främlingsfientliga och icke-demokratiska rörelser har fått fotfäste samtidigt som fler människor söker sig till EU-länder för skydd undan krig och konflikter i andra delar av världen. Demokratin och sammanhållningen i samhället utmanas och sätts under press både i Sverige och i andra EU-länder. Samhället riskerar att dras isär, strukturer utmanas och klyftor ökar. Den ökade flyktinginvandringen innebär en stor utmaning för Sverige och Europa och erbjuder samtidigt, särskilt i ett längre perspektiv, många möjligheter. Det demokratiska perspektivet behöver därför förstärkas i genomförandet av strategin.

Folkbildningsverksamheten i Sverige bedrivs huvudsakligen inom ramen för det statliga folkbildningsanslaget, men även med annan finansiering i form av uppdrag och projekt. Här är några exempel på det sistnämnda:

Studiemotiverande folkhögskolekurser (3 mån) riktar sig till arbetssökande som saknar slutbetyg från grund- eller gymnasieskola. Inom ramen för kurserna valideras deltagarnas kunskaper och erfarenheter inför vidare studier eller arbete. Resultaten är goda sedan starten 2010; inom ett år efter avslutad kurs befinner sig ca 40 % av deltagarna i fortsatta studier, ofta på folkhögskolans behörighetsgivande allmänna kurs. De studiemotiverande kurserna genomförs i samarbete med Arbetsförmedlingen.

Etableringskurser (6 mån) riktar sig till nyanlända. Utbildningen innehåller studier i svenska samt arbetsförberedande och orienterande insatser. Etableringskurser startade 2014 och genomförs i samarbete med Arbetsförmedlingen.

På uppdrag av regeringen har Folkbildningsrådet sedan hösten 2015 fördelat medel till studieförbunden för särskilda folkbildningsinsatser för nyanländas etablering. Det gäller insatser för att stärka kunskaper i svenska och kunskaper om det svenska samhället samt för att främja deltagande i samhällslivet. Satsningen gäller asylsökande och personer som fått uppehållstillstånd men som fortfarande bor kvar på Migrationsverkets anläggningsboende.

Den svenska folkbildningsmodellen är ett hållbart och verkningsfullt bidrag till Europa 2020-strategin. Den innehåller aspekter som är relevanta inte bara i ett nationellt perspektiv. Folkbildningen är en viktig infrastruktur för demokrati och bildning och för den gemenskap som vårt demokratiska samhälle kännetecknas av. Folkbildningen bidrar i hög grad till att Sverige tillsammans med övriga nordiska länder ligger i topp i Europa ifråga om deltagande i vuxenlärande. I många andra EU-länder är deltagandet oroväckande lågt. Särskilt lågt deltagande finns hos korttidsutbildade och äldre. I den europeiska agendan för vuxnas lärande beskrivs vuxenutbildningen som den svagaste länken i det livslånga lärandet. Folkbildning och vuxenutbildning har en viktig roll att rusta människor för vidare studier, för etablering på arbetsmarknaden och för rollen som medborgare i ett demokratiskt samhälle.

Det finns därför anledning för Sverige att välkomna och stödja det manifest som den europeiska organisationen för vuxenutbildning och folkbildning, EAEA (European Association for the Education of Adults), tagit fram².

² <http://www.eaea.org/media/policy-advocacy/manifesto/manifesto.pdf>

Lika unika

Lika Unika (hemsida www.likaunika.org) är en svensk federation som vill öka respekten för mänskliga rättigheter i svensk politik. Alla ska få delta och bidra i samhället. Lika Unika verkar för mänskliga rättigheter för personer med funktionsnedsättning, framförallt utifrån syn-, hörsel- och rörelseperspektiv. Vi bildades i december 2009 och har nu sex medlemsförbund: Förbundet Sveriges Dövblinda (FSDB), Hörselskadades Riksförbund (HRF), Riksförbundet för Rörelsehindrade Barn och Ungdomar (RBU), Neuroförbundet, Sveriges Dövas Riksförbund (SDR) och Synskadades Riksförbund (SRF).

Vår utgångspunkt är den konvention om rättigheter för personer med funktionsnedsättning som Sverige ratificerade år 2008 och som också EU har ställt sig bakom. Det är den första konvention där EU blev part när det gäller konventioner om mänskliga rättigheter. Konventionens syfte är att ”främja, skydda och säkerställa det fulla och lika åtnjutandet av alla mänskliga rättigheter och grundläggande friheter för alla personer med funktionsnedsättning.”

Vi är positiva till de tre prioriteringar som ligger till grund för Europa 2020-strategin om smart tillväxt, hållbar tillväxt och tillväxt för alla. Lika Unika vill här framhålla att konventionen innebär att de undertecknande staterna ”betonar betydelsen av att integrera frågor om funktionshinder som en väsentlig del i relevanta strategier för hållbar utveckling”. Europa 2020-strategin med dess fokus på hållbar tillväxt och inte minst på arbetsmarknaden är med våra ögon sett en sådan strategi som måste innehålla såväl analyser av samhällsproblem som vara offensiv i de konkreta förslagen utifrån ett funktionshinderperspektiv.

Lika Unikas arbete för mänskliga rättigheter i Sverige

Med utgångspunkt i FN:s konvention om rättigheter för personer med funktionsnedsättning arbetar Lika Unika med ett aktivt påverkans- och opinionsbildningsarbete. Vi vill med det arbetet bidra till en ökad respekt för mänskliga rättigheter i svensk politik. Vi vill också driva på för att ett verkligt paradigmskifte sker i politiken som innebär ett perspektivskifte i samhället, från nuvarande patient- och medicinperspektiv till ett medborgar- och rättighetsperspektiv för personer med funktionsnedsättningar.

Innevarande verksamhetsår arbetar vi utifrån tre övergripande mål:

1. Lika Unika ska verka för att politiska beslutsfattare ska utgå från FN-konventionens rättigheter för personer med funktionsnedsättning i sina politiska beslut.
2. Vi ska påverka de politiska partierna och politiska församlingarna att göra ställningstaganden med utgångspunkt från Lika Unikans långsiktiga och rättvisepolitiska plattform, i synnerhet när det gäller den nya funktionshinderstrategin.
3. Att verka för att en oberoende MR-institution för mänskliga rättigheter, som främjar ett tydligt funktionshinderperspektiv, kommer till stånd i Sverige.

Vi är efter sex år en etablerad paraplyorganisation och driver ett aktivt påverkansarbete bland annat i de samråd som vi deltar i. Vi finns exempelvis med i regeringens funktionshindersdelegation och i prioriterade samråd hos vissa strategiska myndigheter, som Myndigheten för delaktighets funktionshindersråd. Vid sidan av samråd är direkta kontakter med beslutsfattare på främst nationell nivå viktiga för oss.

Ett fokus det senaste året har varit att en ny funktionshinderpolitik ska läggas fast för Sverige och att mejsla fram Lika Unikas förväntningar på beslutsfattarna om innehållet i en sådan. Där har utgångspunkter varit de erfarenheter av att leva i Sverige med funktionsnedsättning som finns i våra medlemsförbund. Andra perspektiv har vi fått från de utvärderingar av politiken som har gjorts och som pekar på stora brister. Ytterligare bidrag till våra förslag har kommit från den granskning som FN:s kommitté har genomfört av Sverige med tydliga rekommendationer till beslutsfattarna. I arbetet med den nya politiken driver vi på för att FN:s utvecklingsmål Agenda 2030 ska vara vägledande, med såväl jämställdhet, barn, funktionshinder som MR-perspektiv.

Lika Unika är engagerade när Sverige granskas utifrån hur vi arbetar med andra FN-konventioner, som barnkonventionen och kvinnokonventionen. Där gör vi insatser för att funktionshinderperspektiven ska komma in.

Lika Unika har under några år haft ett tydligt mål att Sverige ska skapa en oberoende MR-institution för mänskliga rättigheter som också främjar ett tydligt funktionshinderperspektiv. Efter besked från regeringen kommer nu en sådan att inrättas. Lika Unika deltar i ett nätverk av civilsamhällets aktörer när det gäller mänskliga rättigheter för att tillföra erfarenhet och kompetens till riksdagen som ska svara för MR-institutionen.

Vi är en ung folkrörelse med små resurser och därför prioriterar vi vårt arbete. Sakpolitiskt har vi fokus på arbete och sysselsättning där vi också har en rättvisepolitisk plattform. Arbetsmarknadspolitik måste stärkas när det handlar om funktionshinderperspektiv och inte minst måste människors förmågor och vilja att arbeta och bidra lyftas fram. Vi vill ta bort begreppet ”nedsatt arbetsförmåga”, se offentliga arbetsgivare som föredömen i att anställa personer med funktionsnedsättning och vi menar att program för praktik måste omvandlas till traineeplatser med fasta jobb som syfte.

Vid sidan av arbete har Lika Unika antagit en plattform för hjälpmedel, en särskild plattform inför den pågående äldreutredningen och inom kort har vi också lagt fast en särskild utbildningsplattform.

De insatser Lika Unika gör för att påverka och utveckla politiken utifrån mänskliga rättigheter och med funktionshinderperspektivet som utgångspunkt är vi övertygade om bidrar till förbättrade förutsättningar att nå målen i Europa 2020-strategin om smart och hållbar tillväxt som alla också får del av.

Riksidrottsförbundet

Svensk idrott har idag 3,2 miljoner medlemmar och drygt 650 000 ideella ledare i 20 000 föreningar. Den största anledningen till att aktiva och ledare tar sig till idrottsplatsen, hallen eller ut i skogen i ur och skur är att det är roligt. Det är alltså inte enbart träningen eller tävlingen i sig som attraherar, utan det är gemenskapen och glädjen att göra något tillsammans med andra som svenskarna anser är föreningsidrottens främsta styrka. Detta går också i linje med idrottsrörelsens nya verksamhetsidé som beslutades på Riksidrottsförbundets stämma 2015: Vi bedriver idrott i föreningar för att ha roligt, må bra och utvecklas under hela livet.

Föreningsidrotten är öppen för alla oavsett nationalitet, etniskt ursprung, religion, ålder, kön eller sexuell läggning samt fysiska eller psykiska förutsättningar. Det finns plats för barn, ungdomar och vuxna, pojkar och flickor från alla samhällsskikt och olika idrottsliga ambitionsnivå.

Vi behöver alla röra på oss för att må bra. Det är oroande att hälsoklyftorna ökar och att barnfetma fortsätter att vara ett stort problem i Sverige. När spontanidrotten minskar, människor är allt mer stillasittande och vi förflyttar oss mer med bil och allmänna transportmedel blir föreningsidrotten allt viktigare. Även om väldigt få barn börjar idrotta för hälsans skull blir de ändå friskare och presterar bättre i skolan genom att vara regelbundet fysiskt aktiva.

När människor inkluderas i idrottsrörelsen skapas möjligheter att engagera sig och lära sig om demokrati samt att knyta kontakter, vilket i sin tur kan skapa jobb- och utvecklingsmöjligheter och bli en väg in i samhället. Att idrotta i en förening innebär utöver att man får vara med och träna och tävla, att man blir en del av en gemenskap och ett sammanhang genom sitt medlemskap. Att vara medlem i en förening innebär att vara med och ta ansvar och att kunna påverka. Det sker via föreningarnas demokratiska struktur med styrelse, kommittéer och årsmöten men också genom informella samtal i vardagen i form av till exempel spelarråd och föräldragrupper. Att vara en del av en förening och lära sig hur det fungerar är viktig för alla, men kanske särskilt viktigt för barn och ungdomar – och deras föräldrar – från länder med en annan politisk historia.

Utmaningarna med integration av nyanlända kommer att fortsätta många år framöver och här spelar idrotten en viktig roll. Idrottsföreningen är en arena för integration där människor med olika bakgrund möts på ett naturligt sätt kring ett gemensamt intresse. Att till exempel som nyanländ få möjlighet att vara med i en idrottsförening gör att man får röra på sig, kanske fortsätta med sin idrott från hemlandet och vara med i en gemenskap. Det gör skillnad i vardagen och bidrar positivt inför framtiden.

Internationella evenemang på hemmaplan är en del i att stärka den internationella konkurrenskraften, bl.a. genom att jobbtillfällen skapas. Sverige har gott renommé som evenemangsarrangör men den internationella konkurrensen om evenemangen ökar hela tiden. Idrottsrörelsen samverkar med besöksnäringen för att få fler evenemang till Sverige och med att utveckla och samla kompetens för att vara en stark faktor och föregångare för

hållbara evenemang. Inriktningen på hållbara evenemang bidrar till ett mer hållbart samhälle.

Riksidrottsförbundet och SISU Idrottsutbildarna har tillsammans engagerat sig i arbetsmarknadsfrågorna tillsammans med övriga civilsamhället inom ramen för Forums ansökan till Europeiska Socialfonden. Syftet är att bidra till ökad social sammanhållning och ett inkluderande arbetsliv. Bland annat ingår vi i en referensgrupp i ett projekt som syftar till att hjälpa nyanlända att komma i kontakt med föreningslivet.

Därutöver arbetar Riksidrottsförbundet och SISU Idrottsutbildarna med att ta fram idéer för hur svensk idrott på nationell nivå systematiskt ska kunna arbeta med frågorna idrott och arbetsmarknad. Här är våra 20 distrikt runt om i landet avgörande i det operativa arbetet som samordnare och utförare av olika arbetsmarknadspolitiska åtgärder inom den svenska idrottsrörelsen. SISU Idrottsutbildarna bidrar indirekt till tillväxt genom den utbildning och folkbildning som görs, där 47 % av deltagarna är under 25 år. De båda organisationerna kan här gemensamt bidra till Europa 2020-strategin som syftar till att skapa ökad tillväxt och fler jobb.

Sveriges Kvinnolobby

Sveriges Kvinnolobby är en feministisk och partipolitiskt obunden paraplyorganisation för den svenska kvinnorörelsen. Vi har 45 medlemsorganisationer som på olika sätt arbetar för att stärka kvinnors ställning i samhället. Sveriges Kvinnolobby utgör den nationella koordineringen i den europeiska kvinnolobbyen (EWL), en paraplyorganisation för över 2000 kvinnoorganisationer i Europa.

Vi uppskattar möjligheten att få synliggöra jämställdhet mellan kvinnor och män i en bilaga till Sveriges nationella reformprogram 2016. Vi vill dock understryka vikten av att jämställdhetsperspektivet borde genomsyra hela reformprogrammet, i linje med artikel 3.2 i EU-fördraget. Detta har åtminstone inte hittills varit fallet, vilket vi beklagar.

Verksamheten i Sveriges Kvinnolobby och i den Europeiska Kvinnolobbyen bidrar till framsteg mot målen i Europa 2020-strategin. Strategin är tillsammans med FN:s nya utvecklingsagenda med de nya hållbarhetsmålen våra centrala policydokument för att nå full sysselsättning och hållbar tillväxt.

Nedan ger vi två exempel på hur våra projekt har bidragit till smart, hållbar och inkluderande tillväxt i Sverige. Exempelen avser vår granskning av Sveriges arbete med FN:s kvinnokonvention (CEDAW) och genomförandet av konferensen Jämställdhetsdagarna.

Granskning av regeringens arbete med FN:s kvinnokonvention

Under 2015 har Sveriges Kvinnolobby granskat hur väl Sverige lever upp till sina åtaganden i FN:s kvinnokonvention. Vår granskning visar att brister förekommer på bland annat fyra områden:

1. Undermålig styrning, samordning och spridning av jämställdhetspolitiken
2. Bestående löneskillnader mellan kvinnor och män
3. Brist i styrning och samordning i arbetet att motverka våld
4. Ett skevt och icke jämställt mottagande av människor på flykt

1. Undermålig styrning, samordning och spridning av jämställdhetspolitiken

Jämställdhet är idag det enda politikområde som saknar en verkställande myndighet. Denna brist gör det svårt att följa upp och mäta effekten av de insatser som görs. För att Sverige ska kunna förverkliga Kvinnokonventionen måste en fristående myndighet för jämställdhet mellan kvinnor och män inrättas. På samma sätt behövs myndigheten för att granska att regeringen implementerar EU-fördragets artiklar och EU-direktiv om jämställdhet på rätt sätt. Detta var en av avsikterna med skrivningen om att inrätta jämställdhetsinstitutioner i EU-länderna, vilken togs in redan år 2002 i direktivet om jämställdhet på arbetsmarknaden. Vidare behövs myndigheten för att underlätta och säkerställa att ett jämställdhetsperspektiv genomsyrar det svenska arbetet med Europa 2020-strategin. Under 2015 har Sveriges Kvinnolobby genomfört ett stort påverkansarbete för att få tillstånd en sådan myndighet och aktivt bidragit i en statlig utredning om jämställdhetspolitikens utveckling.

2. Bestående löneskillnader mellan kvinnor och män

Likalönsprincipen cementerades i EU:s fördrag redan 1957, d.v.s. vid Europasamarbetets begynnelse. Men smart, hållbar och inkluderande tillväxt bromsas fortfarande upp på grund av bestående löneskillnader mellan kvinnor och män. Under 2015 var löneskillnaden i Sverige mellan kvinnor och män 13,2 procent. Sveriges Kvinnolobby har tagit initiativ till och är ständigt sammankallande för 15:57-rörelsen som är Sveriges största sammanslutning för jämställda löner. Rörelsen består av de stora fackliga organisationerna, politiska kvinnoförbund och kvinnorörelsens organisationer. Under 2015 har rörelsen drivit tre krav; ett mer jämställt uttag av föräldraförsäkringen, återinförande av årliga lönekartläggningar och samma rätt till heltid för både kvinnor och män.

3. Brister i styrning och samordning i arbetet att motverka våld mot kvinnor

Utbrett våld mot kvinnor utgör en allvarlig hämsko för möjligheterna att nå full sysselsättning och hållbar tillväxt. Stora satsningar på att stoppa våld mot kvinnor har inte fått genomslag. Få kvinnor anmäler våldsbrott och sexuella brott, än färre leder till åtal och en försvinnande del till fällande domar, dvs. i praktiken råder straffrihet. Det är centralt att anta en nationell strategi för att motverka våldsbrott mot kvinnor med väl definierade ansvarsområden, utbildnings- och informationssatsningar samt rapporteringsrutiner. Orsakerna måste utredas till varför våldsbrott mot kvinnor rapporteras i liten grad och hur man ska komma tillrätta med diskriminerande attityder gentemot brottsoffren.

4. Ett skevt och icke jämställt mottagande av människor på flykt

Aktiva åtgärder för ett mer jämställt mottagande och en mer jämställd integration i såväl Sverige som i hela EU skulle självfallet bidra till att främja EU:s tillväxt- och sysselsättningsstrategi. Såväl mottagandet som integrationen av människor som flytt eller på andra sätt invandrat till Sverige präglas av stora skillnader mellan kvinnor och män. Sveriges Kvinnolobby har ett flertal gånger under 2015 uppmärksammat asylfrågan. För att uppnå ett mer jämställt mottagande har vi bland annat krävt att kvinnor och deras barn ska ges särskild prioritet bland kvotflyktingar. Vi har också efterlyst ett starkare jämställdhetsperspektiv i regeringens integrationsinsatser. Invandrade kvinnor har en längre etableringsperiod än invandrade män och fastnar ofta i utanförskap. Svenska myndigheter och aktörer måste bli bättre på att implementera lagstiftning på samma sätt i segregerade förorter som i innerstaden och på landsbygden.

Sveriges Kvinnolobby deltar för närvarande aktivt i ett omfattande EWL-projekt som kartlägger de risker som kvinnor och barn utsätts för under den rådande flyktingkrisen, speciellt i fråga om könsrelaterat våld. Sverige och Tyskland som de stora mottagarländerna har inom projektet djupstuderats av Women Refugee Commission som i sin rapport avslöjar en skrämmande bild av de problem som kvinnor och barn utsätts för under flyktvägen och vid mottagandet i Sverige genom brist på b.l.a. rutiner, resurser, kunskaper och könsmedvetenhet hos myndigheter, boendeansvariga etc. Samtliga EWL-koordinationer inklusive den svenska sammanställer nu kartläggningen av den rådande situationen i respektive land. Resultaten kommer att ligga till grund för specifika och brådskande krav på EU-ländernas regeringar från en samlad europeisk kvinnoröst på EWL:s generalförsamling i juni.

Jämställdhetsdagarna med fokus på jämställdhetsintegrering

Jämställdhetsintegrering i alla politikområden är den strategi som Sverige, EU och FN förespråkar eftersom detta bidrar till en smart, hållbar och inkluderande tillväxt. Trots det har Sverige saknat en nationell konferens med fokus på jämställdhetsintegrering. Sveriges Kvinnolobby har fyllt detta tomrum genom att skapa den årliga konferensen Jämställdhetsdagarna som genomfördes för första gången i januari 2016. 900 deltagare erbjöds kunskapsbyggnad och nya insikter om vikten av jämställdhetsperspektiv inom arbetsmarknad, hållbar utveckling, välfärd, integration, demografi och hälsa. Man fick också tillfälle att förstå hur en jämställdhetsintegrerad budget underlättar samt är en förutsättning för ett mer jämställt samhälle. Sveriges Kvinnolobby har under många år ägnat en stor del av sin verksamhet åt att undersöka och öppet kräva fler insatser för att regeringens budget skall uppfylla kraven på ett genomarbetat jämställdhetsperspektiv i både analyser och framåtriktade förslag. År 2015 anmärkte vi bland annat på att budgeten inte innehöll tillräckliga satsningar för att stödja de många äldre kvinnor som på grund av en låg pension lever under EU:s fattigdomsgräns.

Sveriges förenade studentkårer

Sveriges förenade studentkårer, SFS, är en sammanslutning av studentkårer. SFS representerar genom sina medlemskårer 255 000 studenter. Syftet med SFS:s verksamhet är att genom påverkansarbete företräda och tillvarata medlemskårernas och studenternas intressen. SFS:s arbete sammanfaller med Sveriges nationella reformprogram genom insatser och påverkansarbete för att nå de uppsatta nivåer regeringen presenterar till kommissionen genom reformprogrammet. SFS bidrar genom sin verksamhet inom den högre utbildningen för att nå utbildningsmålet inom Europa 2020-strategin.

Förutsättningar för högre utbildning

SFS menar att utbildning ska vara tillgängligt för alla. Därför måste förutsättningarna för högre utbildning vara så bra som möjligt. SFS arbetar kontinuerligt med påverkansarbete för att förutsättningarna för att ta del av den högre utbildningen ska bli så bra som möjligt. Att alla ska ges samma möjligheter till högre utbildning oavsett bakgrund är prioriterat för SFS. SFS arbetar också för att skapa en inkluderande och välkomnande miljö i högskolan. Det ger möjligheter för personer med studieovana att ta del av utbildningen. Breddad rekrytering krävs för att Sverige ska vara en kunskapsnation.

Studiemedel

SFS följer studenters ekonomi och presenterar varje år en studentbudget. Studentbudgeten för 2016 påvisar att de ekonomiska villkoren för studenter i Sverige inte är hållbara. Studentbudgeten visar att studenter som tar fullt studiemedel går back 202 kronor per månad vilket underminerar möjligheterna för högre studier. Trots en höjning av lånedelen under 2015 har studenters upplevda ekonomiska situation inte förbättrats. Dessutom har skuldbördan för studenter ökat med 25 % de senaste fem åren. Det är tydligt att det finns en oförståelse för den effekt som en ökad lånedel har för studentpopulationen. SFS har under året haft möten med berörda politiker och kommer fortsätta driva sitt arbete för en bättre studieekonomi och en jämnare balans mellan låne- och bidragsdelen i studiemedlet. Den stora lånebördan avskräcker främst personer från studieovana hem och personer med utländsk bakgrund. Höga studielån gynnar inte en breddad rekrytering.

Bostäder

Bostadsmarknaden för studenter är idag svår och otillräcklig. Många studenter får vänta flera terminer innan de får en permanent bostad. Att ständigt tvingas bryta upp och oroa sig över sin bostadssituation skapar en osund stress som inverkar på studierna. SFS arbetar för att ansvariga politiker på alla nivåer ser till att alla studenter erbjuds permanent boende till ett rimligt pris från dag ett och att det byggs fler studentbostäder. SFS följer noga bostadssituationen för studenter och släpper varje år en bostadsrapport som granskar bostadsutbudet för landets studenter. Rapporten från 2015 rödlistar 12 studentstäder där studenter inte kan räkna med att få en bostad inom ett halvår.

Studenters trygghet

SFS har under flera års tid arbetat för att socialförsäkringssystemet görs om så att alla som studerar och doktorerar i Sverige har ett fullvärdigt försäkringsskydd. Bristerna i sjukförsäkringen har belysts av SFS under flera år och arbetet fortgår för att förändra systemet. SFS kräver att:

- Sjukförsäkringen kopplas till studier. Studenter ska inte behöva ta studiemedel för att ha rätt till en sjukförsäkring.
- Studenter ska ha rätt att vara sjukskrivna på deltid.
- Ansvar för studenters rehabilitering ska bli tydligare.
- Studenters karenstid vid sjukdom ska kortas från 30 dagar till 7 dagar.

Kvalitet i utbildningen

SFS arbetar löpande med att skapa goda förutsättningar för god undervisning. Under året har fokus legat på pedagogik och SFS kräver bland annat att undervisande personal ska genomgå högskolepedagogisk utbildning, att regeringen ska ge högskolorna i uppdrag att samordna meriteringssystemen för pedagogisk skicklighet och att en myndighet ska få uppdraget att samordna och främja pedagogisk utveckling nationellt. SFS har varit aktiva i arbetet med att ta fram det nya kvalitetssäkringssystemet och kommer att fortsätta vara en del av arbetet.

Ovan nämnda områden är bara en del av de frågor SFS kommer att fortsätta arbeta med för att skapa en så bra utbildningsmiljö som möjligt vid Sveriges universitet och högskolor. SFS tillför genom sitt arbete ett studentperspektiv till svensk utbildningspolitik. Genom det förbättras möjligheterna för Sverige att nå de uppsatta målen i Europa 2020 och fortsätta vara en kunskapsnation. SFS menar även att de nuvarande målen inte är tillräckligt ambitiösa, utan Sverige kan mer och bättre.

Verdandi

Verdandi - arbetarnas socialpolitiska organisation - arbetar med opinionsbildning, kamrattstöd, nätverksarbete och arbetsintegrerande sociala företag och verksamheter. Verdandi arbetar för social rättvisa och ett alkoholskadeffritt samhälle genom att organisera utsatta grupper till kamp för bättre villkor. Verdandi är partipolitiskt och religiöst obunden. Våra kärnfrågor är kamp mot fattigdom, kamp mot missbruk, kamp för en generell och solidarisk välfärdspolitik, kamp mot rasism, främlingsfientlighet och homofobi samt kamp för jämställdhet.

En viktig del av Verdandis arbete är att verka för att öka den sociala sammanhållningen i samhället och att motverka segregation och utanförskap. Vi arbetar med social kontaktverksamhet som erbjuder mötesplatser och stöd för alla oavsett kön, ålder och etniskt ursprung. Vidare arbetar vi genom studier och politisk opinionsbildning. En betydelsefull del av Verdandis arbete är också att genom konkreta aktiviteter och verksamheter stödja människor att bli anställningsbara samt att bidra till att skapa sysselsättning och arbete. Verdandi arbetar även med utveckling inom den sociala ekonomin och sociala innovationer, vilket bidrar till social sammanhållning och sökandet efter nya lösningar på samhällsproblem i enlighet med Europa 2020-strategin. Verdandi finns på ett 40-tal orter i landet.

Det finns fem nationella svenska mål inom ramen för Europa 2020-strategin, EU:s gemensamma tillväxt- och sysselsättningsstrategi. Nedan ges några exempel på hur Verdandi arbetar i enlighet med den övergripande målsättningen att verka för social sammanhållning och ökad social delaktighet, samt att nå två av de nationella målen:

1. "Att eftersträva en höjning av sysselsättningsgraden till väl över 80 procent för kvinnor och män i åldrarna 20-64 till år 2020. Höjningen ska främst ske i grupper med en svag förankring på arbetsmarknaden, såsom unga och utrikes födda, och genom att motverka långa tider utan arbete. Skillnaden i sysselsättningsgrad mellan kvinnor och män ska minska genom en ökning av kvinnors sysselsättningsgrad."
2. "Att öka den sociala delaktigheten genom att minska andelen som är utanför arbetskraften (utom heltidsstuderande), långtidsarbetslösa eller långtidssjukskrivna till väl under 14 procent 2020."

Målet för Verdandis delaktighetsskapande och arbetsintegrerande verksamhet är att alla ska ges inflytande över sina liv, full delaktighet i samhället och möjlighet att arbeta 100 % av sin egen förmåga. Detta är en viktig utgångspunkt för att ge fler som står utanför arbetsmarknaden, på grund av till exempel långtidssjukskrivning, missbruk, utländsk härkomst eller diskriminering, en möjlighet till inträde på arbetsmarknaden men också för att öka den sociala sammanhållningen.

Utifrån vår bedömning att behovet av stärkt social sammanhållning och social delaktighet är en av våra viktigaste samhällsutmaningar och en grundförutsättning för att framgångsrikt uppnå målen i EU 2020-strategin, har vi under de senaste åren intensifierat våra insatser för att utveckla metoder och verksamheter som bidrar till att stärka social

sammanhållning och social delaktighet. Brukarinflytande och brukarmedverkan inom samhälls- och välfärdstjänster är ett av de viktigaste utvecklingsområdena för att nå detta mål.

Vi kan konstatera att kraven på brukarmedverkan och brukarinflytande växer:

- Ökad individualisering leder till krav på inflytande.
- Vi ser ett ökat stöd i lagstiftning, regelverk och riktlinjer.
- Brukarmedverkan har fått en viktig legitimitet och ett erkännande som kunskapskälla ur vetenskaplig och professionell synpunkt.

Samhällets resurser för service och vård är begränsade. Genom att involvera brukarna och deras synpunkter möjliggör man bättre service och ökad effektivitet. Med brukarstyrda brukarrevisioner ges ett viktigt verktyg med förändringskraft för vården.

Brukarmedverkan bidrar också till att förbättra den sociala dialogen, öka den sociala sammanhållningen och ge möjlighet till demokratisk inflytande på fler nivåer. I förlängningen bidrar detta också till att öka legitimitet för politiken och prioriterade samhällsinsatser. Brukarmedverkan i form av brukarstyrda brukarrevisioner och brukarråd är också kraftfulla instrument för att stärka den enskilda individen. Att få göra sin röst hörd är första steget på en väg mot stärkt självförtroende och anställningsbar kompetens och därmed en väg ut ur arbetslöshet och utanförskap.

Verdandi arbetar sedan många år med utveckling av brukarmedverkan och konsumentmakt, vilket ökar medborgarnas möjlighet till att påverka och välja i utbudet av offentligt finansierade välfärdstjänster – även verksamhet i privat regi. Denna påverkansmöjlighet är en viktig grund för mellanvalsdemokrati och social inkludering, att vara subjekt i utformningen av de insatser som är avsedda att hjälpa i stället för objekt. För medborgaren är detta en resa från att vara mottagare till att bli medspelare.

Verdandi har tagit fram konkreta verktyg för detta i form av brukarstyrda brukarrevisioner (användarstyrda utvärderingar av en verksamhet ur ett brukarperspektiv) och stöd för att bygga upp lokala och regionala brukarråd, framförallt inom missbruksvård och psykiatri inom kommun och landstingssektorn. Socialstyrelsen har valt att lyfta fram metoden i sitt system för kvalitetsindikatorer, "Öppna jämförelser", inom vårdområdena missbruksvård/beroendevård och psykiatri.

För att kunna sprida arbetet har vi byggt ett särskilt nationellt resurscenter, Brukarkraft. Via Brukarkraft bistår vi med verksamhetsutveckling, information och utbildning om arbetsmetoderna samt stöd till såväl brukargrupper och verksamheter och förvaltningar.

Kommunernas och landstingens verksamheter för stöd, vård och omsorg har mycket att vinna på att brukares, patienters och närståendes erfarenheter, kunskap och engagemang systematiskt tas tillvara. Det skapar förutsättningar för en värdebaserad utveckling och är också en förutsättning för att bedriva en evidensbaserad praktik. Det ökar medborgarnas möjligheter till aktivt deltagande i såväl sin egen rehabilitering som i kollektiv påverkan av

utvecklingen av den allmänt finansierade välfärden, och ger ett demokrativertyg som också främjar utsatta gruppers medverkan i samhällsutvecklingen – en viktig förutsättning för ökad social inkludering.

Vinsterna kan ses både på kollektivt och individuellt plan och kan enkelt beskrivas som maktutjämning: Att kontinuerliga åtgärder för systematiserat brukarinflytande av detta slag förändrar tanke- och arbetssätt är grunden för en kulturförändring som kan bidra till maktutjämning mellan personal och brukare. Medverkan kan ske i ledningssammanhang och i utvecklingsaktiviteter på olika nivåer. Målet är att brukares, patienters och närståendes kunskaper, erfarenheter och synpunkter tas tillvara som en resurs för delaktighet och utveckling av samhällstjänster som fokuserar på kvalitet som ökar värdet för brukaren/patienten och bidrar till social inkludering.

De exempel som tas upp här är endast ett urval av Verdandis arbete i linje med Europa 2020-strategin. Vi har tidigare redogjort mer specifikt för vårt sysselsättningsskapande arbete.

Vetenskap & Allmänhet

Bakgrund

Vetenskap & Allmänhet är en ideell förening vars ändamål är att främja öppenhet och dialog mellan forskare och det omgivande samhället. För att uppnå ändamålet arbetar vi för att åstadkomma samtal i nya former om forskning och för att öka samverkan mellan forskare och det omgivande samhället. Vi utvecklar också ny kunskap genom opinionsundersökningar och studier.

Föreningen bildades för 14 år sedan och har i dag ett 80-tal medlemsorganisationer³ som exempelvis myndigheter, högskolor, företag, folkbildningsorganisationer och forskningsfinansiärer. Vår verksamhet finansieras av medlemsavgifter, projektmedel samt bidrag från regeringen (Utbildningsdepartementet).

Tillsammans med ett antal andra organisationer från civilsamhället deltog Vetenskap & Allmänhet(VA) den 24 februari 2016 i ett samråd om Europa 2020-strategin. Vid mötet uppmanades VA särskilt att sända in en beskrivning av den nationella påverkansplattform för ett ökat svenskt deltagande i Horisont 2020 som vi samordnar, som ett bidrag till Sveriges nationella återrapporering om Europa 2020. En beskrivning av initiativet med nationella påverkansplattformar samt mer specifik information om den påverkansplattform vi leder återfinns nedan. Vi ger också några ytterligare exempel på hur vi i generella termer arbetar för att uppfylla målen i Europa 2020-strategin.

Nationella påverkansplattformar för ökat svenskt deltagande i Horisont 2020

Den nationella samordningsfunktionen EU-Sam består av forskningsråden Vetenskapsrådet, Formas, Forte och VINNOVA, samt Energimyndigheten och Rymdstyrelsen. Verksamheten inom EU-Sam syftar till att göra Sverige mer proaktivt i det europeiska forskningssamarbetet samt att verka för synergier mellan de satsningar som görs på forskning och innovation på nationell nivå och på EU-nivå. EU-Sam har gemensamt beslutat att göra utlysningar för att få till stånd nationella påverkansplattformar som kan öka det svenska deltagandet inom EU:s forsknings- och innovationsprogram Horisont 2020. VINNOVA har fått ansvar för utlysningar och finansiering av påverkansplattformarna och flera utlysningsomgångar har ägt rum sedan 2013.

Initiativet har varit helt bottom-up och syftar till att svenska så kallade styrkeområden definierar och formerar sig själva. Syftet med de nationella påverkansplattformarna är att stimulera samverkan mellan svenska aktörer som har gemensamma visioner, mål och behovsformuleringar för att därigenom tydligare och med en samlad röst kunna positionera svenska styrkeområden på europeisk nivå. Med ambitionen att påverka de olika delarna i det kommande arbetsprogrammet inom Horisont 2020 arbetar de nationella påverkansplattformarna för att kommande utlysningar ska passa svenska styrkeområden. Förhoppningen är att fler svenska aktörer ska vara med i vinnande projektconsortier och att en allt större andel av EU:s forskningsmedel hamnar i Sverige.

³ <http://v-a.se/medlemsinformation/medlemsorganisationer/>

Fram tills i dag har ett trettiotal påverkansplattformar fått finansiering för att under en tvåårsperiod arbeta med konkreta påverkansaktiviteter, som anpassas utifrån varje styrkeområdes särskilda förutsättningar.

Den påverkansplattform Vetenskap & Allmänhet leder heter Påverkan, samverkan, medverkan – en plattform för större svenskt genomslag i SwafS och samlar ett femtiotal svenska organisationer, forskningscentra och enskilda forskare från samhällets olika sektorer (högskola, näringsliv, civilsamhälle och offentlig sektor). Plattformen riktar sig specifikt mot delprogrammet Science with and for Society, SwafS, men också mot Horisont 2020:s övriga delar eftersom en av Horisont 2020:s horisontella dimensioner är Responsible Research and Innovation, som i sin tur är en bärande del av SwafS-programmet. Responsible Research and Innovation(RRI) innebär ett inkluderande sätt att bedriva forsknings- och innovationsarbete; berörda aktörer ska kontinuerligt involveras under arbetet för att processerna och de resultat som kommer fram bättre ska stämma överens med samhällets behov och förväntningar (läs mer om VA:s medverkan i EU-projektet RRI Tools nedan). SwafS-programmet har, utöver att vara genomsyrt av principer för RRI, särskilt fokus på vetenskaplig utbildning, open access/open science, jämställdhet mellan könen, jämlikhet, etik och samhälleligt engagemang.

Aktiviteterna i vår påverkansplattform är inriktade mot såväl europeisk som svensk nivå. Vi bedriver ett mångfacetterat påverkansarbete gentemot EU-kommissionen och andra relevanta organ i Bryssel. Vi ser också ett tydligt behov av att i Sverige informera om SwafS-programmet och vad det innebär i form av finansieringsmöjligheter för en bred palett svenska aktörer. Dessutom behöver vi uppmärksamma svenska aktörer i Horisont 2020:s andra delar på att de för att nå större framgång behöver bli bättre på att behärska principerna för RRI, som allt oftare nämns explicit i utlysningstexter.

Vi menar att det här initiativet från nationella svenska forskningsfinansiärer – att ge svenska aktörer förutsättningar att gemensamt formera sina styrkor och arbeta proaktivt – är både innovativt och värdefullt. Det har potential att tjäna som inspirationskälla för andra politikområden i Sverige.

VAs övriga verksamhet och Europa 2020

VAs verksamhet tangerar framför allt två av Europa 2020-strategins överordnade mål: forsknings- och utvecklingsmålet samt utbildningsmålet. Nedan redovisar vi några aktuella exempel som vi menar särskilt väl bidrar till Sveriges måluppfyllelse.

Projektet RRI Tools

Responsible Research and Innovation (RRI) är som nämnts ett centralt begrepp som ska genomsyra forskning inom Horisont 2020. VA är nod för Sveriges deltagande i flaggskeppsprojektet RRI Tools⁴. Projektet bedrivs tillsammans med 25 partners i Europa med finansiering från EU:s sjunde ramprogram. Det syftar till att utveckla innovativa verktyg för mer ansvarstagande forskning och innovation. Verktygen ska sedan användas och spridas i dialog med berörda aktörer. Ett särskilt fokus ligger på beslutsfattare för att

⁴ <http://www.rri-tools.eu/>

påverka den framtida forskningspolitiken. Samhällelig förankring och brett demokratiskt stöd är förutsättningar för att EU:s långsiktiga satsningar på forskning och innovation ska bli framgångsrika. RRI är ett angreppssätt som strävar mot en bästa lösning som tillgodoser samtliga parter behov, och som leder till en smart, hållbar och inkluderande tillväxt.

Projektet Smedpack

VA deltar även i konkreta samverkansprojekt som aktivt involverar allmänheten i forskning och utveckling. Projektet Smedpack utvecklar läkemedelsförpackningar och distributionsmodeller som säkerställer att läkemedelskonsumenter inte utsätts för förfalskade läkemedel. I projektet medverkar ett trettiotal organisationer; här ingår bland annat forskare, materialtillverkare, designers, logistik och slutkonsumenter. VAs roll i projektet är att involvera allmänheten i hela utvecklingsprocessen.

Massexperiment för barn och ungdomar

Sedan åtta år tillbaka samordnar VA varje år ett massexperiment som en del av vetenskapsfesten ForskarFredag, en del av europeiska Researchers' Night. I experimentet inbjuds skolklasser i hela landet att samarbeta med forskare. 2015 års massexperiment, Tepåseförsöket⁵, genomfördes i samarbete med forskare vid Umeå universitet. 250 klasser hjälpte forskarna att samla in data om jordens nedbrytningsprocesser och hur dessa är kopplade till klimatförändringarna.

Genom massexperimenten får eleverna delta i riktig forskning och bidra till att utveckla ny kunskap. Resultaten återförs till skolorna i form av populärvetenskapliga rapporter. En ledstjärna för massexperimenten är att barnen ska medverka som forskningsassistenter – inte som forskningsobjekt. De får på så sätt en bättre förståelse för vetenskapens villkor och direktkontakt med forskare. I förlängningen är syftet att öka elevernas intresse för forskning och högre utbildning som möjliga framtidsval. Ett tydligt kvitto på att eleverna deltar i "riktig" forskning är att flera av tidigare års massexperiment resulterat i vetenskapliga publikationer.

⁵ <http://forskarfredag.se/massexperiment/tepaseforsoket-2015/>

REGERINGSKANSLIET

Statsrådsberedningen

Adress: 103 33 Stockholm

Telefon vxl: 08-405 10 00

www.regeringen.se